

Euroopa uus lepe

Euroopa tuleviku strateegilised valikud

Euroopa uue leppe projekti taga seisab suur rahvusvaheline konsortsium, millesse kuuluvad Kuningas Baudouini fond, Bertelsmanni sihtasutus, Allianzi kultuurisihtasutus, Calouste Gulbenkiani fond, Euroopa Kultuurifond, Euroopa Poliitikakeskus, La Caixa fond, Euroopa Fondide Võrgustik, Avatud Eesti Fond, Euroopa Avatud Ühiskonna Algatus, Mercatori sihtasutus ja Rootsi Kultuurifond.

Esimene aruanne
Detsember 2013

Analüüsirühma liikmed

Pavol Demeš	endine minister; GMF Atlandi-tagune teadur, Bratislava
Janis A. Emmanouilidis (raportöör)	Euroopa Poliitikakeskuse uuringute direktor ja programmijuht, Brüssel
Thomas Fischer	Tegevdirektor, Bertelsmanni sihtasutuse Brüsseli osakond
Giovanni Grevi	FRIDE direktor, Brüssel/Madrid
Guillaume Klossa	EuropaNova asutajadirektor, Pariis; Euroopa Ringhäälingute Liidu direktor; publitsist
Péter Kréko	Poliitilise Kapitali Instituudi direktor, Budapest
Anne-Marie Le Gloannec	CERI uuringute direktor ja vanemteadur, Pariis
Robert Menasse	Kirjanik ja esseist, Viin
Henning Meyer	Ajakirja Social Europe Journal toimetaja; LSE vanemkülalisteadur, London
Alina Mungiu-Pippidi	Hertie riigiteaduste kooli demokraatiauuringute professor, Berliin
George Pagoulatos	Ateena Majandus- ja äriülikooli professor; ELIAMEPi nõukogu liige, Ateena
Mario João Rodrigues	endine minister; ELi institutsioonide poliitiline nõunik; Brüsseli Université Libre professor
Paweł Świeboda	demosEUROPA – Euroopa Strateegia Keskuse direktor, Varssavi
José Ignacio Torreblanca	ECFRi Madridi osakonna vanempoliitikateadur ja juht
Markus Österlund	Rootsi Assamblee Soomes peasekretär, Helsingi

Nõuandva rühma liikmed

Rudy Aernoudt	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee presidendi kabinetiülem
Giuliano Amato	Itaalia endine peaminister; endine Euroopa Tuleviku Konvendi asepresident
Gordon Bajnai	Patriotismi ja Progressi Avaliku Poliitika Fondi asutaja; endine Ungari peaminister
Franziska Brantner	Saksamaa Liidupäeva liige; endine Euroopa Parlamendi liige (Roheliste/Euroopa vabaliidu fraktsioon)
John Bruton	IFSC Iirlandi president; endine Iirimaa peaminister; endine Euroopa Komisjoni esinduse USAs juht
Poul Skytte	Taani suursaadik Belgias; endine Taani alaline esindaja Euroopa Liidu juures
Christoffersen	
Philippe de Buck	Endine BUSINESSEUROPE peadirektor
Aart de Geus	Bertelsmanni sihtasutuse eestseisuse esimees
Andrew Duff	Euroopa Parlamendi liige (Euroopa demokraatide ja liberaalide liidu fraktsioon)
Elsa Fornero	Endine Itaalia töö-, sotsiaalpoliitika- ja soolise võrdõiguslikkuse minister
Emilio Gabaglio	Itaalia Demokraatliku Partei Tööfoorumi president; endine Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni peasekretär
Roberto Gualtieri	Euroopa Parlamendi liige (sotsialistide ja demokraatide progressiivse liidu fraktsioon)
Danuta Hübner	Euroopa Parlamendi liige (Euroopa Rahvapartei (kristlikud demokraadid) fraktsioon)
Nina Obuljen	Rahvusvaheliste Suhete Instituudi teadur, Zagreb; endine Horvaatia
Koržinek	kultuuriministeeriumi kantsler
Ivan Krastev	Liberaalsete Strateegiate Keskuse esimees, Sofia
Roger Liddle	Mõttekoja Policy Network esimees; endine Euroopa Komisjoni presidendi José Manuel Barroso nõunik
Bernhard Lorentz	Mercatori sihtasutuse president ja tegevdirektor
Monica Macovei	Euroopa Parlamendi liige (Euroopa Rahvapartei fraktsioon); endine Rumeenia justiitsminister
Ana Palacio	endine Hispaania välisminister; Riiginõukogu liige
Anne-Sophie Parent	AGE Platform Europe'i peasekretär
Mats Persson	Open Europe'i direktor
Xavier Prats Monné	Euroopa Komisjoni haridus- ja kultuuripeadirektoraadi peadirektori asetäitja
Gesine Schwan	Berliini Humboldt-Viadrina riigiteaduste kooli president
Rafał Trzaskowski	Poola haldus- ja digiteerimisminister; endine Euroopa Parlamendi liige (Euroopa Rahvapartei (kristlikud demokraadid) fraktsioon)
Frans van Daele	Belgia kuninga kabinetiülem; endine Euroopa Ülemkogu eesistuja kabinetiülem
Philippe van Parijs	Leuveni ülikooli Hooveri majandus- ja sotsiaaleetika õppetooli juhataja; Oxfordi Nutfieldi kolledži teadur
Guy Verhoffstadt	Euroopa Parlamendi liige (Euroopa demokraatide ja liberaalide liidu fraktsioon)
António Vitorino	Notre Europe – Jacques Delorsi instituudi direktor
Helen Wallace	Londoni Majandus- ja poliitikateaduste kooli Euroopa instituudi emeriitprofessor

Käesolevas aruandes väljendatud seisukohad on analüüsirühma tegevuse ja arutelude tulemus, mida rikastas nõuandva rühma panus, kuid need ei väljenda tingimata üksipuha kumma ühegi liikme konkreetseid arusaamu.

Aruande tõlkis eesti keelde Marek Laane.

Ingliskeelne täisversioon on kättesaadav veebilehel www.newpactforeurope.eu.

SISUKORD

Lühendid.....	6
Eessõna.....	7
Sissejuhatav kokkuvõte	9
I osa: olukorrast liidus	24
II osa: viis strateegilist valikut	31
Tagasi põhialuste juurde	32
Mineviku saavutuste kinnistamine.....	39
Julgel sammul tulevikku	46
Hüpe tulevikku.....	54
„Rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine	62

Lühendid

AKIP	Atlandi-ülene kaubandus- ja investeerimispartnerlus
EFSM	Euroopa finantsstabiilsuse mehhanism
EKP	Euroopa Keskpank
EL	Euroopa Liit
ELL	Euroopa Liidu leping
ELTL	Euroopa Liidu toimimise leping
EMF	Euroopa Valuutafond
EMU	Majandus- ja rahandusliit
EMÜ	Euroopa Majandusühendus
EPU	Majandus- ja poliitiline liit
ESM	Euroopa stabiilsusmehhanism
EVT	Euroopa välisteenistus
EÜ	Euroopa Ühendus
IMF	Rahvusvaheline Valuutafond
SKJL	Stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise leping
TEMU	Tõeline majandus- ja rahandusliit
ÜJKP	Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika
ÜJVM	Ühtne järelevalvemehhanism
ÜVJP	Ühine välis- ja julgeolekupoliitika

Eessõna

Eurokriis on tekitanud kogu Euroopa-projekti ajaloo ühe elavama debati terve projekti elujõulisuse üle, kuid sageli on arutlejate panus piirdunud kõigest vahetu kriisiohjega ega ole vaadanud kaugemale tulevikku.

Ent Euroopa Liidu ees seisavad finantsilised, majanduslikud, poliitilised ja sotsiaalsed probleemid üleilmastunud maailmas, mis ulatuvad palju kaugemale käesolevast kriisist, mistõttu me vajame praegu palju laiahaardelisemat debatti liikmesriikide ja nende kodanike seas, mida elavdaksid värsked mõtted ja uued arusaamad ELi tuleviku suhtes. Me vajame uut lepet nii liikmesriikide vahel kui ka poliitikute ja avalikkuse vahel ühtaegu selleks, et ravida kriisi löödud haavu, kui ka selleks, et tõhusalt toime tulla mitmesuguste probleemidega ja tugevdada ELi mõju rahvusvahelisel areenil.

Mida kujutab endast Euroopa uue leppe algatus?

Üheteistkümnest Euroopa fondist koosnev konsortsium, mille algatasid Kuningas Baudouini fond ja Bertelsmanni sihtasutus, otsustas 2012. aastal käivitada projekti, mis innustaks üleeuroopalist reformidebatti ning hõlmaks avalikkust, poliitikuid, poliitikakujundajaid, ärijuhte, ametiühinglasi, ELi asjatundjaid, arvamusiidreid ja veel paljusid kodanikuühiskonna esindajaid paljudest liikmesriikidest. Lõplik eesmärk on välja töötada realistlikud reformiettepanekud, mis suudaksid kaitsta ELi sotsiaalmajanduslike ja poliitiliste tormide ning ähvardava ohu eest muutuda ülemaailmselt tähtsusetumaks, ning edastada need ideed ELi uuele juhtkonnale, mis astub ametisse pärast 2014. aasta mai Euroopa valimisi.

Milleks selline aruanne?

Käesolev aruanne kujutab endast projekti esimest sammu, pakkudes lähtekoha 2013. aasta novembris algavale debatile. Avaliku debati käivitamise järel asus paljude liikmesriikide ELi asjatundjatest koosnev analüüsirühm vaagima praegust liidu olukorda ja arvukaid ELi ees seisvaid probleeme ning töötas arutluste käigus välja viis strateegilist valikut nende ületamiseks. Nende tegevust ja arutelusid, mis kajastuvadki käesolevas aruandes, mille on koostanud Janis A. Emmanouilidis (analüüsirühma liige ja raportöör), on rikastanud nõuandva rühma panus, mis koosneb poliitilise, äri- ja teadusmaailma ning kodanikuühiskonna nimekatest eurooplastest.

Millised on järgmised sammud?

Aruandes ei tehta teadlikult järeldusi ega esitata konkreetseid poliitilisi ettepanekuid, sest see on ennekõike mõeldud innustama avalikku debatti Euroopa Liidu tuleviku võimalike valikute üle. Seda arutavad 2013. aasta detsembrist 2014. aasta aprillini ligikaudu 50 avalikul üritusel paljudes liikmesriikides kodanikud, poliitikud, poliitikakujundajad ja olulisemad huvigrupid, kes üheskoos üritavad välja selgitada parimad ideed tulevaseks tegevuseks. Seejärel koostab analüüsirühm nende arutelude põhjal Euroopa uue leppe kavandi, mis sisaldab ka konkreetseid ettepanekuid. Sellegi juures arvestatakse mõistagi nõuandva rühma panusega.

On tõenäoline, et sugugi mitte kõik leppesse jõudvad ideed ei leia poliitikakujundajate seas ühtmoodi innukat vastu- ja omaksvõttu, aga loodetavasti annab see väärtusliku panuse ngunii käivasse arutellu, kuidas viia läbi toimivaid ja realistlikke reforme, mis võimaldaksid ELil tõhusamalt toime tulla kõikvõimalike probleemidega.

Algatus on väga täpselt ajastatud nii, et konsultatsiooniperiood ja muudatusettepanekute mustandi koostamine lõpeks just ajal, mil ametisse astuvad uus Euroopa Parlament ning uus Euroopa Komisjoni, Euroopa Ülemkogu ja Euroopa välisteenistuse juhtkond, kellel lasub tohutu vastutus tagada, et Euroopa Liit suudaks tulevikus toime tulla kõigi probleemidega.

Me loodame, et aruanne annab väärtusliku panuse debati algatamisse ja õhutamisse nii liikmesriikide sees kui ka nende vahel. Euroopa vajab just praegu hädasti niisugust debatti.

Lõpetuseks tahaksime väljendada tänu Janis A. Emmanouilidisele, Paul Ivanile ja Corina Stratulatile Euroopa Poliitikakeskusest, Jacki Davisele ning analüüsi- ja nõuandva rühma liikmetele, kelle pingutuste abil käesolev aruanne ilmavalgust nägi. Suurt tänu hinnalise panuse eest kogu projekti mõtestamisel ja teostamisel väärrib Maria João Rodrigues. Täpsemat teavet projekti eesmärkide, struktuuri ja hetkeseisu kohta leiab aadressil www.newpactforeurope.eu.

Kuningas Baudouini fond ja Bertelsmanni sihtasutus
Brüssel, november 2013

Sissejuhatav kokkuvõte

Eurotsooni kriis on käivitanud kogu Euroopa Liidu ajaloo pingsaima arutelu liidu tuleviku üle. Euroopa-projektis on ilmnunud sügavad praod, mis seavad kogu projekti ajaloo suurima katsumuse ette. Kõike raskendab tõsiasi, et Euroopa seisab silmitsi korraga väga mitme äärmiselt keerulise, mitmetahulise ja omavahel seotud kriisiga. Kuigi eurotsooni kokkuvarisemise kartus on alates 2012. aasta suvest järjepanu kahanenud, on üldine olukord endiselt väga muutlik ning paljudes liikmesriikides inimeste igapäevaelu endiselt väga raske.

Ehkki alates 2010. aastast on rakendatud rohkelt meetmeid, mis kõigest mõni aasta varem oleksid paistnud võimatud, ei ole veel selge, kas Euroopa tuleb ka sellest kriisist välja samamoodi tugevamana, nagu ta on tulnud varasemate murranguliste hetkede järel. Üks tundub ometi olevat kindel: kui eurooplased tahavad üle saada praegustest hädadest ning olla valmis rohketeks tulevasteks sisemisteks ja välisteks probleemideks, peavad nad õige pea langetama strateegilise otsuse ELi kaugema tuleviku suhtes.

Sellises olukorras on hädasti vaja arutelu nii ELi riikide sees kui ka nende vahel selle üle, kuidas toime tulla meie vaevustes maailmajao ees seisvate rahanduslike, majanduslike, poliitiliste ja ühiskondlike probleemidega. See võib lõpuks kaasa tuua uue Euroopa leppe ühelt poolt liikmesriikide ja teiselt poolt poliitikakujundajate ja avalikkuse vahel, mis suudaks ravida kriisi löödud haavad, rakendada tõhusaid poliitilisi meetmeid ja tugevdada ELi osakaalu maailmas.

Just seepärast ongi Euroopa fondide konsortsium, mille eesotsas seisavad Kuningas Baudouini fond ja Bertelsmanni sihtasutus, üritanud algatada üleeuroopalise avaliku arutelu ELi tuleviku üle, mille siht on genereerida ideid, mis võimaldaksid liidul tõhusamalt toime tulla tähtsamate probleemidega ja tugevdada oma positsiooni rahvusvahelisel areenil. Selleks analüüsitakse liidu praegust olukorda ning määratletakse potentsiaalsed strateegilised valikud tuleviku tarbeks. Sellele järgnevad arutelud liikmesriikides, mis hõlmavad avalikkust, poliitikuid, poliitikakujundajaid, ärimaailma juhte, ametiühinglasi ja paljusid teisi kodanikuühiskonna esindajaid. Sel moel tekkinud ideed on kavas edastada ELi uuele juhtkonnale, mis astub ametisse pärast 2014. aasta Euroopa valimisi.

Käesolev aruanne, mis kajastab analüüsirühma, millesse kuulus mitme liikmesriigi ELi asjatundjaid, tegevust ja arutelusid, tähistab protsessi esimese etapi lõppu: selles analüüsitakse liidu olukorda ja ees seisvaid keerulisi probleeme ning hinnatakse võimalikke strateegilisi valikuid parema tuleviku loomiseks.

Peamised Euroopa ees seisvad probleemid

Aruanne sedastab hulga omavahel seotud probleeme, mis Euroopa ees seisavad, neljas mõõtmes – sotsiaalmajanduslik, poliitilis-institutsionaalne, ühiskondlik ja väline-globaalne – ning igas mõõtmes mitu tähtsaimat probleemi.

Sotsiaalmajanduslik mõõde: ohud ühiskondlikule rahule, mis tulenevad meelepahast ja meeleheitest, mida on põhjustanud kriis, väga suur tööpuudus ja tugevnev surve heaoluriigile; laienev majanduslik lõhe ELi riikide vahel; struktuursed puudujäägid killunenud euroalal, kus seniajani puudub piisav fiskaalne, rahanduslik ja majanduslik integratsioon.

Poliitilis-institutsionaalne mõõde: ELi toetuse kesisus rahva seas; juhtimiskriisid riikide ja Euroopa tasandil; aina suuremad probleemid, mis seisavad poliitilise esindatuse traditsiooniliste kontseptsioonide ees.

Ühiskondlik mõõde: Euroopa lõimimise ühise arusaama (narratiivi) ja visiooni (juhtmotiivi) puudumine; süvenevad lõhed liikmesriikide vahel; teadmiste nappus ELi kohta ning lihtsustatud arusaamad riiklikust suveräänsusest üleilmastumise tingimustes.

Väline-globaalne mõõde: järkjärgulise marginaliseerumise oht; piirkondliku ja üleilmse ligitõmbavuse ja usaldusväärsuse kaotamine; süvenev surve kohandada globaalse valitsuskorralduse mitmepooluselist süsteemi tänapäeva rahvusvaheliste suhete reaalsusega, mis nõrgestab ELi rolli.

Viis strateegilist valikut

Millise ELile avatud tee peaks Euroopa siis valima, et olla kõige paremini valmis vastu astuma mainitud probleemidele ning kasutama parimal võimalikul viisil ära oma potentsiaali? Käesolevas aruandes pakutakse ELile välja viis võimalikku teed:

- (1) tagasi põhialuste juurde (mineviku eksimuste parandamine)
- (2) mineviku saavutuste kinnistamine (kui see pole katki, ära paranda)
- (3) julge sammumine tulevikku (teha rohkem ja teha paremini)
- (4) hüpe tulevikku (ainus lahendus on majanduslik ja poliitiline liit)
- (5) „rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine (põhimõtteline mõttelaadi vahetus)

Aluse rajamiseks põhjalikule debatile, millises suunas peaks Euroopa liikuma lähematel aastatel, uurib aruanne kõigi valikute põhjendusi, kirjeldab, millist laadi poliitilisi meetmeid need vajavad, ja hindab, kui tõhusad need võiksid olla eespool mainitud probleemide lahendamisel, analüüsides selleks nende kõigi peamisi plusse ja miinuseid.

Esimene strateegiline valik: **TAGASI PÕHIALUSTE JUURDE**

(mineviku eksimuste parandamine)

Peamine põhjendus

Selle valiku pooldajad kinnitavad, et viimaste aastate sündmused on näidanud, et Euroopa lõimimine on läinud liiga kaugele, et eurost on saanud lahenduse asemel probleem, mis mürgitab nii liikmesriikide siseseid arutelusid kui ka rahva suhtumist ELi, ja et EL peaks loobuma liikumisest „üha tihedama liidu” suunas. Kannapööre ja varasemate eksimuste parandamine on kõige tõotavam viis päästa lõimimise väärtuslikem saavutus, milleks ei ole mitte euro, vaid üle 500 miljoni tarbija hõlmav ELi ühisturg. Eurost loobumine selle praegusel kujul ei tooks kaasa liidu lagunemist, vaid paneks hoopis aluse Euroopa lõimimise palju pragmaatilisemale ja tõhusale käsitusele.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

- Tühistada „euroeksimus” eurost läbimõeldult ja konsensuslikult loobudes, luues kaks eraldi valuutatsiooni või lubades mõnel „nõrgemal” riigil tsoonist lahkuda.
- Viia läbi objektiivne ELi võimu hindamine, et selgitada välja, millisel juhul koostöö Euroopa tasandil loob lisaväärtust ja millisel mitte, mis võimaldaks keskenduda kindlatele poliitilistele valdkondadele, teised aga anda tagasi liikmesriikide kätte.
- Piirata Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni rolli ning tugevdada liikmesriikide valitsuste ja parlamentide osa Euroopa poliitikakujunduses.
- Viia lõpule ühisturu loomine, likvideerides senised lüngad, ja moderniseerida seda digitaalse maailma vajaduste kohaselt.

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle seisukoha pooldajad väidavad, et nii on kõige tõhusam tegelda ohtudega ühiskondlikule rahule ja süveneva majandusliku lõhega ELi ridades, andes liikmesriikidele vabamad käed lahendada kriisi just enda oludele vastavalt; ühtlasi aitaks see leevendada pingeid nõrgemate ja tugevamate riikide vahel.

- Vastased väidavad, et eurost loobumine või selle nõrgestamine ei lahenda, vaid sootuks süvendab Euroopa majanduslikke ja ühiskondlikke probleeme, „parandamise” hind kaaluks kaugelt üles võimaliku kasu nii Euroopa kui ka liikmesriikide tasandil ning sel oleks negatiivne mõju teistele valdkondadele, sealhulgas ühisturule.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et enamik inimesi pole valmis suuremaks lõimimiseks ja et ELi toetamine suureneks, kui keskendutaks „põhiasjale”, see tähendab ühisturule, mille kasu valdavalt hinnatakse.

- Vastased ütlevad, et „vähem Euroopat” õõnestaks ELi legitiimsust ja süvendaks poliitilise juhtimise kriisi. Enamik kodanikke toetab endiselt eurot ning selle päästmise luhtumine nõrgestaks

usaldust poliitilise eliidi ja selle võime vastu tulla toime tänapäeva maailma keeruliste probleemidega.

Ühiskondlikus mõõtmis:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et mineviku eksimuste (sealhulgas euro) parandamine kõrvaldaks suurimad tüliõunad liikmesriikide vahel; loobumine taotlemast „üha tihedamat liitu” lõpetaks viljatu arutelu ELi lõpliku sihi üle; keskendumine „põhiküsimusele” lubaks inimestel paremini mõista, mis on EL ja kuidas see toimib.

- Vastased ütlevad, et on ülimalt küsitav, kas eurost loobumine aitab kuidagi lahendada Euroopa ees seisvaid ühiskondlikke probleeme, sest sel oleksid väga tõsised rahanduslikud ja majanduslikud tagajärjed ning märkimisväärsed negatiivsed mõjud poliitikavallaski, mis suurendaks hõõrumist liikmesriikide vahel ja sees. Samuti nõrgestaks võimutäiuse tagasiandmine liikmesriikide kätte nende võimet tõhusalt toime tulla tänapäeva ja tuleviku keeruliste probleemidega, kuivõrd meie aega iseloomustab aina süvenev piirkondlik ja üleilmne vastastikune sõltuvus.

Välises-globaalses mõõtmis:

+ Toetajad väidavad, et see valik aitaks parandada kriisi tekitatud kahju ELi rahvusvahelisele positsioonile ning et keskendumine ühisturule on parim viis elavdada majandust ja seeläbi suurendada Euroopa rahvusvahelist mõju. Loobudes koondamast jõudu asjatutele katsetele päästa eurot ja süvendada lõimimist, võiks EL keskenduda põhjalikult oma võimete tugevdamisele, mis muudaks ta teistele riikidele ja piirkondadele palju kütkestavamaks partneriks.

- Vastased kinnitavad, et euro päästmise luhtumine nõrgestaks Euroopa majanduslikku mõju ja rahvusvahelist usaldusväärsust, kahandaks paljudes valdkondades liikmesriikide valmisolekut teha koostööd ning soodustaks poliitilist süüdistamist, mis annaks jõudu valitsuste ebakonstruktiivsele jõukatsumisele tähtsaimates välispoliitilistes küsimustes.

Teine strateegiline valik: **MINEVIKU SAAVUTUSTE KINNISTAMINE**

(kui see pole katki, ära paranda)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad väidavad, et EL on juba ellu viinud enamiku reforme, mida on tarvis eurokriisist jagusaamiseks, ja et neile peab andma aega mõjuda, keskendudes nüüd veel puuduvate mosaiigitükkide paikaladumisele. Tuleb olla realistlik ja nentida, et liikmesriigid ei soovi või ei ole võimelised loovutama suveräänsust sellistes olulistes valdkondades, nagu maksud, eelarve või sotsiaal- ja tööjõupoliitika, ning EL peab praegusel raskel hetkel vältima liigagaid katseid süvendada lõimimist, mis võiks anda tagasilöögi paljudes liikmesriikides ELi ja euro suhtes valitseva negatiivse poliitilise ja avaliku suhtumise tõttu. Lõppkokkuvõttes sõltub ELi ja euro toetuse elavdamine rahva seas esmajoonel sellest, kas need suudavad täita neile pandud lootusi eriti majanduskasvu ja tööhõive parandamise osas.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

Majandus- ja rahandusliiduga seonduvate pakiliste probleemide lahendamisel:

- ELi tööke-, ühtekuuluvus- ja regionaalarengufondide innovaatilisem ja paindlikum kasutamine ning läbimõeldud majanduskasvu ja tööhõive suurendamise strateegia
- Majandusliku koordineerimise piiratud kasutamine „reformilepingute” kaudu liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel, millele liitub piiratud solidaarsusrahastu liikmesriikide konkreetsete reformide toetamiseks
- Kokku lepitud uute fiskaalreeglite täielik elluviimine, kuid loobumine lisareeglitest ja jõustamismehhanismidest
- Minimaalne pangandusliit, sealhulgas Euroopa Keskpanga järelevalve kõigi suuremate pankade üle ning tugevasti olemasolevatele liikmesriikide reguleerimismehhanismidele tuginev pangandusküsimuste lahendamise mehhanism
- Tihedam maksualane koostöö, mille fookuses oleks võitlus maksudest kõrvalehoidmise ja maksupettustega

ELi institutsioonide ja liidu demokraatliku legitiimsuse tugevdamisel:

- Euroopa Parlamendi suurem osa eurosooni valitsemisel
- Liikmesriikide parlamentide suurem kaasamine ELi poliitika kujundamisse
- Euroriikide jõulisem osa poliitika väljatöötamisel ja kehtestamisel eurogrupi rahandusministrite rolli tugevdamise, eurotippkohtumiste pidamise jms kaudu
- Järkjärguline Euroopa välisteenistuse tegevuse edendamine

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtnes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et kuigi EL ei pruugi veel olla kriisi selja taha jätnud, kannavad Euroopa ja liikmesriikide tasandil tehtud pingutused vilja ning aitavad vastu seista ohtudele ühiskondlikule rahule ja laienevale majanduslikule lõhele ELi sees. Lõplik edu kriisist jagusaamisel sõltub nüüd peamiselt liikmesriikide suutlikkusest ja tahtest hoida endiselt kodus kord majas.

- Vastased väidavad, et re-aktiivne ja minimalistlik lähenemine ei ole piisav Euroopa majanduslike

ja ühiskondlike probleemide lahendamiseks, sest olukord on jätkuvalt väga muutlik ja keeruline, kriisi süvapõhjuste kõrvaldamiseks on vaja palju rohkem ära teha, tõrksus jagu saada EMU veel püsivatest struktuursetest puudujääkidest võib taas enesekindlust nõrgestada ning kestvad raskused võivad anda hoogu ELi-vastasusele.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et rahva toetus ELile suureneb sedamööda, kuidas väheneb euro kokkuvarisemise oht ja majandus taastub, mistõttu keskendumine tõhusale poliitikale konkreetsete tulemuste saavutamiseks aitab ELi legitiimsuse tugevdamisele rohkem kaasa kui püüd ette võtta liiga julgeid ja riskantseid institutsionaalseid reforme.

- Vastased väidavad, et radikaalsete reformideta, mis tugevdaksid demokraatlikku legitiimsust ja vastutavust, ei pruugi rahvas olla nõus tihedama rahandusliku, fiskaalse ja majandusliku koordineerimisega ELi tasandil. Samuti on vaja tegelda süveneva arusaamaga, et kodanikud ei suuda mõjutada liidu keerulist otsuste langetamise mehhanismi, mis seab piirid ELi võimele tõhusalt toime tulla olulisemate probleemidega.

Ühiskondlikus mõõtmes:

+ Selle valiku toetajad väidavad, et kui Euroopa väljub kriisist, avaneb liikmesriikidel hea võimalus ületada oma vastuolud ning kodanikud võivad mõista, kui sõltuvad nende riigid vastastikku on ja kui jõuetud on üksikud riigid enamiku probleemide lahendamisel üleilmastunud maailmas. Seepärast võivad praegused sündmused kujuneda ELi ajaloo ühendavaks jõuks ja kollektiivse identiteedi aluseks, tugevdades arusaama, et Euroopa lõimimisele pole toimivat alternatiivi.

- Vastased seavad selle eelduse kahtluse alla, eriti juhul, kui kriis kestab veel aastaid, mis võib kergesti juhtuda, kui liikmesriigid jäävad ettevaatlikuks ja re-aktiivseks. Kriis on juba praegu laiendanud vanu lõhesid ja lõõnud uusi haavu, mille tervenemine võtab aega. 2010. aastast saadik külvatud jagunemisseemned võivad minema pühkida kogu ELi lõimimise baasi. Seepärast on praegu eelkõige vaja põhjalikku ja ausat liikmesriikide ülest avalikku arutelu kriisi ja ELi tuleviku üle.

Välises-globaalses mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et EL peaks koondama kogu oma poliitilise energia euro usaldusväärsuse taastamisse, mis taastaks usalduse ka liidu enda vastu. See oleks parim viis vältida järkjärgulist tähtsuse vähenemist rahvusvahelisel areenil. Positiivne kogemus kriisi lahendamisest tsentraliseerimise suurendamise abil mõjutaks ka niisuguseid valdkondi nagu välis- ja kaitsepoliitika.

- Vastased ütlevad, et jätkuv „nabapõrnitsemine“ ehk keskendumine ainiti kriisi lahendamisele on ekslik: leidub teisigi probleeme, mis väärivad sama palju tähelepanu, kui EL soovib vältida edasist marginaliseerumist, näiteks vajadus edendada koostööd välis- ja julgeolekupoliitika vallas.

Kolmas strateegiline valik: **JULGEL SAMMUL TULEVIKKU**

(teha rohkem ja teha paremini)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad väidavad, et ainult mineviku saavutuste kindlustamisest ei piisa: kriis pole veel läbi, on vaja rohkem teha selle süvapõhjuste lahendamiseks ning EL peab seadma endale palju suuremaid sihte. Edasine lõimimine (ühes suurema võimuga ELile tõhusaks poliitiliseks reageerimiseks olulisematele probleemidele), meetmed liidu demokraatliku legitiimsuse tugevdamiseks rahva silmis ning aus liikmesriikide ülene avalik arutelu ELi tuleviku üle on hädavajalikud nii kriisist väljumiseks kui ka valmistumisel tuleviku võimalikeks probleemideks. See nõuab märkimisväärsed muudatusi ELi lepingutes, aga seda tuleb teha ettevaatlikult, üks samm korraga, et mitte luua uusi eraldusjooni ELi riikide vahel. Tõenäoline tundub üha enam liikumine eri kiirusega, kuid vältida tuleb Euroopa kihistumise muutumist püsivaks.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

Rahandusliku ja majandusliku koostöö tugevdamisel:

- Makromajandusliku koordineerimise tugevdamine ja liidu mitmeaastaseid prioriteete sätestavate majanduslike suuniste kehtestamine, mille valmistaks ette komisjon ning võtaks vastu Ülemkogu ja parlament
- ELi eelarve suurendamine ning lubamine liidul hankida vähemalt osaliselt ise tulusid, kuigi kulutuste prioriteedid ja laed tuleb eelnevalt jätkuvalt kokku leppida liikmesriikide vahel
- Niinimetatud eelarvetsaari ehk supervoliniku ametikoha loomine, kel oleks õigus vaidlustada ja vetostada liikmesriikide eelarveid, kui need ei vasta Euroopa reeglitele
- Piiratud pangandusliidu lõplik loomine ühtse järelevalvemehhanismi ja Euroopa ühtse lahendusmehhanismi baasil, mida finantsiliselt toetaks võimalus kasutada Euroopa stabiilsusmehhanismi ressursse
- Lühiajalise Euroopa riigivõlakirja turuletoomine, mille taga seisaksid kõik euroriigid (eurovõlakiri), ja/või eurotsooni riikide võla osaline ühiseks muutmise väga rangete reeglite alusel (väljaostufond)
- Finantsabifondi loomine riikide abistamiseks vastu seista riigisisestele majandusšokkidele, mis võivad ohustada kogu euroala stabiilsust
- ESMi ja fiskaalleppe kaasamine ELi lepingutesse

ELi institutsioonide ja liidu demokraatliku legitiimsuse tugevdamisel:

- Piiratud arvu (täiendavate) Euroopa Parlamendi saadikute valimine ühes valimisringkonnas liikmesriikide ülese kogu ELi hõlmava kandidaatide nimekirja alusel, mis ühtlasi aitaks välja sõeluda ka kandidaate ELi tippametitesse
- Selgema ja otsesema seose loomine Euroopa valimiste tulemuse ja komisjoni presidendi valimise vahel; volinike arvu vähendamine; presidendile suurema voli andmine volinike valimisel
- Euroopa Parlamendi liikmete voli laiendamine eriti valdkondades, kus ELil on juba praegu suurem võimutäius, ning parlamendis „eurokomisjoni” loomine eurotsooni riikide saadikutest, millel oleks spetsiaalne otsustusõigus
- Liikmesriikide parlamentide tihedam kaasamine ELi poliitika kujundamisse nii liikmesriikide

kui ka Euroopa tasandil

- ELi lepingute muutmise protseduuri muutmine nii, et need võiksid jõustuda ka siis, kui mõned liikmesriigid pole neid ratifitseerinud
- Euroopa Konvendi kokkukutsumine ELi tuleviku arutamiseks, mis hõlmaks valitsuste ja komisjoni esindajaid ning liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi saadikuid
- ELi ühtsema esindatuse kehtestamine rahvusvahelistes finantsorganisatsioonides (näiteks IMF, Maailmapank ja G20)

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et re-aktiivsest kriisilahendusest ei piisa tegelemaks Euroopa ees seisvate sotsiaalmajanduslike probleemidega: majandusliku olukorra stabiliseerimiseks ja järgjärguliseks parandamiseks on vaja palju suurejoonelisemaid meetmeid, sealhulgas automaatseid stabilisaatoreid, mingit laadi ühist finantskohustust ja suhteliselt tugevat pangandusliitu, mis suudaksid stimuleerida majanduskasvu ning vähendada ohte ühiskondlikule rahule ja majanduslõhesid ELis.

- Vastuseisu on kolme laadi: ühed väidavad, et nii ei minda piisavalt kaugele nende abistamisel, kes kannatavad praegu kriisi tõttu, või ELi usaldusväärsuse taastamisel; teised kinnitavad, et see viib ELi vales suunas ja vähendab valitsuste soovi viia läbi hädasti vajalikke struktureseid reforme; kolmandad hoiatavad, et katsed viia ELi lepingutesse sisse vajalikud muudatused toovad kaasa järjekordse reformide seiskumise ning lisaks ajendavad veel tõsisema kriisi kui see, mida Euroopa on juba tasahilju selja taha jätmas.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

+ Poolehoidjad ütlevad, et see valik suurendab liidu legitiimsust rahva silmis ning huvi Euroopa valimiste ja poliitika kujundamise vastu, tõstes sel moel ELi toetust ja astudes vastu poliitilise esindatuse traditsiooniliste kontseptsioonide ees seisvatele probleemidele. ELi „personaliseerimine” ja „politiseerimine” tugevdaks Euroopa demokraatiat.

- Vastased kinnitavad, et ELi ajalugu näitab, et selline lähenemine tegelikult ei mõju (rohkem võimu Euroopa Parlamendile on käinud käsikäs Euroopa valimiste osalusprotsendi kahanemisega) ja võib anda lausa tagasilöögi, kui ELil puuduvad vahendid konkreetsete tulemuste saavutamiseks, mis süvendaks rahva pettumist – ning niisuguste vahendite ja võimu hankimine on praeguses õhustikus äärmiselt ebatõenäoline.

Ühiskondlikus mõõtmes:

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et avalik arutelu ELi tuleviku üle on hädavajalik vastu seisma pead tõstvatele rahvuslikele stereotüüpidele, šovinismile jms. Arutelu peab toimuma avalikult Euroopa Konvendi raames, millel on vajalik mandaat uue lepingu väljatöötamiseks. See tõstaks teadlikkust ELi (võimalikust) lisaväärtusest ja annaks inimestele selgema arusaama nii liidu strateegilistest sihtidest kui ka lõimimise piirangutest.

- Vastased seavad kahtluse alla, kas avalik arutelu aitaks ka tegelikult luua Euroopa lõimimise uue „narratiivi” ja ületada lõhesid. Nad hoiatavad, et see võib anda tagasilöögi, paljastades märkimisväärsed erinevused liikmesriikide positsioonides, mis õõnestab varasemaid lõimimissaavutusi ja tõkestab koostööd teistes valdkondades.

Välises-globaalses mõõtmes:

- + Selle valiku pooldajad väidavad, et valmidus reformida ELi institutsionaalset ülesehitust annab võimaluse märksa tõhusamalt kriisi lahendada ning ühtlasi edendab välis- ja julgeolekupoliitika alast koostööd ELi tasandil.
- Vastased väidavad, et Euroopa piirkondlik ja üleilmne roll nõrgeneb veelgi, kui EL takerdub taas ainiti enese asjadega tegelemisse, mis kaasneb vaevarikka ja aeganõudva reformikatsesega.

Neljas strateegiline valik: **HÜPE TULEVIKKU**

(ainus lahendus on majanduslik ja poliitiline liit)

Peamine põhjendus

Selle valiku pooldajad ütlevad, et viimased kogemused on ilmselgelt tõestanud, et EL pole korralikult valmis vastu astuma praegustele ja tulevastele probleemidele, mistõttu tuleb ette võtta võimas, kvalitatiivne hüpe täieliku majandusliku, fiskaalse, finantsilise, sotsiaalse ja poliitilise liidu suunas, mida iseloomustaks tugev Euroopa täitevvõim (Euroopa valitsus) ja seadusandlik võim (parlament), mis suudaksid langetada iseseisvalt Euroopa tõelisi huve peegeldavaid otsuseid. Euroopa lõimimine peab üle saama põhimõttelisest vastuolust „postnatsionaalse” ühisvaluuta ja „rahvuslikke huve” kaitsvate liikmesriikide vahel. Mõne riigi võimalik vastuseis ei tohi takistada soovijatel ja tahtjatel ette võtta suurt hüpset, isegi kui see toob kaasa nõndanimetatud Tuumik-Euroopa tekke, mis hõlmab ainult neid riike, kes on valmis lõimimisega otsustavalt edasi minema.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

Majandus- ja rahandusliidu edendamisel ja süvendamisel:

- Palju suurem ELi eelarve, mida rahastatakse Euroopa tasandil kogutavatest maksudest ja mille puhul otsustatakse sõltumatult, millele raha kulutada
- Euroopa rahandusministeeriumi loomine eelarve haldamiseks, millel on õigus piiramatult või suurel määral laenu võtta ning välja anda Euroopa riigivõlakirju
- Majandusliku suveräänsuse loovutamine Euroopa tasandile eriti sellistes valdkondades, nagu maksud, energeetika, tööhõud, tööstus- ja sotsiaalpoliitika
- Euroopale õiguse andmine panna veto liikmesriikide eelarvetele, mis ei vasta fiskaalnõuetele
- Euroopa Valuutafondi (EMF) loomine, mille pädevus oleks suurem kui praegusel väljaostumehhanismil ja mis oleks valdavalt liikmesriikide valitsustest sõltumatu
- Tõelise ja täieliku Euroopa pangandusliidu loomine koos sõltumatu järelevalvesüsteemiga, samuti riiklikest regulaatoritest sõltumatu ühtse panganduse lahendusametuse ja ühtse hoiuste garanteerimise süsteemi loomine

ELi poliitilis-institutsionaalse ülesehituse tugevdamisel palju sügavama lõimimise tagamiseks:

- Erakondlikult määratud Euroopa täitevvõimu (valitsuse) valimine, mida juhivad valitud president või peaminister
- Euroopa Parlamendi võimu maksimeerimine, andes sellele võrdse sõnaõiguse kõigis ELi poliitika valdkondades, õiguse algatada ELi seadusi ja valida Euroopa täitevvõimu juht
- Euroopa Parlamendi kandidaatide valimine Euroopa erakondade üleeuroopaliste nimekirjade põhjal
- Euroopa põhiseaduse muutmise uue protseduuri kehtestamine, mille puhul reforme võetakse vastu kvalifitseeritud häälteenamusega ja olulisemad muudatused pandaks üleeuroopalisele rahvahääletusele
- Euroopale ühtse koha tagamine rahvusvahelistes organisatsioonides (Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank, G20, ÜRO julgeolekunõukogu)
- Lõimimise süvendamine välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika alal, sealhulgas Euroopa välisministri ametikoha loomine ja sammud Euroopa sõjaväe loomise suunas

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

- + Selle valiku toetajad ütlevad, et on äärmiselt oluline kriisist jagu saada, taastada täielikult usaldus euro vastu ja vältida ajaloo kordumist. Euroopa suudab kriisi mõjust ja süvapõhjustest jagu saada ainult siis, kui need, kes on selleks valmis ja võimelised, liiguvad edasi täieliku majandusliku ja poliitilise liidu suunas. See tekitaks Euroopa tasandil piisavalt tugevad ja sõltumatud toimijad, kes suudaksid luua Euroopa ühishuve järgivaid kompromisse.
- Vastased väidavad, et nii liiguks Euroopa vales suunas: „majanduslik föderalism” kahjustaks Euroopa majanduse konkurentsivõimet, „ülekanaliit”, milles tugevamad riigid subsideerivad nõrgemaid, tooks rohkem kahju kui kasu ning Tuumik- ehk kahekihilise Euroopa loomine käiks risti vastu ühisturu põhimõttele. Liiga uljad katsed luua mingisugust föderatsiooni nurjuksid ning õõnestaksid põhjalikult usaldust euro ja ELi vastu tervikuna.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

- + Selle valiku pooldajad ütlevad, et eespool kirjeldatud laadis kaugeleulatuvad poliitilis-institutsionaalsed reformid vähendaksid demokraatia defitsiiti ja tugevdaksid Euroopa suutlikkust probleeme lahendada, aidates nii taastada usalduse otsuselangetajate võime suhtes pakkuda sobivaid poliitilisi lahendusi pakilistele probleemidele ja suurendada rahva toetust ELile. Personaalsem, parlamentaarsem ja politiseeritum poliitika kujundamine õhutaks ühtlasi rahva huvi Euroopa valimiste ja poliitika kujundamise vastu.
- Vastased kinnitavad, et katsed rakendada liikmesriikide demokraatiamudeleid ELi tasandil ei anna tulemusi ja toovad kaasa hoopis tagasilöögi, kui pidada silmas enamiku liikmesriikide poliitilise eliidi ja kodanike tugevat vastuseisu Euroopa võimutäiuse suurendamisele ning kalduvust kaaluda mõneski valdkonnas poliitika kujundamise tagasiviimist liikmesriikide kätte. Riikides valitsevat demokraatiat ei saa pidada täiuslikuks ning niisugust tehnokraatlikumat institutsiooni nagu valimissurve küllaltki vaba ELi võib pidada pigem omaette väärtuseks.

Ühiskondlikus mõõtmes:

- + Toetajad väidavad, et see valik annab Euroopale uue suunatunnetuse ja demonstreerib ilmekalt liidu lisaväärtust, millega aitab luua ühise arusaama Euroopa lõimimisest ja üle saada vastuoludest liikmesriikide vahel. Samuti vähendab see ELi valitsemise keerukust, võimaldades eurooplastel lihtsamalt mõista, kuidas Euroopa toimib.
- Vastased ütlevad, et on äärmiselt kaheldav, kas liikmesriigid suudavad erimeelsustest üle saada ning kokku leppida majandusliku ja poliitilise liidu põhiomadused ja üksikasjad, mistõttu see võib tegelikult luua uusi vastuolusid ja tuua kaasa veel suuremad pinged liikmesriikide vahel.

Välises-globaalses mõõtmes:

- + Poolehoidjad ütlevad, et see valik on ainuke võimalus astuda vastu ohule muutuda tasapisi rahvusvaheliselt aina tähtsusetumaks, sest EL saab kõnelda ühel häälel ja etendada oma potentsiaalile vastavat olulist rahvusvahelist osa ainult siis, kui valitsused on valmis loovutama suveräänsust liidu tasandile ja looma Euroopa valitsuse, mida esindaks Euroopa välisminister, kes saaks teostada tõeliselt ühist välis- ja julgeolekupoliitikat.

- Vastased ütlevad, et see ei ole realistlik: liikmesriigid ei loovuta kunagi suveräänsust „elu ja surma” küsimuste, see tähendab välispoliitika ning eriti julgeoleku- ja kaitseküsimuste üle. Mõned väidavad lisaks, et Euroopa ühtne „tool” rahvusvahelistes institutsioonides ei suurenda, vaid hoopis vähendab Euroopa osakaalu ja mänguruumi.

Viies strateegiline valik: „Rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine

(põhimõtteline mõttelaadi vahetus)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad usuvad, et tavapärane arutelu Euroopa lõimimise üle koos kaalumise, kas Euroopat peaks olema vähem või rohkem, on ennast ammendanud. Viimase kuuekümnepäevase kogemuse näidanud, et jätkuv poliitiliste ja demokraatlike kontseptsioonide ülekandmine liikmesriikide tasandilt Euroopa tasandile ei toimi, kui puudub tõeliselt üleeuroopaline poliitiline debatt, ega ole õieti soovitatavgi, kui arvestada juba praegu selgelt näha riikide demokraatlike süsteemide puudujääke. Nad ütlevad, et liidu olukord ning praeguste ja tulevaste probleemide keerukus nõuab Euroopa koostöö põhimõttelist ümbermõtestamist ning pikaajalist programmi eesmärgiga tugevdada ELi suutlikkust tulla toime tulevaste probleemidega, muuta liit rahva ees vastutavamaks, leida uusi viise kaasata rahvas poliitika kujundamisse ning suurendada ELi võimet kaitsta kodanike põhiõigusi ja garanteerida nende põhilised sotsiaalsed õigused liidu sotsiaalse mõõtmega tugevdamisega.

Valikuga kaasnevad peamised võimalikud meetmed

- ELi kulutuste parem jälgimine, auditeerimine ja kontroll, sealhulgas Euroopa prokuröri ametikoha loomine, kes uuriks ja algataks kohtuasju nende suhtes, kes panevad toime liidu finantshuve kahjustavaid kriminaalkuritegusid
- Kodanike suurem osalemine ELi poliitika kujundamises uute meetodite abil, mis innustavad poliitika kujundamises aktiivselt osalema (näiteks piirkondlikud rahvahääletused, kuidas kulutada ELi raha piirkondlikul või kohalikul tasandil)
- ELile suurema pädevuse andmine isikuõiguste ja põhivabaduste tagamisel, kui neid rikutakse liikmesriigi tasandil
- Suurem keskendumine kodanikele otsest kasu toovale pikaajalisele poliitikale alates minimaalsete sotsiaalsete õiguste tagamisest kuni haridus- ja tervishoiuteenuste kasutamise kindlustamise ning kestliku (rohkem kui vaid SKT numbrit arvestava) majanduskasvu saavutamiseni
- Euroopa kodaniku harta kehtestamine, mis sätestaks inimeste individuaalsed ja kollektiivsed õigused, tugevdades neis sellega ELi kodaniku tunnet
- Uute konsultatsioonirühmade loomine, mis hõlmaks vabaühendusi, piirkondlikke ja kohalikke võimuorganeid ning konkreetsete valdkondade asjatundjaid, pikaajalise poliitika valikute vaagimiseks ja ELi tasandi otsuseõiguslike organite nõustamiseks niisugustes valdkondades, nagu ränne, liikuvus ja majandus

Peamised plussid ja miinused

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes:

+ Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et see tagab rahvale parema tunde osalemisest ELi poliitika kujundamises, aitab põhiõigusi tagades leevendada ühiskondlikke pingeid ja võimaldab ELil tõhusamalt toetada taastumist riikides, mida kriis tabas kõige rängemalt.

- Vastased ütlevad, et pakutud meetmed pole kas piisavalt julged või pakuvad vale retsepti kriisi

süvapõhjuste ning praeguste ja tulevaste sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks. Sellised retseptid oleksid liiga kallid, liiga rasked ellu viia ja juhiks tähelepanu kõrvale vajaduselt luua tõeline majandus- ja rahandusliit.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes:

- + Selle valiku pooldajad väidavad, et ELi väljavaated paranevad, kui kodanikud tunnevad, et on täielikult kaasatud, suudavad mõjutada Euroopa tasandi poliitika kujundamist ning mõistavad, et liidu tegevus tuleb neile kasuks.
- Vastased ütlevad, et ELi struktuurides konsulteeritakse juba praegu kodanikerühmadega ning tarvitusel on muudki demokraatiale iseloomulikud kontrollimehhanismid, mistõttu praegu peaks keskenduma riikide valitsuste ja parlamentide kui ELi legitiimsuse põhiallikate, mitte aga ELi institutsioonide tugevdamisele.

Ühiskondlikus mõõtmes:

- + Selle valiku toetajad ütlevad, et see parandaks rahva arusaamist Euroopa lõimimisest ja ELi kuulumise väärtusest ning aitaks luua kindlama mõistmise, mida Euroopa tähendab, tugevdades sel moel sellesse kuulumise tunnet.
- Vastased seavad kahtluse alla, kas see valik annab tõepoolest inimestele uue arusaama, kuhu EL suundub, või parandab nende arusaamist selle kohta, mida liit õieti teeb. Et inimesed mõistaksid hõlpsamalt, kuidas Euroopa toimib, oleks vaja hoopis sellist poliitilist süsteemi, mis matkib liikmesriikide demokraatiat.

Välises-globaalses mõõtmes:

- + Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et loobumine „rohkem/vähem Euroopat” kontseptsioonist tugevdaks ELi üleilmset usaldusväarsust ning pikaajaline strateegia, mis ei piirduks kitsa keskendumisega SKT kasvule, rõhutaks Euroopa tähtsust eeskujuna ja olulise toimijana maailmas.
- Vastased ütlevad, et see valik ei puuduta sugugi põhjust, miks Euroopa ees seisab oht tasapisi rahvusvahelisel areenil marginaliseeruda, sest ei rõhuta vajadust tihedama koostöö järele välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikas, mistõttu võib anda poliitika kujundajatele lisaimpulsi tegelda ainult iseenda, mitte väliste probleemidega.

I osa: olukorrast liidus

Ebakindlus on olnud üks Euroopa ustavamaid kaaslasi. Viimasel kümnendil on Euroopa Liit meenutanud suurt tankerit, millel on hiilgav ajalugu, aga puudub juhtimissild, kust saaks selle suunata kindla sihtmärgi poole. Kuid juba lähitulevikus peavad EL ja selle liikmed langetama strateegilised otsused maailmajao tuleviku suhtes. 2014. aastal astub Euroopa valimiste järel ametisse uus ELi juhtkond pärast sügava kriisi aastaid, mis tõid ilmsiks ja võimendasid mitmeid ELi suuremaid vajakajäämisi. See tähendab liikmesriikide pealinnadele ja Brüsselile vajadust otsustada, millises suunas edasi liikuda. Aga millised strateegilised valikud neil üldse on? Milline mitmest võimalikust teest suudaks anda ELile parima positsiooni tegelda rohkete sisemiste ja väliste probleemidega?

1950. aastatest alates on Euroopa lõimimine kujutanud endast suurejooneliste püüdluste saadust, mis sündis kahe laastava maailmasõja kogemusest, mida innustasid sellised visionäärid, nagu Robert Schuman, Jean Monnet ja Winston Churchill, ja mida suunas selliste poliitiliste juhtide poliitiline vaprus, nagu Konrad Adenauer ja Charles de Gaulle. Nii alustasid kuus Euroopa riiki – Belgia, Holland, Itaalia, Luksemburg, Prantsusmaa ja Saksamaa – teekonda, millel puudus selge siht, aga mida tüüris lootus lõpetada Euroopat sajandeid vaevanud vägivalda- ja kättemaksutsükkel.

See oli teekond tundmatusse sooviga kindlustada rahu, vabadus, stabiilsus ja julgeolek ning tagada kogu maailmajao majandusliku ja ühiskondliku õitsengu kindel alus. Kuus aastakümnet hiljem ollakse lõimimisega tasemel, mida alusepanijad ehk isegi lootsid, aga mille osas nad polnud sugugi veendunud, et selleni ka jõutakse: mitu laienemisvoor, mis on kaasanud riike lääne, lõuna, põhja ja ida poolt ning millega liikmesriikide arv on kasvanud kuuelt kahekümne kaheksani; nelja põhivabadust sisaldava ühisturu käivitamine; piirikontrolli kaotamine; ühisraha kehtestamine; vahest kõige olulisemana ELi liikmesriikide omavahelise sõjalise konflikti puudumine.

See protsess ei ole olnud ega ole täiuslik ning sel teel on olnud oma tõusud ja mõõnad. Euroopa lõimimise ajalugu on lausa täis kriise. 1950. aastatel sattus see kahtluse alla suutmatuse tõttu luua Euroopa Kaitseühendus ja Euroopa Poliitiline Ühendus. 1970. aastatel ja 1980. aastate algul tabas maailmajagu pikalt väldanud eurosclerosis, mille käigus lõimimine kaotas senise hoo ajal, mil Euroopa vaevles naftakriisi tagajärgede, fiskaalprobleemide ja vahetuskursside tugeva kõikumise käes.

Viimasel kahekümnel aastal on edasiliikumine olnud vaevaline mitme reformikriisi tõttu, mille taga on seisnud nii liikmesriikide lahkkelid kui ka lõhe tekkimine ühelt poolt valitsusvaheliste läbirääkimiste ja teiselt poolt Euroopa kodanike arusaama vahel Euroopa-projektist kui sellisest. Taanlaste algne „Nei” Maastrichti lepingule 1992. aastal, iirlaste Nice'i lepingu tagasilükkamine 2001. aastal, prantslaste ja hollandlaste „ei” tulemusel tekkinud „põhiseaduslik trauma” 2005. aastal ning Iirimaa algne keeldumine ratifitseerida Lissaboni leping 2008. aastal on näidanud, et rahva poolehoid Euroopa lõimimisele on muutunud aina ebakindlamaks.

Kuid vaatamata raskete hoopide pikale reale on Euroopa-projekt alati tagasi ree peale saanud ning viimase ajani aina jõudsalt kosunud. Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) loomine 1950. aastatel

(alustades niisiis poliitilise lõimimise asemel toimivast majandusest), ühtse Euroopa akt (1985) ja ühisturu rajanud Euroopa '92 projekt, piirideta Euroopa loomine Schengeni tsooni kujul, ühtse poliitika ja institutsioonide rajamine välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika vallas ning 2009. aastal jõustunud Lissaboni leping näitavad üheselt, et kuigi Euroopa lõimimine pole käinud kriisideta, on see osutunud kriisikindlaks. See peegeldab arvatavasti teadlikku või alateadlikku arusaamist, et lõimimine ei pruugi olla veatu, aga on nähtavasti parim valik rahu, vabaduse, stabiilsuse, julgeoleku ja õitsengu tagamiseks.

Siiski on Euroopat 2009. aastast tabanud sügav kriis veelgi halvendanud liitu juba vähemalt kümmekond aastat mõjutanud legitiimsusdefitsiiti. Euroopa-projektis on ilmsiks tulnud sügavad praod. Eurotsooni kriis, mille taga seisis tõsine üleilmne rahandus- ja majanduskriis, on seadnud Euroopa lõimimise tõsise katsumuse ette, mis on ulatuslikum ja rängem kui eales varem. Viimaste aastate kogemused on paljastanud ja kasvatanud märkimisväärsed puudujääke ELi majanduslikus ja poliitilises ülesehituses. See on seadnud kahtluse alla Euroopa-projekti põhialused ja tõstatanud küsimuse, kas Euroopa on üldse võimeline tõhusalt lahendama nii praegust kriisi kui ka paljusid muid probleeme, millega Vana Maailm seisab silmitsi praegu ja järgnevatel aastakümnetel.

2010. aastast peale on mõeldamatu saanud kujutletavaks: nüüd ei takista miski mõtet, et üks või rohkem riiki võib lahkuda eurotsoonist, et eurotsoon võib kokku variseda või et lausa Euroopa Liit ise võib laguneda. Seetõttu on ELi kodanike seas levinud mure ja süvenenud umbusk selle pärast, kas EL suudab pakkuda vajalikku lisaväärtust, et tõhusalt tegelda tulevaste keeruliste ja mitmetahuliste sisemiste ja väliste probleemidega.

2007. aasta Lehman Brothersi kokkuvarisemisest paar aastat hiljem sattus Euroopa suurima rahandus- ja majanduskriisi keskmesse pärast 1930. aastate suurt majanduskriisi. Asi algas valitsuse võlakriisist liidu ääreala ühe väiksema majandusmahuga riigis, mis hõlmab kõigest kaks protsenti ELi majanduse kogumahust, kuid peagi selgus, et see tõi ilmsiks täieliku rahaliidu põhimõttelised puudused tingimustes, kus puudub sama tugev majanduslik ja poliitiline liit. Kui Kreeka kriis 2010. aasta algul ägenes, soovisid paljud Euroopa juhid arvata, et sealsed probleemid on ainukordsed, ent turud järgisid oma loogikat ja nii levis kriis kiiresti teistessegi ELi riikidesse. Doominokivide langemise käigus tuli välja, et EL ja eriti just eurotsoon ei ole kuigi hästi valmis tormile vastu seisma: majandus- ja rahaliidul (EMU) puudusid institutsionaalsed struktuurid, protseduurid, eeskirjad ja instrumendid, mida olnuks vaja niisuguse kriisi tekkimise, levimise ja süvenemise vältimiseks.

Asja muutis hullemaks see, et Euroopa ei seisnud silmitsi mitte ühe, vaid õige mitme äärmiselt keerulise, mitmest põhjusest tingitud ja omavahel tihedalt seotud kriisiga, mis üheskoos tekitasid usalduskriisi, nõrgestades turgude, kodanike, eliidi ja globaalsete partnerite usku euro ja ELi enda tulevikku. Euroopa seisab silmitsi *panganduskriisiga* ülimalt läbipõimunud Euroopa rahandussüsteemis, mis sisaldab mittelikiidseid või lausa maksevõimetuid rahandusasutusi, mida koormab avaliku ja erasektori võlgade ränk koorem; *avaliku sektori võlakriisiga*, mis takistab või ohustab võlakoorma all ägavate valitsuse ligipääsu kapitaliturgudele; *erasektori võlakriisiga*, mis tekitab paljude ELi riikide pangandussektoris täiendavaid pingeid; *konkurentsivõime kriisiga*, mida ilmestavad eriti mitme Euroopa äärealale jääva riigi praegune jooksevkonto defitsiit ja piiratud suutlikkus kohandada Euroopa majandust märksa konkurentsivõimelisema üleilmse majanduskeskkonna nõuete järgi; *institutsionaalne kriisiga*, mida iseloomustab liikmesriikide kasvav osatähtsus ELi poliitika kujundamises ja juhtimisvõime puudumine Euroopa tasandil, nii et liidu kanda on pandud mitmeid valdkondi, ilma et tal tegelikult oleks võimutäiust nendega tegelda; *ühiskondliku kriisiga*, mille on põhjustanud sügav ja pikka aega kestnud surutis ning talumatu

tööpuuduse tase, samuti palju põhimõttelisemad ja seni lahenduseta probleemid seoses ühiskonna vananemise ja elanikkonna vähendamisega, mis kõik nõuavad liikmesriikide ühiskondliku lepingu ja ELi riikide „solidaarsuslepingu” ülevaatamist; *poliitilise kriisiga*, mida iseloomustab suur muutlikkus ja ebastabiilsus, populistlike *establishment*'i ja eliidi, ELi ja euro ning immigratsiooni vastu suunatud erakondade ja liikumiste teke liikmesriikides ning umbusalduse taastärkamine ELi riikide vahel, mis üheskoos toovad kaasa nii valitsuste kui ka ühiskondade kaugenemise üksteisest.

Paraku pole olnud ega ole ühtegi õpikut, millesse Euroopa ja liikmesriikide otsuselangetajad võiksid kiigata soovitude leidmiseks, kuidas tulla toime niisuguste enneolematute kriisidega. Reageerimine on olnud tihtipeale aeglane, ebapiisav, mõnikord isegi ekslik, mistõttu tulemused on olnud sageli kesised ja valmistanud pettumust.

Ometi on alates kriisi puhkemisest toimunud nii mõndagi sellist, mida veel ainult paar aastat varem oleks peetud võimatuks. Me oleme näinud suuri väljaostuprogramme Kreeka, Iirimaa, Portugali ja Küprose tarbeks, millele on seatud väga ranged tingimused, mille täitmist jälgib Euroopa Komisjoni, Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) ja Euroopa Keskpanga (EKP) nõndanimetatud troika. Me oleme näinud kahe sadu miljardeid eurosid hõlmava päästemehhanismi (tulemüüri), sealhulgas *ad hoc* Euroopa finantsstabiilsuse fondi (EFSF), mis pakkus euroriikidele rahalist abi aastail 2010–2013, ja Euroopa stabiilsusmehhanismi (ESM) loomist, mis kujutab endast püsivat väljaostumehhanismi, millega pakutakse euroala riikidele laenu ja muud rahandusabi. Me oleme näinud enneolematut eelarve kärpimist puudujäägi käes vaevlevates riikides, millega on ühtaegu kaasnenud sügavad ja valusad struktuursed reformid, mis on käinud julgelt ja kiiresti mõnes riigis, näiteks Iirimaa, enamasti aga vastu tahtmist ja aeglaselt, näiteks Kreekas. Me oleme näinud, kuidas EKP tegelikult rekapitalizeerib erapanku ja ostab otse valitsuste võlakirju. Ja lõpuks oleme näinud sedagi, kuidas EMU juhtimine eriti eurotsoonis tugevneb: rangem stabiilsuse ja kasvu pakt (nõndanimetatud kuuspakk ja kakspakk), palju jõulisema eurotsooni majandusliku juhtimise kehtestamine tähtsamate majanduslike ja eelarveliste prioriteetide tõhusamaks koordineerimiseks (sealhulgas Euroopa semester), igaaastase makromajandusliku jälgimise alustamine makromajandusliku tasakaalutuse ja ebakohtade hindamiseks, valitsustevahelise fiskaalpakti ehk stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu (SKJL) jõustumine, mis muu hulgas sisaldab siduvate „võlapidurite” kehtestamist riikide tasandil.

Kõigist neist pingutusist hoolimata pole EL ja selle liikmesriigid kuidagi suutnud saavutada edu turgude ja kodanike veenmisel, et nad suudavad toime tulla kriisiga ilmsiks tulnud paljutahuliste probleemidega. Mõnikord on lausa tundunud, et kriisi „lumepall” võib kontrollimatult veerema hakata ja vallandada laviini, mis võib mätta enda alla nii euro kui ka kogu Euroopa-projekti.

Olukord on äärmiselt muutlik veel tänagi ja vaid tuleviku ajaloolased saavad hinnata, kuidas ja mis tegelikult juhtus ning kui oluline oli see Euroopa lõimimisele. Aruande kirjutamise ajal (november 2013) on hirm kõige hullemast stsenaariumi teostumise ees kahanenud peamiselt kahel põhjusel: EKP lubadus teha kõik mis võimalik euro stabiilsuse tagamiseks ning tunduvalt vähenenud oht, et mõni riik loobub ühisvaluutast, on suurendanud enesekindlust ja tuntavalt vähendanud euro kokkuvarisemise ohtu.

Kuid tavaliste inimeste igapäevaelu on väga paljudes liikmesriikides endiselt keeruline ja raske. Kriis pole kindlasti veel läbi ja rahuloluks pole vähimatki põhjust, kui pidada silmas majandusliku, fiskaalse, ühiskondliku ja poliitilise olukorra jätkuvat haprust: Euroopa pangandussüsteem on endiselt väga killunenud, valitsuste võlakoorem jätkab kasvu peamiselt majanduse mahu kestva kahanemise tõttu, ühiskondlik ja poliitiline olukord paljudes ELi riikides on pingeline, nii vasak- kui

ka parempoolsete populistlike jõudude esiletõus on tekitanud muret demokraatia saatuse pärast Euroopas ning lõpuks on ka kollektiivsed pingutused saada jagu euro viimastest struktuursetest puudujääkidest kaotanud pärast 2012. aastat hoo, kuna euro kokkuvarisemise kahanev oht on kärpinud valitsuste meelekindlust langetada Euroopa tasandil julgeid otsuseid.

Kõige selle juures tuleb arvestada, et Euroopa ei ela vaakumis. Meid ümbritsev maailm elab üle võimsaid muutusi ning EL ja selle liikmesriigid tunnevad survet reageerida kuidagi mujal toimuvatele fundamentaalsetele muudatustele, kusjuures üleilmsel tasandil pole sugugi selge, millises suunas poliitilised ja majanduslikud muudatused kulgevad. On ilmselge, et neil, kes kahekümne aasta eest ennustasid ajaloo lõppu, ei ole õigus. Ajalugu läheb vägagi edasi, isegi kui meie, vaatlejad seestpoolt, ei pruugi alati taibata muudatuste tõelist sisu, kiirust ja ulatust.

Ei ole võimalik vähegi usutavalt ennustada, milline saab olema tulevane maailmakorraldus, millised jõud selles domineerivad ja kas uut süsteemi võib iseloomustada pigem tähtsamate toimijate vastasseis ja konkureerimine või vastastikune sõltumine ja koostöö. Suhtelise tõusu või languse erinevatest mustritest hoolimata iseloomustab kõiki rahvusvahelise areeni tähtsamaid jõude tubli annus sisemist nõrkust. Kuid üldpildis võime praegu täheldada nihet maailma poole, kus ei domineeri enam nii palju Atlandi-ülene side ega Euroopa. Lääne võime mõjutada rahvusvahelist olukorda on pandud katsumuse ette, sest Lääne ühiskond vananeb ning osakaal maailma rahvastikus ja majanduses nähtavasti aina kahaneb. Neis tingimustes seisavad eurooplaste ees nii individuaalselt kui ka kollektiivselt probleemid, mis on seotud üleilmse majandusliku konkurentsi ägenemisega. Seepärast on neil vaja valmis olla Euroopagi majanduse muutumiseks.

Uuel üleilmsel areenil ei ole Euroopa enam rahvusvahelise poliitika ja majanduse jõukeskus, sest ülemaailmset arengut suunatakse üha enam mujal ning Vana Maailm peab peamiselt tegelema iseenda hädadega. Seetõttu on tärnanud tõsised kahtlused, kas Euroopa Liit ja selle liikmesriigid ikka suudavad end kindlalt siduda süveneva üleilmse sõltuvusvõrgustikuga.

Üleilmastumine on praegu ja edaspidi tähtsaim tegur, mis kujundab rahvusvahelist poliitikat, ning Euroopa leiab end taas, nagu 1945. ja 1989. aastal, ristteel, kust võib edasi liikuda kahes täiesti eri suunas. Euroopa võib valida tee, kus ootab ees vaikne allakäik, järkjärguline marginaliseerumine ja halvimal juhul isegi täielik tähtsusetus maailmaareenil, aga võib valida ka tee, kus saab kaasa rääkida tulevase maailmakorralduse palge kujundamisel. Kui ka jõudude ümberasetumine kahandab Euroopa mõjuvõimu maailmaareenil, on EL endiselt keskne rahvusvaheline toimija, kelle ühendatud ressursid võivad oluliselt mõjutada rahvusvahelist koostööd positiivses suunas, kui liit suudab end mobiliseerida selgelt määratletud sihtide taotlemiseks. See, kas Euroopa tahab ja suudab tegutseda strateegiliselt oma väärtuste ja huvide edendamiseks muutuvast maailmast, pole aga seni selge ning sõltub paljuski sisemisest arengust.

Liidu praegust olukorda arvestades on küsitav, kas Euroopa suudab taas tõusta kriisist varasemast tugevamana. Üks asi tundub ometi olevat kindel: kui eurooplased tahavad jagu saada praegu vaevavast tõvest ning olla ühtlasi valmis tuleviku sisemisteks ja välisteks probleemideks, peavad nad õige pea langetama strateegilise valiku ELi pikaajalisema tuleviku osas.

Peamised Euroopa ees seisvad probleemid

Millised on siis peamised probleemid, millega Euroopa seisab silmitsi järgnevatel kuudel ja

aastatel? Sellele küsimusele on raske vastata: pole konkreetset probleemi, isegi mitte probleemide hierarhiat, vaid hoopis terve hulk omavahel seotud sisemisi ja väliseid probleeme, millega liikmesriigid ja ELi institutsioonid niikuinii peavad tegelema. Neid võib üldjoontes jaotada nelja mõõtmesse: sotsiaalmajanduslik, poliitilis-institutsionaalne, ühiskondlik ja väline-globaalne.

Sotsiaalmajanduslik mõõde

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes seisab Euroopa ees kolm peamist probleemi:

* **Ohud ühiskondlikule rahule meelepaha ja meeleheite tõttu**, mida on põhjustanud (noorte) tööpuuduse kõrge tase enamikus liikmesriikides; surve heaoluriigile nii kriisi kui ka vananeva elanikkonna ja teiste rahvastikum muutustega seotud struktuursete muudatuste tõttu; surve keskklassile ja selle järkjärguline hääbumine; laialt levinud arusaam (süvenevast) sotsiaalsest ebaõiglusest; sotsiaalse mobiilsuse ja edenemise puudumine eriti noorte seas („põlvkondade lõhe“)

* **ELi riikide suurenev majanduslik lahknemine** mõningate ELi riikide majanduse konkurentsivõime kesisuse tõttu; „naabri kerjama saatmise“ poliitika tõttu, mille taga seisab liikmesriikide vähene majanduslik koordineerimine; püsivalt kõrge avaliku ja/või erasektori võlataseme tõttu mõnes ELi- ja euroriigis; nõrgemaid ja tugevamaid euroriike ühendava mehhanismi puudumise tõttu, mis leevendaks majanduslikke ja ühiskondlikke vapustusi, mis tabavad mõningaid riike tugevamini kui teisi.

* **Killunenud eurotsooni struktuursed puudujäägid** majandus- ja rahandusliidu poolikuse ja tasakaalustamatuse ning EMU seniajani ebapiisava fiskaalse, rahandusliku ja majandusliku lõimimise tõttu.

Poliitilis-institutsionaalne mõõde

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes seisab Euroopa ees kolm peamist probleemi:

* **ELi ebapiisav toetus rahva seas** nii nõrgemate kui ka tugevamate liikmesriikide kodanike seas laialt levinud ja süveneva arusaama tõttu, et neid puudutavad väga otseselt „Brüsselis“ langetatud otsused, mida nad ise mõjutada ei saa ja mis (alati) ei arvesta nende huve ja seisukohti; liikmesriikide eliidi tegutsemise tõttu omamoodi vardjatena ja süüdlaste otsimise tõttu ELi kohalikule valijaskonnale kõnelemisel; ELi otsuste langetamise süsteemi keerulise ja sageli mõistetamatu iseloomu tõttu, mis eriti kriisi ajal toetub tugevasti kinniste uste taga langetatud otsustele ja mida sageli suunavad omakasu silmas pidades tugevamate riikide valitsused.

* **Arvukad juhtimiskriisid liikmesriikide ja Euroopa tasandil** poliitilise eliidi suutmatuse tõttu pakkuda õigeaegseid, tõhusaid ja asjakohaseid poliitilisi lahendusi; poliitikute suutmatuse tõttu sobitada rahuldavalt oma eri tasandite (EL, riiklik ja piirkondlik) rolle; kooskõlalise ja poliitiliselt tunnustatud „lõimimismootori“ puudumise tõttu, mis võiks asendada varem Prantsuse-Saksa tandemi etendatud rolli; Euroopa Komisjoni suutmatuse tõttu pakkuda liikmesriikide ülesel tasandil Euroopa ühishuve järgivaid strateegilisi juhiseid, mille taga seisab poliitilise jõu, vajalike vahendite ja mõnikord ka tähtsamate liikmesriikide toetuse puudumine.

* **Süvenevad raskused poliitilise esindatuse traditsioonilise kontseptsiooniga**, mis on kutsunud esile uut laadi opositsiooni, sageli poliitilise süsteemi äärealadelt, mida iseloomustab radikaalne

või populistlik retoorika; üksikisikute osakaalu tähtsustumine parema hariduse ja uue tehnika pakutavate võimaluste tõttu; erinevate ja potentsiaalselt omavahel konfliktis identiteediallikate rohkenemine kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja riigiülesel tasandil; probleemid seoses avatuse, mitmekesisuse, pluralismi ja multikulturalismiga, mis raskendavad sisserännuga seotud probleeme; otsuste langetamise pädevuse delegeerimise riiklikult tasandilt kõrgemale institutsioonidele, millel puudub rahva mandaat; mittetraditsiooniliste sidevahendite ja ühismeedia kaudu suhtlemise mõju.

Ühiskondlik mõõde

Ühiskondlikus mõõttes seisab Euroopa ees kolm peamist probleemi:

* **Ühise arusaama ja visiooni** (narratiivi, juhtmotiivi, selle, mida tähendab Euroopa ja mida tähendab see just mulle) **puudumine Euroopa lõimimise kohta** kodanike, sealhulgas eliidi teadlikkuse puudumise või suhtelise hoolimatuse tõttu ELi põhilise lisaväärtuse (rahu, õitseng ja heaolu, kollektiivne mõju maailmas) ja olemusliku iseloomu (spetsiifiline ajalookogemus, õigusriik, kollektiivsed reeglid, Euroopa sotsiaalne mudel, üksikisikute õiguste kaitsmine) suhtes. Kõik see tekitab kahtlusi, mis õieti ühendab eurooplasi, mistõttu on raskem kaasa aidata ühise identiteedi ja ühise saatuse tunde levimisele, mida on vaja aktiivse toetuse (mitte lihtsalt passiivse nõusoleku) kogumiseks Euroopa lõimimisele. Samuti süveneb arusaam, et Euroopa ei ole lahendus, vaid probleem, mis külvab kibestumist liikmesriikides käivatesse aruteludesse ja noorema põlvkonna suhtumisse liitu.

* **Süvenevad lahkkelid liikmesriikide vahel**, mis toovad kaasa rahvuslike stereotüüpide, šovinismi ja ajalooliste vaenuste (taas)tärgamise ning aina valjenevad ja ülimalt lihtsustatud süüdistused liikmesriikide vahel kriisi süvapõhjuste, iseloomu ja keerukuse erinevate tõlgenduste tõttu; erimeelsused selle üle, kuidas reageerida kriisile riikide ja Euroopa tasandil; vastuolus arusaamad Euroopa lõimimise tulevikust; soovimatus käsitleda tundlikke küsimusi avalikult „poliitilise korrektsuse” tõttu ning hirm, et arutelu võib manduda ja rohkem tüli kui kasu tekitada.

* **Teadmiste vähesus ELi kohta ning liiga lihtsustatud arusaamad riiklikust suveräänsusest üleilmastumise tingimustes** teadmatuse tõttu ELi ja selle institutsioonide toimimise, võimutäiuse ja piirangute kohta; vähene teadlikkus ELi riikide väga tiheda vastastikuse seotuse tagajärgedest; idealistlikud arusaamad riiklikust suveräniteedist ja rahvusriikide „võimust” üleilmastumise tingimustes.

Väline-globaalne mõõde

Välises-globaalses mõõttes seisab Euroopa ees kaks peamist probleemi:

* **Oht tasapisi marginaliseeruda, kaotada külgetõmbavus ja usaldusväärsus nii maailmas kui ka ELi naabruskonnas** jõukeskmete nihkumise tõttu üleilmsel tasandil ning majandusliku, poliitilise, ühiskondliku ja ideoloogilise konkurentsi ägenemise tõttu; ebapiisav tähelepanu piirkondlikele ja üleilmsetele küsimustele lakkamatu tegelemise tõttu siseküsimuste ja kriisist tingitud enesesse pöördumise tõttu; kriisi tõttu ELi ja euro mainele mujal maailmas tekkinud kahju; ELi püsiv suutmatuse tegutseda ja kõnelda rahvusvahelisel areenil ühel häälel Euroopa rolli ja põhihuvide ühise „strateegilise visiooni” puudumise ning liikmesriikide ebapiisava toetuse tõttu.

* **Surve kohandada rahvusvahelist mitmepooluselist korraldust rahvusvaheliste suhete uue**

reaalsusega (nõrgestades nii ELi osa) ja ummikusse sattumise oht üksikute riikide piiratud võime tõttu tulla tõhusalt toime üleilmsete probleemidega (nt kliimamuutused, ressursside nappus ja nende julgeolek, majanduse tasakaalustamatus, migratsioon, tuumarelvade levik, rahvusvaheline terrorism) omavahel äärmiselt seotud ja samal ajal konkureerivas maailmas; tõhusate üleilmsete reeglite ja nende jõustamiseks vajaliku mehhanismi puudumine; süvenevad kahtlused seniste üleilmsete institutsioonide legitiimsuse osas nende suutmatuse tõttu peegeldada uute jõukeskuste esilekerkimist, mis nõuavad endale tugevamat ja võrdsemat sõnaõigust; ELi liikmesriikide osakaalu vähenemise oht tähtsamates rahvusvahelistes organisatsioonides teiste riikide nõudmiste rahuldamise korral; süvenev suurriikide konflikti oht (nt konkureerimise pärast nappide loodusvarade peale või valuutasõdade tõttu).

Niisiis, mida saaks EL ja selle liikmesriigid teha ja mida nad peaksid tegema, et lahendada pikka sotsiaalmajanduslike, poliitilis-institutsionaalsete, ühiskondlike ja väliste-globaalsete probleemide jada? Milliseid alternatiivseid radu pidi võivad nad saavutada maailmajaole maksimaalselt soodsa positsiooni tulemaks toime mitte ainult paljude karide ja ohtudega, vaid ka kasutamaks võimalikult hästi ära Euroopa potentsiaali? Aruande järgmises osas vaadeldaksegi võimalikke strateegilisi valikuid ja kaalutakse, kui tõhusalt igaüks neist suudab võimalikke probleeme lahendada.

II osa: viis strateegilist valikut

Kui soovime hinnata, millist teed pidi peaks Euroopa järgmistel aastatel liikuma, tuleb meil kõigepealt paika panna peamised võimalikud strateegilised valikud ja nende tähtsaimad põhjendused, kaaluda meetmeid, mida võiks ja tuleks kasutusele võtta selle või teise tee valimisel, ning hinnata kõigi valikute tähtsamaid plusse ja miinuseid Euroopa ees seisvate probleemide valguses, mida kajastati aruande esimeses osas.

Tundub, et võimalikud on järgmised viis rada, mida võiks iseloomustada järgmiselt:

- (1) tagasi põhialuste juurde (mineviku eksimuste parandamine)
- (2) mineviku saavutuste kinnistamine (kui see pole katki, ära paranda)
- (3) julge sammumine tulevikku (teha rohkem ja teha paremini)
- (4) hüpe tulevikku (ainus lahendus on majanduslik ja poliitiline liit)
- (5) „rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine (põhimõtteline mõttelaadi vahetus)

Tagasi põhialuste juurde

(mineviku eksimuste parandamine)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad väidavad, et viimaste aastate sündmused on selgelt näidanud, et Euroopa lõimimine on läinud liiga kaugele ning EL ja selle liikmesriigid peaksid loobuma liikumisest „üha tihedama liidu” suunas. Selle asemel tuleks tunnistada, et EL ei saa ega peagi kunagi saada majanduslikuks ja poliitiliseks liiduks – vastupidi, ette tuleb võtta kannapööre ja parandada mineviku eksimused, mis on kõige lootustandvam tee, kui eurooplased tahavad tõsimeeli päästa lõimimise kõige väärtuslikuma tulemuse, milleks ei ole euro selle praegusel kujul, vaid ühisturg.

Põhialuste juurde tagasipöördumise poolehoidjad rõhutavad, et suveräänsuse, demokraatia ja legitiimsuse põhiallikad on liikmesriikide valitsused ja parlamendid, ning kinnitavad, et kodanikud ja poliitiline eliit ei peaks loovutama rahvuslikku identiteeti ja võimutäiust häguse ja mitmeti kunstliku Euroopa identiteedi nimel. Nad peavad Euroopa lõimimist eelkõige viisiks leida töötavaid lahendusi konkreetsetele poliitilistele probleemidele, mida ei tohi asendada tulutu ja edeva katsega luua ELi kodanike (Euroopa rahva) seas kunstlik ühistunne, millele seejärel asuda rajama Euroopa föderaalset „üliriiki”.

Samuti kinnitavad nad, et äsjased kogemused on näidanud, et eurosüsteem ei toimi: see on muutunud lahenduse asemel probleemiks, mürgitades arutelusid liikmesriikides ja rahva suhtumist ELi, eriti noorema põlvkonna seas. Euroopa ja liikmesriikide poliitikakujundajad on alahinnanud euro muutvat jõudu: see ei ole suutnud kestlikult vähendada lõhet ELi rikaste ja vaeste riikide ja piirkondade vahel, vaid on hoopis suurendanud majanduslikku ja ühiskondlikku erinevust. Eurotsooni kuulumine takistab valitsuste püüdlusi kriisist jagu saada, sest piirab nende autonoomiat majanduslike otsuste langetamisel ega lase devalveerida „rahvuslikku valuutat”, mis suurendaks konkurentsivõimet nii teiste liikmesriikide kui ka ELi-väliste riikide suhtes.

Seepärast väidavad selle valiku pooldajad, et püüd luua nõndanimetatud tõelist majandus- ja rahandusliitu (TEMU), mis läheb praeguse EMU lõimimisega võrreldes palju kaugemale, on täiesti ekslik. ELi riigid, sealhulgas eurotsooni valitsused, parlamendid ja kodanikud, ei ole tegelikult valmis selleks, mida praeguse ühisvaluuta säilitamine lõpuks nõuab. Peaaegu keegi pole valmis astuma vajalikke samme täieliku finantsilise, fiskaalse, majandusliku ja sotsiaalse liidu suunas, millega kaasneks Euroopa majandusvalitsus, pädevuse üleandmine ELile sellistes valdkondades, nagu maksud, sotsiaal- ja tööjõupoliitika, ning mingit laadi „ülekandeliidu” loomine, milles tugevamad riigid subsideeriksid nõrgemaid, rahastades seda valdavalt tsentraalsest eelarvest, mis täitub Euroopa tasandil kogutavatest maksudest.

Niisugustes oludes ei tähendaks praeguse eurotsooni läbimõeldud ja korrapärane lammutamine ning keskendumine ELi kõige edukamale „põhiteemale” (st ühisturule) mitte ELi lagunemist, vaid hoopis uue ajastu algust, milles suhtutaks Euroopa lõimimisse palju pragmaatilisemalt ja tulemuslikumalt. Selline taaskäivitus võimaldaks Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel keskenduda poliitikale, mis suudab lahendada tegelikke väljast lähtuvaid probleeme (sealhulgas üleilmastumise mõjud, veel ebatäieliku ühisturu ettevõtluse ees olevad barjäärid, kliimamuutused, ressursinappus, kasvav majanduslik konkurents), mitte ei sunni neid tulutult üritama parandada

parandamatut ja jahtima tegelikult soovimatut unelmat.

Peamised võimalikud meetmed

Selle valiku korral on võimalik tarvitusele võtta järgmisi poliitilisi meetmeid:

- **Tühistada „euroeksimus”,** milleks tuleb läbimõeldult, korrapäraselt ja konsensuse alusel kas **kaotada euro** ja naasta rahvuslike valuutade juurde, luua ELis **kaks eraldi valuutatsooni** („tugev” põhja- ja „nõrgem” lõuna-euro) või **vähendada eurotsooni**, mille puhul mõned majanduslikult, ühiskondlikult ja poliitiliselt nõrgemad riigid peaksid sellest vabatahtlikult lahkuma.
- **Viia läbi objektiivne ELi pädevuse ja seniste tulemuste hindamine**, millega tuvastataks valdkonnad, kus koostöö Euroopa tasandil pole andnud märkimisväärset lisaväärtust. See võimaldaks **keskenduda kindlatele olulistele poliitilistele valdkondadele ja eesmärkidele** (nt ühisturu täielik kehtestamine) ja **anda teised valdkonnad tagasi liikmesriikide pädevusse**.
- **Muuta ELi eelarve kulutamist**, keskenduses tulevikku suunatud poliitikatele, näiteks arendus- ja teadustegevus ning innovatsioon, mis suurendaks Euroopa globaalset konkurentsivõimet, ja ühtlasi kärpides kulutusi muudele valdkondadele, näiteks ühisele põllumajanduspoliitikale.
- **Viia lõpule ühisturu loomine**, likvideerides viimased puudujäägid ja moderniseerides seda aina digitaalsemaks muutuva maailma vajadustega arvestades, ning **tugevdades strateegilist partnerlust tähtsaimate toimijatega kaubanduse ja investeerimise võimaluste edendamiseks**, näiteks luues Atlandi-ülese lõimitud turu (TTIP ehk Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse abil).
- **Piirata nii Euroopa Parlamendi kui ka Euroopa Komisjoni rolli ja tugevdada liikmesriikide valitsuste ja parlamentide osa** Euroopa poliitika kujundamisel.

Erinevalt teistest strateegilistest valikutest ei taotle põhialuste juurde tagasipöördumine tihedamat majanduslikku, fiskaalset, ühiskondlikku või poliitilist lõimimist, mis tooks kaasa riikliku suveräniteedi jätkuva kärbumise. See valik ei taotle suurendada ELi institutsioonide, näiteks Euroopa Parlamendi või Euroopa Komisjoni osatähtsust.

Peamised plussid ja miinused

Kui tõhus võiks see valik olla Euroopa ees seisvate probleemide lahendamisel, mis toodi välja aruande esimeses osas?

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes

+ Põhialuste juurde naasmise poolehoidjad ütlevad, et see aitaks tegelda mõõtmel kolme peamise probleemiga: ohud ühiskondlikule rahule, majanduslike lõhede süvenemine ELis ja killunenud eurotsooni struktuursed puudujäägid, mis on tingitud ebatäielikust ja tasakaalustamata majandus- ja rahandusliidust.

Nad väidavad:

- Liikmesriigid, mida on tabanud kõige rängemini tugeva euro majanduslikud tagajärjed, saaksid devalveerida oma valuuta ning seeläbi taastada konkurentsivõime ja majanduskasvu.

- Nende riikide kodanikud ei peaks enam kannatama ränkade kokkuhoiumeetmete tõttu, mis on nõutavad, kui nad soovivad jääda tugeva valuutaga liitu, ning tugevamad riigid ei pea enam kartma väljaostude riski ja sellega kaasnevaid kulusid.
- Hõlpsam on juhtida rahapoliitikat ja toime tulla mõningate eurotsooni struktuursete puudujääkidega; seeläbi saavutatav suurem ühtsus kaotab vajaduse liikuda edasi EMU praegusest lõimimistasemest.
- Eurost loobumine või selle tähtsuse kahandamine leevendaks pingeid ELi sees, astuks vastu nõrdimusele, mis on kippunud pead tõstma riikides, mida kriis kõige enam tabas, lakkamatu teiste õpetussõnade kuulamise pärast, samuti nõrdimusele tugevates riikides finantsriskide kasvamise tõttu nõrgemate ja vähem korralike naabrite väljalunastamise pärast.
- Pingutuste koondamisega ühisturu lõplikule kehtestamisele, mis aitaks edendada kaupade, teenuste ja tööjõu vaba liikumist, suudaksid liikmesriigid kõrvaldada viimased barjäärid ettevõtluselt ning seeläbi parandada Euroopa majanduse väljavaateid ja suurendada Euroopa globaalset külgetõmmet ja konkurentsivõimet.

- Selle valiku vastased väidavad, et eurost loobumine või selle tähtsuse kahandamine ei lahendaks, vaid hoopis kasvataks Euroopa majanduslikke ja ühiskondlikke probleeme, „parandamise” kulu ületaks saadavat tulu ning sellega kaasneksid võimalikud ohud ja ebakindlus nii ELi tugevates kui ka nõrgemates liikmesriikides.

Nad väidavad:

- Eurost loobuvad nõrgemad riigid seisaksid arvatavasti silmitsi (väga) suure inflatsiooniga, vajadusega korduvalt suurel määral oma valuutat devalveerida, avaliku sektori kontrollimatu võla ja piiratud ligipääsuga kapitaliturgudele, mis võib ajada pankrotti nii valitsuse kui ka ettevõtteid.
- Euro „tühistamine” ei vähenda iseenesest ELi nõrgemate ja tugevamate majanduste konkurentsivõime erinevust, sest sama tähtsad on muud tegurid (nt makromajanduslik, institutsionaalne ja bürokraatlik keskkond, hariduse kvaliteet jne). Rahvusliku valuuta taaskehtestamine ja devalveerimine ei lahenda sügavamaid struktuurseid probleeme, mistõttu nõrgemad riigid peavad ikkagi läbi viima valulisi reforme ja kannatama kärpimise negatiivsete mõjude käes, ilma et nende vaeva aitaks leevendada ELi raamistik, mis praegu on olemas.
- Eurotsooni lagundamist ei saa teostada läbimõeldult ja korrapäraselt ning sel oleksid ettenägematud majanduslikud, juriidilised ja poliitilised tagajärjed. Euro on tähtsuselt maailma teine reservvaluuta, mistõttu selle „tühistamine” destabiliseeriks maailma rahaturge ning rängad tagajärjed võiksid olla isegi tõsisemad kui Lehman Brothersi langemisel, sest paljusid Euroopa valitsusi võib ees oodata pankrot.
- Euro „tühistamisega” kaasneksid ettenägematud üleminekukulud, mis tekitaksid finantskoormust ja juriidilist ebakindlust nii riigivõimule, eraettevõtetele kui ka üksikisikutele.
- Üksikute riikide lahkumisel eurotsoonist oleks ettearvamatu dominoefekt, sest nii seataks kahtluse alla seisukoht euro „pöördumatusest” ning ärgitataks taas turuspekulatsioone, milline riik võib järgmisena lahkuda, mis tekitaks negatiivse spiraali ja võiks lõpuks sundida eurost loobuma arvatust rohkem riike.
- Euro tähtsuse vähendamisel või sellest loobumisel oleks negatiivne mõju teistele poliitikavaldkondadele, sealhulgas ühisturule, õhutades proteksionismitunge ja ägedat konkurentsi kasumi nimel, ning avaldaks survet tööjõu vabale liikumisele ja võiks soodustada kapitali liikumise kontrolli kehtestamist. Põhialuste juurde tagasipöördumisel

antaks Euroopa lõimimise senisele suunale tagurpidikäik ilma selge garantiita, millal see võib lõppeda.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes

+ Põhialuste juurde naasmise poolehoidjad väidavad, et ärapööramine teelt „üha tihedama liidu” suunas ja mineviku eksimuste parandamine (sealhulgas loobumine eurost selle praegusel kujul) aitaks tugevasti kaasa mõõtmispeamiste probleemide lahendamisele: rahva ebapiisav toetus ELile, juhtimiskriis nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil, süvenevad probleemid poliitilise esindatuse traditsioonilise kontseptsiooniga.

Nad väidavad:

- Valdav enamus ELi elanikest ei ole valmis tihedamaks majanduslikuks ja poliitiliseks liiduks ning rahva poolehoid ELile suureneks, kui liit keskenduks oma „põhiteemale” ehk ühisturule, mille eeliseid laialdaselt tunnustatakse.
- Legitiimsuse ja vastutavuse probleemid ELi tasandil vähenevad, kui riikide valitsused ja parlamendid, kes seisavad oma kodanike vahetutele muredele lähemal kui Brüsseli institutsioonid, saavad rohkem pädevust ja mõju.
- Suurema pädevuse andmine Euroopa Parlamendile ja Euroopa Komisjoni „politiseerimine” ei suurenda ELi legitiimsust rahva silmis, sest valdav enamus kodanikest ja eliidist seisab vastu ELile suurema võimu andmisele. Samuti on kogemused näidanud, et Euroopa Parlamendi tugevdamine ei paranda ELi legitiimsust kodanike silmis: parlamendi võimutäiuse suurenemine on käinud käsikäes valijate osalemise vähenemisega Euroopa valimistel.
- Mõtte kopeerida riikide demokraatliku süsteemi tähtsamaid omadusi ELi tasandil on naiivne, sest isegi pärast kuus aastakümnet kestnud lõimimist puudub Euroopas ühine keel (*lingua franca*), avalikud debadid ja nende ajakirjanduslik kajastamine pole ületanud liikmesriikide piire (st pole tekkinud Euroopa avalikku ruumi) ning pole tekkinud ELi riikide kodanike ühist identiteeti (Euroopa rahvast), mis oleks piisavalt tugev, et luua riikideülese poliitilise debati platvorm.
- ELi „politiseerimine” võib anda tagasilöögi, kui Euroopa Komisjonil ja Euroopa Parlamendil puudub võimutäius konkreetsete poliitiliste tulemuste saavutamiseks, mis toob kaasa kodanike pettumise. Samuti võib see tekitada lühiajalise perspektiivi võimulepääsemise, mida võib sageli näha valitavate valitsuste juures, kes koondavad poliitilise energia probleemide lahendamise asemel tagasivalimise kindlustamiseks.

- Põhialuste juurde tagasipöördumise vastased ütlevad, et „vähem Euroopat” nõrgestab ELi legitiimsust ning muudab poliitilise juhtimise ja esindatuse kriisi ägedamaks.

Nad väidavad:

- Arvamusküsitlused näitavad, et enamiku ELi riikide enamik kodanikke toetab endiselt eurot (ehkki heakskiit on kriisi ajal langenud) ning eurotsooni lammutamist peetakse suutmatuseks säilitada üht Euroopa lõimimise tähtsat saavutust.
- Euroopas liiguvad kodanikud ja piiri taga tegutsevad ettevõtted kiidavad euro praktilisi eeliseid ning peavad seda hinnaliseks „stabiilsuseankruks” poliitilise ebakindluse ja sotsiaalmajanduslike raskuste perioodil.
- Läti otsus minna üle eurole ja tõik, et veel mitmed liikmesriigid kavatsevad seda tulevikus teha, viitab sellele, et euro on endiselt külgetõmbav projekt nende silmis, kes ei ole seni ühisrahale üle läinud.
- Euro päästmise nurjumine õõnestaks veelgi usaldust Euroopa ja riikide poliitilise eliidi ning

nende võime vastu tulla toime tänapäeva maailma keeruliste probleemidega, eriti kui arvestada nende pingutusi ja kinnitusi, et nad teevad kõik mis võimalik säilitamiseks ühisraha. Sel oleksid eriti drastilised tagajärjed ELile, mida endiselt peetakse eliidi projektiks või kui lihtsamalt öelda, süvendab kasvav usaldamatus eliidi vastu usaldamatust elitistliku Euroopa-projekti vastu. Kõik see võib nõrgestada liidu üldist suutlikkust pakkuda ühtseid poliitilisi lahendusi nii eurokriisile kui ka paljudele teistele sisemistele ja välistele probleemidele, millega Euroopa tulevikus silmitsi seisab.

Ühiskondlikus mõõtmes

+ Põhialuste juurde naasmise toetajad väidavad, et kannapöörde tegemine ning mineviku eksimuste ja väärtarengu parandamine kõrvaldab mõningad suured lahkkelide allikad liikmesriikide vahel, pidades silmas, et nende jaoks on euro ja püüdlused „üha tihedama liidu” suunas probleem, mitte lahendus. Nii aitaks see lahendada kolm selle mõõtmisega tähtsat probleemi: ühise arusaama ja visiooni puudumine Euroopa lõimimise suhtes; süvenevad lõhed liikmesriikide vahel; teadmiste puudumine ELi kohta ja lihtsustatud arusaam riiklikust suveräniteedist üleilmastumise tingimustes. Nad väidavad:

- Euro lammutamine selle praegusel kujul kõrvaldaks liikmesriikide suhetest ühe peamise tüliõuna. Kaoksivad vaidlused „õige kriisiresepti” ja selle üle, mida tähendab ja nõuab tegelikkuses Euroopa solidaarsus.
- Loobumine püüdlusest „üha tihedama liidu” poole lõpetaks viljatud arutelud ELi lõpliku sihi üle nende vahel, kes arvavad, et politiseeritum Euroopa või lausa Euroopa Ühendriigid on parim ellujäämise strateegia, ja nende vahel, kes kinnitavad visalt, et just ühisturg on lõimimise tuum ja põhisisu.
- Jõulisem keskendumine „põhiteemale”, loobumine püüdlustest suurema lõimimise ja politiseerituse suunas ning liikmesriikide valitsuste ja parlamentide tugevdamine lihtsustaks Euroopa poliitika kujundamist ning võimaldaks kodanikel kergemini mõista, mida EL teeb ja kuidas see toimib.

- Selle seisukoha vastased ütlevad, et on äärmiselt küsitav, kas eurost loobumine, kahe eraldi valuutatsooni kehtestamine või lubamine üksikutel riikidel eurotsoonist väljuda aitaks ELil üldse kuidagi jagu saada tähtsamatest ühiskondlikest probleemidest.

Nad väidavad:

- Euro päästmise nurjumisel ei oleks ainult rängad rahanduslikud ja majanduslikud tagajärjed, vaid tõenäoliselt ka tõsine poliitiline mõju, mis suurendaks hõõrumist liikmesriikide sees ja vahel. ELi riigid hakkaksid euro kokkuvarisemises süüdistama üksteist ja liidu institutsioone, mis võib õhutada natsionalismi ja populistlikku ELi-vastast retoorikat ning külvata kahtlusi selle osas, mis üldse ühendab Euroopat, seades nii löögi alla Euroopa lõimimise süvaalused.
- Poliitilistel süüdistustel oleks negatiivne mõju teistele poliitikavaldkondadele, sealhulgas ühisturule, ja pole sugugi selge, kui suure tagasilöögi saab Euroopa lõimimine „euroeksimuse” tagasipööramisel, sest tegu oleks esimese nii järsu suunamuutusega kogu ELi lõimimise ajaloos.
- Katseid loobuda eurost ja kärpida ELi pädevust juhib suurel määral ekslik nostalgia, sest kõige pakilisemate sisemiste ja väliste probleemidega (nt kliimamuutused, migratsioon, ressursinappus, majanduslik konkurents, tuumarelvade levik või rahvusvaheline terrorism) ei saa tõhusalt tegelda liikmesriikide tasandil ajal, mil piirkondlik ja üleilmne vastastikune sõltuvus aina tugevneb. Riikliku suveräänsuse „tagasivõitmine” enamikul juhtudel ei

tugevda, vaid pigem nõrgestab (isegi suurte) liikmesriikide võimet pakkuda tõhusaid poliitilisi lahendusi.

Välises-globaalses mõõtmes

+ Põhialuste juurde tagasipöördumise toetajad väidavad, et „euroeksimuse” tühistamine taastab ELi usaldusväärsuse maailmas, sest just kriis on tugevasti räsinud liidu mainet rahvusvahelisel areenil. Lisaks oleks keskendumine ELi põhilisele tugevusele, nimelt ühisturule, parim viis taaselavdada Euroopa majandust ja sellega kasvatada liidu mõju maailmaareenil, mis tugineb eelkõige just ELi majanduslikule võimsusele. Kõik see võimaldaks nende kinnitusel parimal viisil toime tulla peamiste selles mõõtmes Euroopa ees seisvate probleemidega: järkjärgulise marginaliseerumise oht, piirkondliku ja globaalse külgetõmbe ja usaldusväärsuse kaotamine, surve kohandada ülemaailmse valitsemiskorralduse paljupooluselist süsteemi rahvusvaheliste suhete uue reaalsusega, mis nõrgestaks ELi osakaalu.

Nad väidavad:

- Energia koondamise asemel asjatutele katsetele päästa euro selle praegusel kujul või luua „üha tihedam liit” peaksid liikmesriigid hoopis pöörama tähelepanu palju praktilisemale võimete arendamisele julgeoleku- ja kaitsevaldkonnas. See on otse hädavajalik, kui Euroopa tahab rohkem jagada rahvusvahelist koormat, kui asi puudutab Euroopa huvide kaitsmist oma vahetus naabruses ja maailma mitmesugustes muudes tulipunktides.
- See muudaks ELi kui usaldusväärse ja väärtusliku partneri ühtlasi külgetõmbavamaks teistele strateegilistele välispoliitilistele jõududele ning tugevdaks liidu rahvusvahelist silmapaistvust. Selle tulemusel võib Euroopa lõpuks isegi suuta vastu seista survele, mis kipub kahandama liidu osakaalu sellistes rahvusvahelistes organisatsioonides, nagu Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank ja Ühinenud Rahvaste Organisatsioon.
- Koostööd ei tohi siiski juhtida illusioon, et riikide pealinnad on üldse valmis „ühistama” ELi välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika, sest need valdkonnad kuuluvad lahutamatu riikliku suveräänsuse mõistesse. Liikmesriigid ajavad ka edaspidi rahvuslikku välispoliitikat ega loobu eales vetoõigusest küsimustes, mis seisavad rahvusliku suveräänsuse keskmes, mistõttu need, kes pooldavad näiteks Euroopa ühtse esindaja saatmist rahvusvahelistesse organisatsioonidesse või Euroopa sõjaväe loomist, on naiivsed ja ebarealistlikud.
- Mõned võivad aga ka väita, et Euroopa potentsiaali kaine hindamine näitab, et välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika on valdkonnad, kus suuremal koostööl ja koordineerimisel Euroopa tasandil on rohkem võimalust luua lisaväärtust. Seepärast peavad liikmesriikide pealinnad püüdma kõigest väest paika panna ja aktiivselt toetada ühiseid positsioone selliste välispoliitiliste küsimuste puhul, kus neil on ühised huvid.

- Põhialuste juurde tagasipöördumise vastased kinnitavad, et suutmatus päästa eurot ning loobumine „üha tihedama liidu” eesmärgist nõrgestaks Euroopa usaldusväärtust mujal maailmas ja seeläbi marginaliseeriks Vana Maailma veelgi. Euro, mis praegu on maailmas tähtsusetult teine reservvaluuta, kaotamine nõrgestaks ELi positsiooni ülemaailmses finantssüsteemis.

Nad väidavad:

- Eurot loobumine, kahe eraldi valuutatsooni kehtestamine või üksikute riikide lahkumine eurotsoonist tekitaks liikmesriikide vahel tõsiseid majanduslikke ja poliitilisi ebakõlasid, millel omakorda oleks negatiivne mõju ELi ühisele välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikale ning liikmesriikide üldisele valmisolekule teha omavahel koostööd välissuhtlust puudutavates küsimustes.
- Eurotsooni lammutamisele selle praegusel kujul järgnevad liikmesriikide üksteise vastu

suunatud poliitilised süüdistused võivad kaasa tuua ka tähtsamate liikmesriikide pealinnade konkureerimise välispoliitilistes küsimustes kas või juba seepärast, et nii püütakse juhtida tähelepanu kõrvale riigisisestelt probleemidelt.

- Mõned põhialuste juurde naasmise vastased väidavad, et EL ja selle liikmesriigid ei peaks lõimimisest välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika vallas mitte loobuma, vaid seda hoopis tunduvalt süvendama, kui Euroopa soovib vältida enda muutumist tähtsusetuks maailmaareenil. Eurooplased suudavad tulevaste probleemidega tegelda ainult siis, kui valitsused ei pea neid valdkondi enam riiklikuks eesõiguseks, mille pädevus ei tohi riigipiirest väljuda.

Teine strateegiline valik

Mineviku saavutuste kinnistamine

(kui see pole katki, ära paranda)

Peamine põhjendus

Selle valiku toetajad väidavad, et EL peaks koondama tähelepanu sellele, mida on vaja rohkem teha vahetu kriisi ehk tänase suurima probleemi lahendamiseks ja selja taha jätmiseks, st meetmetele, mis suurendaksid euro usaldusväärsust ja elavdaksid Euroopa majandust, EL peaks sel raskel ajahetkel võimaliku ülepingutuse vältimiseks hulgama liiga auahned plaanid süvendada lõimimist.

Need, kes pooldavad mineviku saavutuste kinnistamist ja edasiminekut ainult seal, kus see on vältimatult hädavajalik, märgivad, et alates 2010. aastast oleme näinud juba märkimisväärsed edusamme lõimimise alal, mida veel mõni aasta varem oleks peetud mõeldamatuks, ja väidavad, et suurem osa kriisi ületamiseks vajalikke muudatusi on juba tehtud või tegemisel. Nüüd peab andma muudatustele aega mõjuda, seda enam, et leidub üpris kindlaid märke, et kriisi kõige hullem osa on selja taga, ja keskendumata mosaiigi nende osade paikapanemisele, mis Euroopa ja liikmesriikide tasandil on veel kohale asetamata.

Selle seisukoha poolehoidjad kinnitavad ühtlasi, et meil tuleb olla realistlik ja leppida sellega, et liikmesriigid – nende valitsused, parlamendid, kodanikud ja mõnel pool ka konstitutsioonikohtud – ei soovi või ei suuda minna lõimimisega kaugemale ja anda ära suveräänsust sellistes valdkondades, nagu maksud, eelarve, sotsiaal- ja tööjõupoliitika või välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika. Need ja muud rahvusliku suveräänsuse tuumikvaldkonnad peavad jääma riikide valitsuste ja parlamentide pädevusse, sest ELi praeguseid lepinguid on niigi üritatud maksimaalselt venitada, eriti seoses väljaostude keelamise klausli ja Euroopa Keskpanga pädevusega.

Nad tunnistavad, et ELi vaevab „legitiimsuse defitsiit” nii poliitika pakkumises, mis suudaks tõhusalt lahendada olulisemaid Euroopa ees seisvaid sisemisi ja väliseid probleeme, kui ka poliitilis-institutsionaalsete struktuuride mõttes. Finantsilise, fiskaalse ja majandusliku koostöö süvendamine nõuaks seepärast vastavaid meetmeid, millega EL muutuks oma kodanike ees vastutavamaks. Kuid avaliku legitiimsuse põhiallikad on jätkuvalt liikmesriikide valitsused ja parlamendid, mis praktikas tähendab, et nende roll peab sobivalt kajastuma ka ELi poliitika kujundamises. Lõppeks sõltub aga rahva toetus ELile ja eurole eelkõige liidu ja selle liikmesriikide võimest midagi ära teha, eriti just majanduskasvu ja tööhõive edendamisel, kusjuures eriline rõhk peaks olema liikmesriikides läbi viidavatel reformidel.

Pole vaja ega ka õige aeg alata suuremaid reforme ELi pädevuse või institutsioonide muutmiseks, mis nõuaksid lepingute olulist muutmist, mis omakorda nõuaks ELi kõigi 28 riigi nõusolekut ja tooks kaasa keerulise ratifitseerimisprotsessi, sealhulgas mõnes liikmesriigis põhiseaduse muutmise. Liiga uljad plaanid praegu edasi liikuda võiksid anda tagasilöögi, kui arvestada paljudes riikides valitsevat negatiivset poliitilist ja avalikku suhtumist ELi ja eurosse, ehkki see ei välista vajaduse korral kunagi hiljem oluliste reformide käivitamist.

Peamised võimalikud meetmed

Võimalikud poliitilised meetmed pakiliste probleemide lahendamiseks majandusliku ja finantsilise lõimimise vallas oleksid järgmised:

- **ELi tõuke-, ühtekuuluvus- ja regionaalarengufondide innovaatisem ja paindlikum kasutamine** kriisi negatiivsete mõjude leevendamiseks eriti noorsoo seas ning **täielikuma ELi majanduskasvu- ja tööhõivestrategia** väljatöötamine ja kehtestamine, mille keskmeks oleksid reformid liikmesriikides.
- **Majandusliku koordineerimise piiratud kasutamine** olulisemate struktuursete reformide süstemaatilise koordineerimise ja „lepinguliste korralduste” (reformilepingute) sõlmimisega üksikute liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel, millele liituks **piiratud finantssolidaarsuse mehhanism**, mida rahastatakse peamiselt liikmesriikide panustest ja mis toetaks konkreetseid reforme liikmesriikides.
- **Alates 2010. aastast vastu võetud fiskaalreeglite** („kuuspakk”, „kakspakk”, fiskaalpakt) **täielik elluviimine**, kuid loobumine täiendavatest reeglitest või mehhanismidest nende eeskirjade jõustamise tagamiseks.
- **Minimaalse pangandusliiku ellukutsumine**, mis toetuks kahele sambale: Euroopa Keskpanka järelevalve kõigi suuremate Euroopa pankade üle ning panganduse lahendusmehhanism, mis tugineks eelkõige senistele liikmesriikide regulaatoritele. See minimaalne üleeuroopaline pangandussüsteem piirduks suurimate, tervele süsteemile oluliste Euroopa pankadega ega sisaldaks ühtset Euroopa hoiuste tagamise skeemi või mingisugust retrospektiivset pankade otserekapitalizeerimist Euroopa stabiilsusmehhanismi kaudu.
- **Tihenev maksualane koostöö** erilise rõhuga kogu ELi hõlmavale võitlusele maksude vältimise ja maksupettustega.
-

See valik välistaks meetmed, mis on mõeldud senisest suurema finantsilise, majandusliku, fiskaalse ja/või sotsiaalse lõimimise saavutamiseks. Nii ei peaks majanduslikku pädevust märkimisväärselt üle andma liikmesriikide tasandilt Euroopa tasandile, ei tule välja anda Euroopa võlakirju ega jagada vastutust riigivõla ees eurotsoonis, samuti mitte suurendada märkimisväärselt ELi eelarvet, luua mehhanismi, mis pakuks kriise mahendavat rahaabi konkreetsetele liikmesriikidele (nõndanimetatud automaatsed stabilisaatorid), üleeuroopalist töötukindlustust, Euroopa rahandusministeeriumit, „eelarvetsaari” ametikohta ja Euroopa Valuutafondi ega muuta EKP pädevust ja võimu.

Võimalikud poliitilised meetmed ELi poliitilis-institutsionaalse ülesehituse ja demokraatliku legitiimsuse tugevdamiseks ning liidu muutmiseks kodanike ees vastutavamaks oleksid järgmised:

- **Otsevalitava Euroopa Parlamendi jõulisem kaasamine eurotsooni majanduslikku valitsemisse** ning tähtsaimate majanduslike ja eelarveliste prioriteetide parem koordineerimine (Euroopa semestri raames, mis kujutab endast pooleaastast majandus- ja eelarvepoliitika koordineerimise tsüklit ELis). Parlamendiliikmed võiksid näiteks pidada arutelu enne igaaastase kasvu-uuringu jõudmist Euroopa Ülemkogu ette, millega igal aastal pannakse paika Euroopa laiemad majanduslikud prioriteedid, ja enne riigipõhiste soovitude vastuvõtmist Ministrite Nõukogus; samuti tuleks neid regulaarselt teavitada kokkuhoiu- ja reformiprogrammide teostamise käigust liikmesriikides, mis saavad rahaabi ELi väljaostufondist.
- **Liikmesriikide parlamentide jõulisem kaasamine** ELi poliitika kujundamisse nende rolli tähtsustamisega nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil ja nende koordineerimise

parandamisega Euroopa Parlamendiga.

- **Euroopa Komisjoni volinike kutsumine osalema liikmesriikide parlamentide aruteludel**, kui jutuks on ELi soovitusel millegi ettevõtmiseks liikmesriigis.
- Euroriikide osatähtsuse suurendamine **eurogrupi tugevdamise** kaudu, mis koondaks nende riikide rahandusministreid, **eurotippkohtumiste** korraldamise kaudu, kus osaleksid kõik eurotsooni riigipead ja valitsusjuhid, ning **saadikurühmade loomise kaudu Euroopa Parlamendis**, millesse kuuluksid euroriikide saadikud ja mis arutaksid eurotsooni küsimusi, kuigi lõplikke otsuseid langetaks endiselt parlamendi täiskogu.
- **Euroopa välis teenistuse tegevuse järkjärguline edendamine ja konkreetsemad poliitilised algatused** (näiteks AKIP Ameerika Ühendriikidega, investeerimislepe Hiinaga), mis tugevdaksid liidu osakaalu rahvusvahelise toimijana.

See valik välistaks meetmed, mis on mõeldud senisest suurema poliitilise lõimimise saavutamiseks, mis nõuaksid seniste ELi lepingute muutmist. Näiteks ei tuleks laiendada Euroopa Parlamendi seadusloome- või eelarveõigusi, mitte luua Euroopa valimistel üleeuroopalisi valimisnimekirju, „Euroopa valitsust“ või uusi protseduure ELi lepingute muutmiseks või nende jõustamiseks.

Eespool mainitud meetmeid saaks kehtestada seniste ELi lepingute alusel, ehkki mõned neist võivad nõuda väga piiratud ja konkreetse suunitlusega „kirurgilist“ muutust, milles võivad omavahel (ilma konventi kokku kutsumata) kokku leppida ELi valitsused. Kui 28 riiki ei suuda üksmeelele jõuda, võidakse sõlmida ELi lepingutest väljapoole jäävad täiendavad valitsustevahelised lepped, nagu seda tehti fiskaal leppe puhul.

Peamised plussid ja miinused

Kui tõhus võiks see valik olla Euroopa ees seisvate probleemide lahendamisel, mis toodi välja aruande esimeses osas?

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes

+ Selle seisukoha toetajad väidavad, et kuigi EL (eriti eurotsoon) ei pruugi olla täielikult kriisist väljunud, on siiski pingutused Euroopa ja liikmesriikide tasandil kandnud tublit vilja ja leidub selgeid märke, et tänane olukord on parem kui enne 2012. aasta suve: euro kokkuvarisemise või mõne riigi lahkumise oht ühisrahatsoonist on tuntavalt vähenenud; riigid on eelarveid kärpinud; ELi majandusliku valitsemise süsteemi on tugevasti parandatud; kuigi majanduse taastumine on enamikus ELi riikides endiselt aeglane, leiab juba märke stabiliseerumisest. Kõik see aitab toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate sotsiaalmajanduslike probleemidega: oht sotsiaalsele rahule, suurenevad majanduslikud lõhed ELis, killunenud eurotsooni struktuursed puudujäägid ebatäieliku ja tasakaalustamata majandus- ja rahandusliidu tõttu.

Nad väidavad:

- Kriisiresept ei olnud ehk täiuslik ja EL peab õppima valetõlgendustest, valearvestustest ja valekäikudest, kuid siiski on näha selgeid märke taastumisest ja usaldus euro vastu on järjekindlalt kasvamas, kuigi teha on veel palju nii Euroopa kui ka eriti riikide tasandil.
- Eurotsoon liigub kollektiivselt tasapisi tõelise majandus- ja rahandusliidu suunas, tugevdades aina finantsilist, majanduslikku ja fiskaalset koostööd, ilma et see viiks lõimimist liiga kaugele.
- Lõplik edu kriisi ületamisel sõltub nüüd eelkõige konkreetsete liikmesriikide tahtest ja võimest jätkata korra majjalöömist riigisiselt, liikuda kestliku eelarve suunas ja jätkata struktuurseid reforme, mis suurendaksid nende konkurentsivõimet Euroopas ja maailmas.

Reformide teostamist saab kindlustada vastavate kokkulepete (reformilepete) sõlmimisega liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel, mille ratifitseerivad riikide parlamendid ja mida rahastatakse eraldi eelarvest/fondist (stabiilsusmehhanism).

- Selle seisukoha vastased väidavad, et niisugune re-aktiivne ja üsna minimalistlik lähenemine ei ole olnud ega saagi olema piisav, et toime tulla Euroopa majanduslike ja ühiskondlike probleemidega: euro kokkuvarisemise ohust ollakse ehk pääsetud, aga olukord on endiselt väga muutlik ja keeruline ning paljud ELi riigid kannatavad jätkuvalt surutise käes; ELi ja eurotsooni majanduslikud erinevused suurenevad endiselt; paljudes liikmesriikides on tööpuudus rekordilisel tasemel ning levivad arusaamad sotsiaalsest ebaõiglusest ja meeleheide, eriti noorte seas; Euroopa äärmiselt killunenud ja muutlikus pangandussüsteemis valitseb endiselt krediidinappus; valitsuste võlatase tõuseb ikka veel peamiselt majanduse jätkuva kokkutõmbumise tõttu; katsed luua nõndanimetatud tõelist majandus- ja rahandusliitu on kaotanud hoo, sest kriisist ajendatud surve on hääbunud ja valitsused ei soovi enam nii innukalt langetada Euroopa tasandil julgeid otsuseid.

Nad väidavad:

- Ettevaatlikust lähenemisest, mis tegeleb rohkem kriisi tagajärgede kui selle süvapõhjustega, arvatavasti ei piisa: Euroopa rahandussüsteemi taastumine võib läbi kukkuda ilma tugeva ja usaldusväärse pangandusliiduta; majanduse stabiliseerumist ja taastumist võivad nõrgestada valitsuste ja ettevõtete jätkuvalt suured refinantseerimiskulud; tööpuudus püsib riikides, mida kriis kõige rängemalt tabas, lubamatult kõrgel, ilma et oleks näha märkimisväärseid majanduskasvu soodustavaid samme.
- Püsiv ja suurenev oht ühiskondlikule ja poliitilise stabiilsusele, mida põhjustavad jätkuvad raskused ja sotsiaalmajandusliku olukorra peaaegu olematu paranemine, võivad edaspidigi tugevdada ELi, euro ja/või *establishment*'i vastu suunatud meeleolusid ning lõpuks kaasa tuua suurema poliitilise muutlikkuse või ebastabiilsuse ning kõige halvemal juhul isegi sundida mõningaid riike eurotsoonist lahkuma, mis võib avaldada ränka mõju kogu ELile.
- Riikide valitsuste tõrksus võtta meetmeid EMU viimaste struktuursete puudujääkide likvideerimiseks võib (taas) õõnestada usaldusväärset ning tekitada spekulatsioone eurotsooni kaugema tuleviku osas.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes

+ Mineviku saavutuste kinnistamise ja ainult vältimatult hädavajalike uuenduste poolehoidjad väidavad, et nii saab kõige paremini toime tulla kolme peamise Euroopa ees seisva poliitilis-institutsionaalse probleemiga: rahva ebapiisav toetus ELile; juhtimiskriis liikmesriikide ja Euroopa tasandil; süvenevad probleemid poliitilise esindatuse traditsioonilise kontseptsiooniga.

Nad väidavad:

- Rahva toetus ELile hakkab tasapisi kasvama, kui on täielikult üle saadud euro kokkuvarisemise ohust ja liikmesriikide majandus näitab (tugevamaid) märke järkjärgulisest taastumisest.
- Rõhk tuleb selgelt asetada tõhusa poliitika pakkumisele, mitte aga hakata taas ette võtma liiga kaugele minevaid, aega nõudvaid ja riskantseid institutsionaalseid reforme. Euroopa kodanike prioriteet on konkreetsed tulemused, mitte ELi legitiimsuse tugevdamine katsetega kujundada ümber liidu riigiülene poliitiline süsteem.
- ELi valitsustel on poliitiliselt mõttekas vältida veel üht ebakindla tulemusega lepingureformi, mida ähvardab selgusetu ja ohtlik ratifitseerimisprotsess.

- Selle seisukoha vastased ütlevad aga, et radikaalsete institutsionaalsete reformideta, mis tugevdaksid ELi demokraatlikku legitiimsust ja vastutavust, ei pruugi kodanikud nõus olla sügavama finantsilise, fiskaalse ja majandusliku koordineerimisega ELi tasandil, eriti kui “kaugel Brüsselis” langetatud otsuste taga paistavad suurelt jaolt seisvat kindlate mõjukate riikide huvid.

Nad väidavad:

- Süveneb arusaam, et kodanikud ei suuda mõjutada ELi keerukat otsuste langetamise masinavärki. See ei ole uus tunne, aga on tugevnenud pärast kriisi algust, sest keskuses langetatud otsustel on senisest tugevam mõju kodanike igapäevaelule.
- On vaja rohkem pingutada ELi demokraatliku legitiimsuse ning Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi tegevusvabaduse kindlustamisel, isegi kui see nõuab keerukat ELi lepingu muutmist, et ühelt poolt sillutada süvenevat lõhet Brüsseli ja liikmesriikide pealinna vahel ning teiselt poolt tugevdada riigiüleste institutsioonide võimet pakkuda strateegilisi suuniseid ja konkreetseid tulemusi, mis arvestaksid Euroopa ühishuvidega.
- Opositsioon, debadid ja poliitiliste konfliktide “personaliseerimine”, mis seniajani etendasid liidu poliitilises süsteemis minimaalset osa, on väga olulised ning Euroopa valijate (taas)hõlmamiseks tuleb neid soodustada. ELi poliitiline elu on seniajani suurel määral konsensusepõhine ja sel puudub pulbitseva demokraatia elavus, täpsemalt argumentide ristamine ja valimisvõitlus kui demokraatia tipphek.

Ühiskondlikus mõõtmes

+ Selle valiku toetajad ütlevad, et see on kõige tõhusam viis toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate ühiskondlike probleemidega: ühise arusaama ja visiooni puudumine Euroopa lõimimise kohta; liikmesriikide süvenevad erinevused; teadmiste puudumine ELi kohta ja lihtsustatud arusaam riiklikust suveräniteedist üleilmastumise tingimustes.

Nad väidavad:

- Kui Euroopa väljub kriisist ja on suutnud vältida euro kokkuvarisemist, on kõik valmis selleks, et EL saavutaks senisest suurema küpsuse, liikmesriigid saaksid üle oma erinevustest ja kodanikud mõistaksid, kui tugevasti on riigid omavahel seotud ja millised on rahvusliku suveräniteedi piirid eriti ühise rahaga riikides.
- Paradoksaalselt võivad viimaste aastate sündmused tegelikult olla ühendav hetk ELi lõimimisajaloos, kollektiivse identiteedi ja mälu allikas, mis tugevdab arusaama, et Euroopa lõimimisele pole elujõulist alternatiivi. See kogemus annab ühtlasi alust tihedamaks koostööks ja lõimimiseks teistes poliitikavaldkondades, et tulla toime sisemiste ja väliste probleemidega, mida ei saa tõhusalt lahendada riikide tasandil.

- Selle seisukoha vastased seavad need väited kahtluse alla, eriti kui kriis kestab veel aastaid, nagu see võib juhtuda, kui liikmesriigid püsivad ettevaatliku ja re-aktiivse suhtumise juures. Igal juhul on ülemaailmse ja seejärel eurotsooni kriisi negatiivsed tagajärjed juba laiendanud vanu lõhesid ja lõõnud uusi haavu liikmesriikide ja ühiskondade vahele, mille paranemine nõuab aega ja selgi juhul jäävad armid pikaks ajaks näha.

Nad väidavad:

- Taas on pinnale tõusnud vanad stereotüübid ning erimeelsust on külvama asunud vastastikused süüdistused solidaarsuse puudumises. Nõrgemates riikides tunnevad paljud, et ELi institutsioonid ja „laenajariigid” tegutsesid liiga ettevaatlikult ja asetasi nende õlale liiga suure koorma, soovides liiga palju liiga ruttu. Tugevamates ELi riikides tunnevad paljud

end liigselt koormatu ja reedetuna, kartes, et peavad maksma Euroopa äärealade enda tekitatud probleemide eest, nii et EL muutub alatiseks „ülekandeliiduks”, milles tugevamad subsideerivad nõrgemaid.

- See on mõlemal poolel tõstnud aina enam kesksle kohale rahvuslikke huve ja soodustanud ELi ja euro vastast populistlikku retoorikat isegi „peavoolu” erakondades. Niisiis pole sugugi selge, et praegune kogemus võiks olla ELi ajaloos ühendav: 2010. aastast alates külvatud lahkmeeseemned võivad lüüa pragusid Euroopa lõimimise vundamenti. Seepärast on vaja alustada põhjalikku ja siirast riikideülest debatti kriisi põhjuste ja lahenduste ning üldse ELi tuleviku üle.

Välises-globaalses mõõtmes

+ Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et EL ja liikmesriigid peaksid kogu oma poliitilise energia koondama usalduse taastamiseks euro ja seeläbi ka ELi vastu, mis on parim viis toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate väliste ja globaalsete probleemidega: järkjärgulise marginaliseerumise oht, piirkondliku ja globaalse külgetõmbe ja usaldusväärsuse kaotamine, surve kohandada ülemaailmse valitsemiskorralduse paljupooluselist süsteemi rahvusvaheliste suhete uue reaalsusega, mis nõrgestaks ELi osakaalu.

Nad väidavad:

- Kriisist ülesaamise järel võib EL tasapisi tagasi maine ja mõju maailmaareenil, mis aitab eurooplastel vältida (edasist) marginaliseerumist. Euroopa tähtsaimad globaalsed partnerid ootavadki, et EL ja selle liikmesriigid pühendaksid kogu energia konkreetsetele meetmetele, millega kriisist üle saada, sest viimane avaldab maailmamajandusele mitmel moel negatiivset ja potentsiaalselt destabiliseerivat mõju.
- Praegu ei ole õige aeg süvendada lõimimist näiteks välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika alal, aga millalgi tulevikus võib kogemus suurema tsentraliseerimise edukast kasutamisest ELi ajaloo kõige tõsisema kriisiga võitlemisel avaldada positiivset mõju teisteski poliitikavaldkondades. Siiski on kogemus näidanud, et ELi riigid on valmis tegema kvalitatiivset hüpet ainult siis, kui nad seisavad silmitsi konkreetse probleemiga.
- Senikaua peaksid ELi institutsioonid ja liikmesriigid keskenduma väikestele sammudele (nt tasapisi edendama Euroopa välisteenistust) ja konkreetsematele poliitiliste algatustele (nt AKIP Ameerika Ühendriikidega, investeerimislepe Hiinaga), mis parandaksid liidu osatähtsust maailmaareenil, samuti kohandama oma poliitikat aina rohkemate jõukeskustega maailma nõuetega.

- Selle valiku vastased ütlevad, et EL peaks olema julgem ega piirduma keskendumisega ainult eurotsooni kriisile, sest leidub teisigi probleeme, mis väärivad sama suurt tähelepanu, kui EL soovib vältida edasist marginaliseerumist.

Nad väidavad:

- Ettevaatlikust ja re-aktiivsest suhtumisest ei piisa praeguse tõve ravimiseks, mistõttu kriis võib taas ägeneda või vinduda veel mitu aastat. Mõlemal juhul oleks maailmajao suutlikkus ja valmisolek tegelda väliste probleemidega piiratud, mis nõrgestaks võimet mõjutada teravaid piirkondlikke ja üleilmseid teemasid.
- Euroopa pidev tegelemine iseendaga, eriti eurotsooni kriisi kontekstis, tõmbab tähelepanu kõrvale vajaduselt tihendada koostööd muudes valdkondades, mis võimaldaks ELil toime tulla paljude väliste probleemidega. Teisisõnu – EL ja selle liikmesriigid ei peaks koondama kõiki pingutusi kriisi ületamisele, vaid leidma selle kõrval võimalusi süvendada lõimimist

näiteks välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika alal.

- Kui eurooplased ei tõsta oma osakaalu jõulise välispoliitilise tegurina, ei ole nad ka võimelised kaasa rääkima globaalse valitsemiskorralduse paljupooluselise süsteemi kohandamisel rahvusvaheliste suhete uue tegelikkusega nii, et see arvestaks nende poliitilisi ja majanduslikke huve, sest teised mõjukad rahvusvahelised toimijad ei võta neid lihtsalt tõsiselt.

Kolmas strateegiline valik

Julgel sammul tulevikku

(teha rohkem ja teha paremini)

Peamine põhjendus

Selle, julgema valiku toetajad väidavad, et pelgalt mineviku saavutuste kinnistamisest ei piisa: kriis pole veel läbi ja EL peab tegutsema julgemalt. Lõimimise edendamine ja riigiülene arutelu liidu poliitilise tuleviku üle üha enam üleilmastavas maailmas on hindamatu väärtusega, kui Euroopa soovib lisaks praeguse kriisi ületamisele olla valmis ka tulevasteks sisemisteks ja välisteks probleemideks. Kuid seda tuleb siiski teha ettevaatlikult, sammhaaval, et vältida uute eraldusjoonte tekkimist ELi 28 riigi vahel.

Julge edasiliikumise poolehoidjad ütlevad, et on vaja rohkem pingutada struktuursete puudujääkide kõrvaldamisel, mis tulenevad rahandus- ja majandusliidu lõpetamata ja tasakaalustamata olekust. Ent teha on vaja veelgi enam: ELi liikmesriigid ja institutsioonid peavad tugevdama liitu, et lõimitum EL suudaks innustada ja abistada Euroopa majanduse reformimist ning aktiivselt kujundada aina enam vastastikku sõltuva, keeruka ja konkurentsist küllastunud maailma arengut, milles ükski Euroopa riik sõltumata oma suuruselt ei suudaks üksi kaitsta enda majanduslikke ja poliitilisi huve.

Reform ei tohi piirduda väikseima ühisnimetaja leidmisega, isegi kui see tähendab sisulisemaid muutusi, sealhulgas lepingute muutmist. Siiski ei vii selle valiku korral suurem lõimimine vähemalt esialgu täieliku majandusliku ja poliitilise liidu loomiseni, sest liikmesriikide kätte jäävad rahvusliku (majandusliku) suveräniteedi tähtsaimad komponendid ning edasi tuleb liikuda kõigi ELi liikmesriikide kompromissi tulemusel.

Praegused ja tulevased sammud tõelise majandus- ja rahandusliidu suunas nõuavad nii Euroopa kui ka liikmesriikide legitiimsuse allikate tugevdamist. ELi demokraatliku legitiimsuse ja tõhususe edendamine nõuab selle valiku pooldajate arvates tähtsamate riigiüleste institutsioonide (Euroopa Komisjon ja Euroopa Parlament) jätkuvat tugevdamist, kohast rolli riikide valitsustele Euroopa Ülemkogu vahendusel ning riikide parlamentide suuremat kaasamist nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil, samal ajal nõrgestamata Euroopa Parlamendi rolli.

Liikmesriikide ja nende ühiskondade erinevuste ületamiseks läheb vaja ka põhjalikku ja ausat avalikku arutelu riigiüleisel Euroopa tasandil kriisi põhjuste ja sellega tegelemise ning lõimimise edasise suuna üle. See arutelu ei tohi piirduda ainult ELi valitsustega, mis sepitsevad kompromisse suletud uste taga.

ELi sisuline reform, mis järgiks eespool toodud põhimõtteid, nõuaks olulisi muudatusi ELi lepingutes, mis omakorda nõuaks kõigi 28 riigi heakskiitu, isegi kui mõned riigid ei osale täielikult kõigis poliitikavaldkondades, vähemalt esialgu. Mitu kiirust on ja jääb ELi iseloomulikuks tunnuseks ning eristumine liidus pigem isegi süveneb, aga samal ajal tuleb vältida püsiva „mitmekihilise“ Euroopa teket, sest see võiks kaasa tuua põhimõttelise lahknemise nende vahel, kes soovivad ja suudavad koostööd süvendada, ja nende vahel, kes ei ole selleks (veel) valmis. Võimaluse korral, sõnavad selle valiku poolehoidjad, peaks eri kiirusega lõimimine käima ELi raamistikus ning juba

olemasolevate ja läbi proovitud instrumentide varal, näiteks põhjalikum koostöö, mis lubab minimaalsel arvul liikmesriikidel taotleda ELi raamistikus tihedamat lõimimist ja koostööd konkreetset paika pandud juhiste ja eeskirjade alusel. Igal juhul tuleb kindlustada, et püsiksid tihedad sidemed „siseringi” ja nende vahel, kes pole sellega veel valmis liituma.

Selle valiku pooldajad mõnavad, et vajadus sõlmida kompromiss konsensuse saavutamiseks ning ELi reformi poliitilise ja avaliku toetuse tagamiseks kõigis liikmesriikides võib sundida sõlmima „suurt tehingut”, millega mõned ELi poliitikavaldkonnad ümber hinnatakse, võib-olla isegi liikmesriikide pädevusse tagasi antakse, et saavutada kokkulepe lõimimise süvendamiseks teistest valdkondades, eriti EMU raamistikus.

Peamised võimalikud meetmed

Võimalikud poliitilised meetmed pakiliste probleemide lahendamiseks majandusliku, fiskalse ja finantsilise lõimimise vallas oleksid järgmised:

- **Makromajandusliku koordineerimise süvendamine**, sealhulgas riikide maksupoliitika harmoneerimine, ja **majanduslike suuniste kehtestamine**, mis määratleksid liidu mitmeaastased majanduslikud ja sotsiaalsed prioriteedid. Suunised koostaks Euroopa Komisjon ning need kiidaksid ühiselt heaks Ministrite Nõukogu ja Euroopa Parlament. See nõuaks lepingu muutmist.
- **ELi eelarve suurendamine** ja lubamine ELil osaliselt hankida ka **ise tulused** (omaenda ressursse), mis vähendaks sõltumist liikmesriikide panusest ja annaks rohkem finantsvahendeid investeeringute soodustamiseks, millega toetatakse Euroopa majanduse arengut ja konkurentsivõimet. Kulutuste prioriteedid ja laed tuleb jätkuvalt kokku leppida mitmeaastase finantsraamistikuga, mis nõuab kõigi ELi liikmesriikide nõusolekut. ELile tulu kogumise õiguse andmine nõuab lepingu muutmist.
- Niinimetatud **eelarvetsaari ehk supervoliniku** ametikoha loomine, kel oleks õigus tagasi lükata või vetostada liikmesriigi eelarve, kui see ei vasta Euroopa reeglitele. See nõuab lepingu muutmist.
- **Rahastu loomine kriise mahendavaks finantsabiks**, millega riigid suudaksid vastu seista nende majandust räsivatele vapustustele, mis võivad õhnestada kogu eurotsooni stabiilsust. Uue rahastu, mis sisuliselt kujutaks endast eurotsooni riikide vahel sõlmitavat kindlustust ja mida saaks kasutada näiteks täiendava Euroopa töötuskindlustusskeemi rahastamiseks, **suurus oleks piiratud ja koosneks peamiselt liikmesriikide panusest**. See on võimalik lepingut muutmata.
- Teatava **piiratud ja lühiajalise ühise finantskohustuse kehtestamine**, mille siht oleks alandada intressimäära, mida eurotsooni riigid peavad tasuma rahaturgude survele. See võib näiteks tähendada **lühiajaliste Euroopa võlakirjade** väljaandmist, mida emiteeriksid eurotsooni riigid ühiselt (eurovõlakirjad), või **väljaostufondi** loomist, mis ühistaks eurotsooni võlakoorma all- või pealpool 60% limiiti. Neile võib tulevikus lisanduda mõni julge võla vähendamise skeem. Kõigi nende puhul tuleb kehtestada ranged tingimused. Niisugune ühine finantskohustus nõuaks arvatavasti ELi lepingute muutmist.
- **Piiratud pangandusliidu lõplik loomine kahe samba najal**: ühtne järelevalvemehhanism, milles Euroopa Keskpangal on tihedas koostöös riiklike asutustega peamine järelevalvav funktsioon kõigil mehhanismi alla kuuluvate krediidasutustel silma peal hoida, ja Euroopa ühtne lahendusmehhanism, mis suudaks toime tulla pankade võimalike pankrottidega ja mille käsutuses oleks vajaduse korral kasutamiseks Euroopa stabiilsusmehhanismi kaudu saadaolevad finantsvahendid. Niisugune üleeuroopaline pangandussüsteem ei sisaldaks ühtset Euroopa hoiuste tagamise skeemi, kuid lubaks otse (ehkki piiratud) rekapitalizeerida

Euroopa tähtsamaid panku ESMi abil. Otsus kasutada väljaostufondi nõuaks siiski alati peamiste osapoolte ja nende parlamentide heakskiitu. Piiratud pangaliit on võimalik luua seniste ELi lepingute raames.

- **Euroopa Keskpanka pädevuse muutmine** ja juriidiliste tõkete kõrvaldamine, mis takistavad EKP järelevalvat rolli pangandusliidu raames. Sellega kaasneks rahapoliitiliste otsuste langetamise ja pangandusjärelevalve selgem sisemine lahutamine, mis annab eurotsooni mittekuuluvatele liikmesriikidele täieliku ja võrdse õiguse kaasa rääkida EKP otsuste langetamisel ning võimaldab eurotsooni välistel riikidel soovi korral selle mehhanismi üle võtta. Need reformid nõuavad lepingu muutmist.
- Valitsustevahelise **Euroopa stabiilsusmehhanismi ja fiskaalpakti kaasamine olemasolevasse ELi lepingute süsteemi**. See nõuab lepingu muutmist.

See valik läheb tunduvalt kaugemale kui „ettevaatlik edasiliikumine”, sest näeb ette tugevama pangandusliidu loomise, teatava piiratud ja lühiajalise ühise finantskohustuse rajamise, piiratud võime tekitamise pakkuda kriise mahendavat finantsabi, ELi eelarve teatava suurendamise koos õiguse andmisega ELile hankida ise tulu, eelarvetsaari ametikoha sisseseadmise ning Euroopa stabiilsusmehhanismi ja fiskaalpakti kaasamise ELi lepingute süsteemi.

Siiski ei tähenda see veel täieliku finantsilise, majandusliku, fiskaalse ja sotsiaalse liidu loomist. ELil puudub edaspidigi märkimisväärse suurusega tsentraalne eelarve ja tulude hankimise õigus, Euroopa tasandile ei anta üle olulisemat majanduspädevust, näiteks makse või sotsiaal- ja tööjõupoliitikat, ei looda Euroopa majanduslikku valitsemist eesotsas Euroopa rahandusministeeriumiga, ei anta välja pikaajalisi Euroopa võlakirju, ei muudeta riigivõlgu ühiseks, ei looda sõltumatut Euroopa Valuutafondi ega iseseisvat ja täielikku pangandusliitu.

Võimalikud poliitilised meetmed ELi poliitilis-institutsionaalse ülesehituse ja demokraatliku legitiimsuse tugevdamiseks oleksid järgmised:

- Piiratud hulga (täiendavate) Euroopa Parlamendi saadikute valimine ühtsest valimisringkonnast, mis hõlmab kogu ELi, **üleeuroopalise valimisnimekirja** alusel. Igal kodanikul on õigus anda üks hääl üleeuroopalisele nimekirjale ja teine oma liikmesriigi riiklikule või piirkondlikule nimekirjale. Üleeuroopalise nimekirja alusel võiks **valida ka kandidaate ELi tippametitesse**. Üleeuroopalise nimekirja loomine nõuab lepingu muutmist.
- **Selge ja otsesema seose loomine Euroopa valimiste tulemuse ja Euroopa Komisjoni presidendi valimise vahele, volinike arvu vähendamine ja presidendile suurema õiguse andmine neid valida**. Need reformid ei nõua tingimata ELi lepingute muutmist.
- **Euroopa Parlamendi õiguste edasine laiendamine** eriti valdkondades, kus ELi tasandile on antud suurem sõnaõigus, näiteks järelevalve eelarve või panganduse üle; Ülemkogule ja parlamendile võrdse sõnaõiguse andmine ELi mitmeaastaste majanduslike prioriteetide vastuvõtmisel; parlamendiliikmetele suurema võimu andmine jälgida Euroopa stabiilsusmehhanismi kasutamist, Euroopa Keskpanka jne. See nõuab lepingu muutmist.
- **Spetsiaalse eurokomisjoni loomine Euroopa Parlamendis**, millel oleks selge otsuste langetamise õigus ja millesse kuuluksid eurotsooni, aga võib-olla ka sellega liituda soovivate riikide parlamendisaadikud. Komisjon võiks saada näiteks õiguse võtta vastu teatavaid otsuseid, mille seejärel kinnitab parlamendi täiskogu. See ei nõuaks lepingu muutmist, piisaks parlamendi kodukorra kohendamisest.
- **Liikmesriikide parlamentide jõulisem kaasamine** ELi poliitika kujundamisse nii riikide kui ka Euroopa tasandil. See võib tähendada isegi **eraldi parlamendikoja loomist** (Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu kõrval), millel oleks kindel (nõuandev) roll küsimuste

puhul, mis puudutavad eriti lähedalt riiklikku suveräänsust. Niisuguse koja loomine nõuaks lepingu muutmist.

- **ELi lepingute muutmise reeglite reform** võimaldamaks uuel lepingul jõustuda isegi siis, kui mõned liikmesriigid pole seda (veel) ratifitseerinud. See nõuaks praeguste ELi lepingute muutmist.
- **Kvalifitseeritud häälteenamuse laiem kasutamine Ministrite Nõukogu** hääletustel sellistes valdkondades, nagu majanduslik valitsemine, välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika või ka mõned muud valdkonnad, kus seni on valitsenud ühehäälsuse reegel. See nõuaks lepingu muutmist.
- **ELi senisest ühtsem või lausa ühtne (püsiv või roteeruv) esindatus rahvusvahelistes finantsorganisatsioonides**, näiteks Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank, G20. See ei nõua ELi lepingute muutmist.

Need uuendused ja reformid ulatuvad tunduvalt kaugemale ettevaatlikust edasiliikumisest, sest viimane ei näe ette ei Euroopa Parlamendi seadusloome- ja eelarveõiguste laiendamist, üleeuroopalist kandidaatide nimekirja, eraldi parlamendikoda, kvalifitseeritud häälteenamuse sagedasemat kasutamist Ministrite Nõukogus ega uut protseduuri lepingumuudatuste jõustumisel. Siiski ei tähenda see veel täieliku poliitilise liidu loomist, sest sellega ei kaasne poliitiliselt erakondliku Euroopa täitevvõimu (Euroopa valitsuse) valimist ega Euroopa poliitika kujundamise täielikku „politiseerimist”.

Teostamise mõttes toovad selle valikuga kaasnevad tähtsamad reformid nende poolehoidjate sõnul kaasa vajaduse kutsuda kokku Euroopa Konvent, mis hõlmaks nii liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi saadikuid kui ka riikide valitsuste ja Euroopa Komisjoni esindajaid.

Peamised plussid ja miinused

Kui tõhus võiks see valik olla Euroopa ees seisvate probleemide lahendamisel, mis toodi välja aruande esimeses osas?

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes

+ Julge edasiliikumise poolehoidjad ütlevad, et re-aktiivsest ja ambitsioonivabast kriisireseptist ei piisa, et toime tulla kolme peamise Euroopa ees seisva sotsiaalmajandusliku probleemiga: ohud ühiskondlikule rahule; suurenevad majanduslikud lõhed ELis; killunenud eurosooni struktuursed puudujäägid ebatäieliku ja tasakaalustamata majandus- ja rahandusliidu tõttu. Vaja on julgemaid meetmeid, millega stabiliseerida ja tasapisi parandada Euroopa majanduse olukorda, mis vähendaks ohte ühiskondlikule rahule ning väldiks majanduslike lõhede edasist laienemist ELis.

Nad väidavad:

- Uue Euroopa (kindlustusetüüpi) rahastu asutamine kriise mahendava abi osutamiseks üksikutele euroriikidele, mis võiks hõlmata ka näiteks Euroopa töötuskindlustusskeemi, aitaks leevendada majanduslikke vapustusi ja tugevdaks eurosooni vastupidavust tervikuna, andes panuse makromajandusliku stabiilsuse tagamisel ja moonutuste kõrvaldamisel tsoonist, mis ühtlasi aitaks vältida võimalikke tulevasi kriise.
- Teatava ühise finantskohustuse loomine, isegi kui see on piiratud ja lühiajaline, aitaks vähendada eurosooni finantsilist killunemist ja refinantseerimiskulusid kõrgeid intresse tasuvates maades, leevendaks tunduvalt nende finantskoormust ja tekitaks tsoonis kõigile võrdsemad võimalused, mis omakorda stimuleeriks majanduskasvu, soodustaks tööhõive suurenemist ja vähendaks reaalses intressimäära riikides, mille ettevõtted ja tarbijad ei saa

kasu EKP kehtestatud madalast intressimäärast.

- Euroopa pangandusliit, mis hõlmaks suhteliselt tugevat ja sõltumatut Euroopa ühist lahendusmehhanismi, oleks hindamatu väärtusega kestliku taastumise tagamisel pangandussektoris ja just seda ongi hädasti vaja pangandussektori stabiliseerimiseks, pankade ja riigivõla halvava spiraali murdmiseks ja tagamaks, et ettevõtetele on kogu liidus taas kättesaadav mõistlike tingimustega krediit.

- Sellele seisukohale on kolm peamist vastuargumenti neilt, kelle meelest see ei lähe piisavalt kaugele, kelle meelest see on liiga julge ja kelle arvates Euroopa liigub üldse vales suunas:

- Need, kes ütlevad, et see ei lähe piisavalt kaugele, on kindlad, et kriise mahendava finantsabi osutamine võib aidata ära hoida tulevasi kriise, aga ei aita neid euroriike, mis kannatavad praegu; suutmatust tugevdada EMU tõealise majandus- ja rahandusliidu loomisega nõrgestaks liikmesriikide usaldusväärset, kes on "lubanud" seda teha, mis võib avaldada negatiivset mõju euro pikaajalisele stabiilsusele; panganduse lahendusmehhanismi tõhusust võib nõrgestada selle sõltumine Euroopa stabiilsusmehhanismi ressurssidest, mille puhul läheb vaja liikmesriikide nõusolekut; ühtse Euroopa hoiuste tagamise skeemi puudumine võib nõrgestada püüdeid stabiliseerida finantssektor.
- Need, kelle meelest see suunaks ELi väärre rajale, väidavad, et selle valiku puhul valitseb tõsine "kõlbeline hädahoht": võlgade ühistamine või uuendused rahanduse vallas, millega EL jõuaks sisuliselt lähemale nõndanimetatud ülekandeliidule (eurovõlakirjad, väljaostufond, kriise mahendav mehhanism, Euroopa sotsiaalkindlustusskeem), nõrgestaks muidu turgudest ajendatud indu hakata eelarvepoliitikat mõistlikult kujundama ja kärpiks valitsuste tahet likvideerida riigisiseseid nõrkusi juba ammu vajalike struktuursete reformide teostamisega.
- Need, kes peavad seda seisukohta liiga julgeks, sõnavad, et seda ähvardab nurjumine, sest vajalikke muudatusi ELi lepingutesse ei pruugi olla võimalik teha, kui ELi 28 riiki ei suuda jõuda konsensusele või kui ratifitseerimine jookseb ummikusse. See tekitab taas ebakindlust ja õõnestaks usku ELi suutlikkusesse kriisidega toime tulla. Nii ei pruugi julge katse asuda ELi lepinguid muutma kaasa tuua kõigest järjekordset reformide toppama jäämist, vaid võib praegust olukorda arvestades viia lausa veel rängema kriisini kui see, mida me oleme näinud alates 2010. aastast.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes

+ Julge edasiliikumise pooldajad ütlevad, et märkimisväärsed muudatused ELi poliitilis-institutsionaalses ülesehituses võivad parandada liidu legitiimsust kodanike silmis, vähendada demokraatialõhet ELis ning suurendada rahva huvi Euroopa valimiste, ELi poliitika kujundamise ja liidu vastu tervikuna, seeläbi võimaldades Euroopal toime tulla peamiste poliitilis-institutsionaalsete probleemidega: rahva ebapiisav toetus ELile, juhtimiskriis nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil, süvenevad probleemid poliitilise esindatuse traditsioonilise kontseptsiooniga.

Nad väidavad:

- Tugev ja selge seos Euroopa Parlamendi valimiste ning Euroopa Komisjoni ja selle presidendi valimise vahel suurendaks valijate huvi Euroopa valimisvõitluse vastu ning tugevdaks parlamendi ja Euroopa Komisjoni legitiimsust ja seeläbi ka võimubaasi.
- Üleeuroopalise nimekirja väljakäimine „personaliseeriks” ja „europastaks” Euroopa Parlamendi valimisi ning õhutaks sõltumatute Euroopa erakondade arengut, mis nimetaksid ühiskandidaate ja peaksid üleeuroopalist valimiskampaaniat üleeuroopaliste

valimislubadustega.

- Euroopa Parlamendi õiguste laiendamine seaduste algatamise ja eelarve alal tugevdaks tuntavalt liidu ainsa demokraatlikult valitava kogu osakaalu ja mõju.
- Liikmesriikide parlamentide suurem osalemine ELi poliitika kujundamisel annaks riikide seadusandlikele kogudele võimaluse tuua kuuldavale oma riigi valitsusest vajaduse korral erinev hää, soodustaks arutelusid Euroopa üle liikmesriikides ning tihendaks riikide parlamentide koostööd nii omavahel kui ka Euroopa Parlamendiga.
- Ühtekokku tugevdaks suurem „personaliseerimine”, „parlamentiseerimine” ja „politiseerimine” Euroopa demokraatiat ja aitaks võita ELi peamist puudujääki: Euroopa poliitikaelu on seni liiga konsensuskeskne ning sel puudub demokraatiale iseloomulik elujõud, nimelt argumenteeritud vaidlused ja kokkupõrked.

- Selle seisukoha vastased kinnitavad, et varasemate aastakümnete kogemuse põhjal kõik see ei toimi ja võib isegi anda tagasilöögi.

Nad väidavad:

- ELi ainsale otsevalitavale kogule suurema võimu andmine ei ole suurendanud liidu legitiimsust ja demokraatlikku vastutavust kodanike silmis, hoopis vastupidi: parlamendi võimu suurenemisega käsikäes on vähenenud osalemine Euroopa valimistel.
- Suurem politiseeritus Euroopa tasandil võib anda tagasilöögi, kui ELi peamistel riigiülestel kogudel – Euroopa Komisjonil ja Euroopa Parlamendil – ei ole piisavalt õigust ja vahendeid pakkuda konkreetseid tulemusi, mis võib panna rahva ELis pettuma. Kuid selliste õiguste saamine on väheusutav, sest riikide poliitilised eliidid ja kodanikud paistavad üha tõrksamalt suhtuvat edasisse lõimimisse, seistes vastu poliitilise suveräänsuse „kaotamisele” sellistes olulistes valdkondades, nagu maksud, eelarve, sotsiaal- ja tööjõupoliitika.
- Poliitika kujundamise legitiimsust võib nõrgestada siduvamate fiskaalreeglite kehtestamine või majandusliku koordineerimise edenemine, mis piirab liikmesriikide valitsuste ja parlamentide mänguruumi, kui liikmesriigid samal ajal ei varusta ELi institutsioone piisavate õiguste ja vahenditega, mis tasakaalustaksid niisugust riikliku suveräänsuse kaotamist.
- Liikmesriikide parlamentide osakaalu suurendamine võib parandada ELi poliitika kujundamise legitiimsust kodanike silmis, kuid samal ajal õõnestada Euroopa Parlamendi rolli ning vähendada valitsuste mänguruumi, mis kokkuvõttes võib hoopis kahandada ELi poliitika kujundamise tõhusust.
- Mõtte rakendada riikides toimivad demokraatiamudeleid ELi tasandil, tugevdades Euroopa Parlamendi õigust jälgida teiste ELi institutsioonide tegevust ja suurendades poliitilisi sidemeid komisjoni ja parlamendienamuse vahel, on ebarealistlik ja võib mitmeti avaldada negatiivset mõju. Liikmesriigid ei ole valmis loovutama enda eesõigusi ja muutma komisjoni Euroopa valitsuseks, millel oleks tohutu võimutäius ja rahalised vahendid; katse matkida riikide demokraatlikku mudelit ELi tasandil alahindab riiklike ja keeleliste erinevustega kaasnevaid probleeme; parlamendi ja komisjoni tugevamad poliitilised sidemed võivad nõrgestada parlamendiliikmete tõhusust institutsioonide jälgimisel ning nõrgestada volinike kui „ausate vahendajate” ja „lepingute vardjate” sõltumatust.

Ühiskondlikus mõõtmes

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et see on kõige tõhusam viis toime tulla peamiste Euroopa ees

seisvate ühiskondlike probleemidega: ühise arusaama ja visiooni puudumine Euroopa lõimimise suhtes; süvenevad lõhed liikmesriikide vahel; teadmiste puudumine ELi kohta ja lihtsustatud arusaam riiklikust suveräniteedist üleilmastumise tingimustes.

Nad väidavad:

- Rahvuslike stereotüüpide, šovinismi, ajaloost tingitud meelepaha ja liikmesriikide ägeneva vastastikuse süüdistamise leviku tõkestamiseks on vaja avalikku debatti ELi ja eurotsooni praeguse seisu ja tuleviku üle. Äärmiselt oluline on käivitada aus üleeuroopaline dialoog kriisi süvapõhjuste, riikliku suveräänsuse piiride üle üha keerukamaks muutumas globaalses keskkonnas, praeguste ja tulevaste probleemidega parima toimetuleku viiside ning Euroopa lõimimise tulevase suuna üle.
- Dialoog peab toimuma avalikult Euroopa Konvendis, kuhu kuuluksid liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi saadikud ning liikmesriikide valitsuste ja Euroopa Komisjoni esindajad ning millel oleks laiaulatuslik mandaat töötada välja uus leping (põhiseadus), mille üle seejärel tuleks läbi rääkida valitsustevahelisel konverentsil ja mis tuleb ratifitseerida kõigis 28 liikmesriigis. See annaks Euroopa kodanikele ja nende esindajatele ammugi vajaliku võimaluse osaleda ja aktiivselt kaasa aidata (või vastu olla) ELi märksa sisulisemale reformile.
- Debatt suurendaks teadlikkust ELi tulevasest (võimalikust) lisaväärtusest ja annaks inimestele selgema pildi nii liidu strateegilistest eesmärkidest kui ka lõimimise piirangutest, mis soodustaks tugevamat identiteedi- ja ühise saatuse tunnet, mida on vaja aktiivse toetuse (mitte kõigest passiivse nõusoleku) tekitamiseks Euroopa lõimimisele.

- Selle seisukoha vastased seavad kahtluse alla, kas avalik arutelu ELi tuleviku üle konvendis aitaks tegelikult paika panna ja sõnastada Euroopa lõimimise uue narratiivi ehk juhtmotiivi ning vähendada lõhet liikmesriikide ja nende ühiskondade vahel.

Nad väidavad:

- Euroopa Konvent ja valitsustevaheline konverents ei pruugi lõppeda konsensusel, vaid hoopis ilmsiks tuua tõsised erinevused liikmesriikide seisukohtades. Euroopa lõimimise jätkumist ei ole tõestanud mitte ainult praegune kriis, vaid ka märksa põhimõttelisem lahkelt ELi riikide sees ja vahel: tegelikkuses kajastavad näivaltp lepingu teksti või pangandusliku ülesehituse üle käivad vaidlused radikaalselt erinevaid seisukohti ELi tuleviku suhtes. Nii sügavad erimeelsused ei pruugi ähvardada nurjata ainult mis tahes tõsisemat ELi reformi, mis viiks uue lepingu sõlmimiseni, vaid võiksid tekitada ELi liikmesriikide vahele ja nende sees sügavaid lõhesid ja aina tugevnevaid pingeid.
- Katsed reformida ELi lepinguid võivad anda nende jaoks, kes pooldavad „üha tihedamat liitu“, lõppkokkuvõttes tagasilöögi: vajadus saavutada ELi kõigi 28 liikmesriigi konsensus ning poliitiline ja avalikkuse toetus kõigis liikmesriikides võib kaasa tuua mõningate liidu põhieesmärkide (sealhulgas näiteks „üha tihedama liidu“ enda) ümbersõnastamise, küsitavate uute lepingusätete lisamise (näiteks eurost loobumise klausel), mõningate ELi poliitikate ülevaatamise ja isegi teatava pädevuse andmise tagasi liikmesriikide kätte „poliitilise kompensatsioonina“ suurema tsentraliseerimise eest teistes valdkondades (näiteks fiskaalse, finantsilise ja majandusliku koostöö süvendamine EMU raamistikus). See tähendab riski õõnestada lõimimise varasemat edu (näiteks inimeste vaba liikumine) või tõkestada koostööd teistes valdkondades (näiteks ühine välis- ja julgeolekupoliitika või migratsioon), kus tegelikult on äärmiselt oluline tegelda selliste sisemiste ja väliste probleemidega, mida ei saa lahendada riikide tasandil.

Välises-globaalses mõõtmes

+ Julge edasiliikumise toetajad ütlevad, et see on kõige tõhusam viis toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate välise-globaalsete probleemidega: järkjärgulise marginaliseerumise oht, piirkondliku ja globaalse külgetõmbe ja usaldusväärsuse kaotamine, surve kohandada ülemaailmse valitsemiskorralduse paljupooluselist süsteemi rahvusvaheliste suhete uue reaalsusega, mis nõrgestaks ELi osakaalu.

Nad väidavad:

- Valmidus reformida ELi institutsionaalset ja juriidilist ülesehitust ning kokku kutsuda Euroopa Konvent annaks võimaluse nii tõhusamalt jagu saada praegusest kriisist kui ka edendada välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikat Euroopa tasandil. Lepingureform võib näiteks kaasa tuua kvalifitseeritud häälteenamuse sagedasema kasutamise Ministrite Nõukogu hääletustel, Euroopa Parlamendi jõulisema osalemise ELi välispoliitikas ja Euroopa välisteenistuse märkimisväärse tugevnemise.
- Ükski neist reformidest ei ole võimalik, kui ELi valitsused ei soovi arutada ja ellu viia põhimõttelisemaid muudatusi, milleks on vaja muuta olemasolevaid ELi lepinguid.

- Vastaste meelest on asjad sootuks teistpidi.

Nad väidavad:

- Kui EL takerdub taas vaevalise ja aeganõudvasse reformikatsesse, ei tugevda, vaid hoopis nõrgestab see Euroopa tähendust piirkondliku ja ülemaailmse jõuna.
- Katsed reformida liidu institutsionaalset ja juriidilist ülesehitust toovad taas kaasa aastaid kestva tegelemise iseenda probleemidega ajal, mil mujal maailmas käivad võimsad muutused, mis ei hakka sugugi järele ootama, kuni Vana Maailm hakkab taas huvituma rahvusvahelistest asjadest.
- Teised väidavad, et juba idee täiendavalt ühistada Euroopa välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikat (näiteks laiendades enamushääletuse osatähtsust Ülemkogus) on nurisündinud, sest liikmesriigid ei soovi mingi juhul loovutada enda eelisõigusi juhul, kui need puudutavad riikliku suveräänsusega vahetult seotud küsimusi.

Neljas strateegiline valik

Hüpe tulevikku

(ainus lahendus on majanduslik ja poliitiline liit)

Peamine põhjendus

Tulevikku, täpsemalt majanduslikku ja poliitilise liitu hüppamise pooldajad ütlevad samuti, et EL ei ole praegu võimeline tegelema nüüdsete ja tulevaste probleemidega, kuid nad lähevad palju kaugemale kui need, kes pooldavad julget, aga siiski sammhaaval edasiliikumist. Nad väidavad, et viimaste aastate kogemus on rohkelt tõestanud, et Euroopa peab ette võtma suure ja kvalitatiivse hüppe täieliku majandusliku, fiskaalse, finantsilise, sotsiaalse ja poliitilise liidu suunas, mille korral tugev Euroopa täitevvõim (Euroopa valitsus) ja seadusandlik võim (parlament) saaksid langetada iseseisvaid otsuseid Euroopa tõelistest huvidest juhindudes, mis kajastaksid poliitilisi eelistusi, nagu need on ilmnunud Euroopa valimistel. Hüpe on hädavajalik nii praeguse kriisi ületamiseks kui ka Euroopa ettevalmistamiseks tulevasteks paljutahulisteks sisemisteks (rahvastikumuutused, migratsioon, majanduslik konkurents) ja välisteks (ressursside nappus ja nende julgeolek, uued jõukeskused, tuumarelvade levik jne) probleemideks.

Selle seisukoha pooldajate meelest on Euroopa lõimimine poliitiline projekt, mis peab üle saama põhimõttelisest vastuolust „postnatsionaalse valuuta” ja liikmesriikide vahel, kes kaitsevad „rahvuslikke huve” ega soostu tunnistama tiheda vastastikuse sõltuvuse tõsiasju. Eriti puudutab see just ühist valuutat kasutavaid riike. Globaalses kontekstis on Euroopa riigid, nii suured kui ka väikesed, saavutanud riikliku suveräänsuse piirid, ei suuda ülemaailmseid asju otsustavalt mõjutada ega isegi tõhusalt kaitsta omaenda huve ja väärtusi.

Järelikult, ütlevad tulevikku hüppamise pooldajad, tuleb võtta võimutäius riiklikult tasandilt ja anda üle Euroopa tõelistele riigiülestele demokraatlikele poliitilistele struktuuridele, mis tagaks otsustusõiguse kindla tsentraliseerimise. Sellega kaasneks väga märkimisväärne pädevuse üleandmine ehk ühistamine valdkondades, mis avaldavad mõju riigipiiridest kaugemal, näiteks maksud, energeetika, eelarve, migratsioon, haridus, teadus, innovaatika või ka tööstus-, sotsiaal- ja tööjõupoliitika, samuti valdkondades, milles poliitika sügav koordineerimine annaks suurt lisaväärtust, näiteks välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika.

Selle valiku pooldajad ütlevad, et on viimane aeg üle saada valitsustevaheliste struktuuride, näiteks Euroopa Ülemkogu või eurotippkohtumiste piirangutest ja puudujääkidest: praegu domineerivad neis riiklikud, eelkõige kõige võimsamate liikmesriikide huvid, mis õõnestab Euroopa otsuste legitiimsust eriti väiksemate ELi liikmesriikide silmis.

Majandus- ja rahandusliidu osas ütlevad nad, et 2010. aastast kestnud kriis ja viimaste sajandite rahvusvaheline kogemus näitavad, et rahaliit võib tegelikkuses toimida ja püsima jääda ainult siis, kui sellega kaasneb ulatuslik majanduslik lõimimine. Seepärast peab tulevane Euroopa fiskaalne ja majanduslik liit sisaldama Euroopa „majandusvalitsust”, millel oleks õigus välja töötada ja kehtestada ühtne makromajanduspoliitika ja kindlustada eelarvedistsipliin, märkimisväärse suurusega tsentraalset eelarvet, õigust ise tulusid hankida ning rahandusministeeriumit, mis vastutaks ühise võlakooorma haldamise eest.

Lõpuks kinnitavad nad, et mõne liikmesriigi võimalik vastasseis ei tohiks takistada soovijatel ette võtmast võimsat hüpēt täieliku majandusliku ja poliitilise liidu suunas, isegi kui see tähendab nõndanimetatud Tuumik-Euroopa teket, millesse kuuluvad ainult riigid, mis on valmis lõimimisega tõsiselt edasi minema. Kui mõne riigi valitsus, parlament, konstitutsioonikohus või valijaskond seisab sellele vastu, peaksid teised ikkagi edasi liikuma, isegi kui sellega kaasneb lõpuks püsivalt kahekihilise Euroopa sünd: nad peaksid looma uue liidu väljaspool seniseid lepinguid, millel oleks omaette institutsionaalne struktuur.

Peamised võimalikud meetmed

Võimalikud poliitilised meetmed pakiliste probleemide lahendamiseks majandusliku, fiskaalse ja finantsilise lõimimise vallas oleksid järgmised:

- **Kooskõlalise Euroopa makromajanduspoliitika** paikapanemine ja **majandusliku suveräniteedi üleandmine Euroopa tasandile**, kusjuures pädevus tuleks jõuliselt ühistada sellistes valdkondades, nagu maksud, energeetika, tööjõud, innovaatika, tööstus- ja sotsiaalpoliitika. Sellega kaasneks riiklike maksusüsteemide (nii maksubaasi kui ka -määrade) ja/või sotsiaalhoolesüsteemide harmoneerimine (nt pensioniea ühtlustamine, tsentraalsest eelarvest rahastatava Euroopa töötuskindlustuse loomine, üleeuroopalise miinimumpalga kehtestamine).
- **Märkimisväärse suurusega eelarve, mida rahastatakse Euroopa tasandil kogutavatest maksudest**, mis annab liidule võimaluse ise tulusid hankida ja **sõltumatult otsustada, millele raha kulutada**. See eelarve oleks palju suurem kui ELi praegune (1% asemel umbes 5–10% SKTst) ning kindlustaks rahalised vahendid kolme peamise ülesande täitmiseks: 1) makromajanduslik stabiliseerimine ja kriise mahendav abi piirkondadele majanduslike vapustuste üleelamiseks sõltumata nende suhtelisest jõukusest, 2) ümberjaotav funktsioon ressursside jagamiseks konkurentsivõimelisematelt ja jõukamatelt piirkondadelt vaesematele ja konkurentsivõimetumatele, 3) üleeuroopaliste investeeringute rahastamine vastavalt majanduskasvu ja tööhõive laiaulatuslikule strateegiale.
- **Euroopa rahandusministeeriumi loomine eelarve haldamiseks, millel oleks piiramatu või väga suur laenamise õigus** ja mis saaks tegutseda rahaturgudel, andes välja lühi- ja pikaajalisi Euroopa võlakirju, mille taga seisab kõigi eurotsooni liikmete ühine garantii.
- Euroopa tasandile pädevuse andmine **vetostada liikmesriigi eelarve**, kui see ei vasta eelnevalt kindlaks määratud fiskaalkohustustele. Vastutasuks sellisele eelarvelise suveräänsuse piiramisele saavad riigid kasu Euroopa keskvalitsuse õigusest vajaduse korral pakkuda rahaabi Euroopa eelarvest. „Normaalsel” ajal võivad liikmesriigid aga nautida eelarvelist sõltumatust ja täita oma rahalisi kohustusi enda ressursside arvel.
- **Täieliku ja tõelise Euroopa pangandusliidu loomine kolme samba najal**: sõltumatu Euroopa pangandusjärelevalve süsteem, mis jälgiks kõiki tähtsamaid panku ja muid finantsasutusi, mida vajalikuks peab, ühtne Euroopa panganduse lahendusasutus, mis oleks täiesti sõltumatu liikmesriikide regulaatoritest, ja ühtne Euroopa hoiuste tagamise skeem. Pangandusliidu asutused peaksid olema sõltumatud otsustama, millal ja kuidas kasutada vahendeid, mida annab nende käsutusse Euroopa kaitsemehhanism, mida rahastatakse finantsasutuste panuste ja tõeliste Euroopa allikatega, mille tagavad riigiülesed maksud.
- **Euroopa Valuutafondi (EMF) asutamine**, mis asendaks Euroopa stabiilsusmehhanismi ja saaks sellega võrreldes lisaõigusi. Nagu IMF, oleks ka EMF üldiselt liikmesriikide valitsustest sõltumatu. Kui kriis seab ohtu ühisraha stabiilsuse, oleks selle peamine ülesanne välja töötada, rahastada ja jälgida eurotsooni riikidele mõeldud abiprogramme.

Eespool esitatud uuendused ja reformid lähevad palju kaugemale kahe eelmise valiku pakutust. Mineviku kinnistamise ja julge tulevikku sammumise korral ei loodaks märkimisväärse suurusega

tsentraalsel eelarvet, mida rahastatakse üleeuroopaliste maksudega, Euroopa rahandusministeeriumit, täielikku pangandusliitu, ei antaks sõltumatult välja lühi- ja pikaajalisi Euroopa võlakirju, ei ühistataks riigivõlgu, ei antaks märkimisväärses mahus majanduslikku suveräänsust üle liikmesriikidelt liidule ega loodaks iseseisvat Euroopa Valuutafondi.

Võimalikud poliitilised meetmed ELi poliitilis-institutsionaalse ülesehituse ja demokraatliku legitiimsuse tugevdamiseks oleksid järgmised:

- **Poliitiliselt erakondliku Euroopa täitevvõimu valimine**, mida juhiks mitteotseselt valitav president või peaminister ja millel oleksid laialdased õigused tegutseda tõelise täitevvõimuna. Selle „Euroopa valitsuse” juhil peaks olema õigus määrata sõltumatult täidesaatva võimu tippjuhte, kes kajastaksid nende jõudude vahekorda, mis toetavad juhti Euroopa Parlamendis.
- **Euroopa Parlamendi võimu maksimeerimine** (täielik „parlamentiseerimine”), mis annaks sellele võrdse sõnaõiguse kõigis Euroopa poliitika kujundamise valdkondades, maksimaalse võimu eelarve üle, õiguse algatada Euroopa seadusandlust (seadusloomeõigus) ja sõltumatu õiguse valida Euroopa täitevvõimu juht.
- Kõigi või vähemalt märkimisväärses osa Euroopa Parlamendi liikmete valimine **ühtsest üleeuroopalisest valimisringkonnast üleeuroopalise nimekirja alusel, kuhu kandidaate nimetavad Euroopa erakonnad**. Võrreldes praegusega võiks parlamendikohti jagada proportsionaalsema süsteemi alusel, mis kajastaks rahvaarvu.
- **Uue protseduuri kehtestamine Euroopa põhiseaduse tulevaseks muutmiseks**, mille kohaselt liikmesriigid pole enam täielikud „lepinguisandid”. Üleeuroopalisel tasandil ehk Põhiseaduslikus Assamblees, millesse kuuluvad nii Euroopa kui ka liikmesriikide tasandi esindajad, peaks saama õiguse otsustada Euroopa põhiseadusliku korra reforme kvalifitseeritud häälteenamusega, kusjuures olulisemad muudatused võidakse panna üleeuroopalisele rahvahääletusele.
- **Lõimimise süvendamine välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika vallas**, sealhulgas pädevuse üleandmine Euroopa tasandile, **Euroopa välisministri** ametikoha loomine ja liikumine **lõimitud tsiviil- ja militaarvõime** suunas, mille lõplik eesmärk oleks Euroopa sõjaväe loomine.
- **Ühtse Euroopa esindaja** saatmine rahvusvahelistesse rahandusorganisatsioonidesse (nt Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank, G20) ja ÜRO julgeolekunõukogusse.

Teostamise mõttes nõuab hüpe täieliku majandusliku ja poliitilise liidu suunas uue Euroopa lepingu väljatöötamist ja ratifitseerimist põhiseaduslikus assamblees.

Selline põhiseadus määratleks selgelt eri valitsemistasandite – riigiülene, riiklik, piirkondlik ja kohalik – pädevuse, tuleks ratifitseerida kõigis liikmesriikides ning nõuaks paljudes riikides sealse põhiseaduse märkimisväärses muutmist.

Hüpe tulevikku hõlmaks kõiki ELi riike, kes soovivad selles suunas liikuda. Kui aga mõni liikmesriik tõrgub, siis võivad need, kes soovivad hüppe ette võtta, liikuda isekeskis edasi, isegi kui see tähendab lõppkokkuvõttes uue liidu (euroliidu) loomist, millel oleks omaette institutsionaalne struktuur ja juriidiline alus (euroleping).

Peamised plussid ja miinused

Kui tõhus võiks see valik olla Euroopa ees seisvate probleemide lahendamisel, mis toodi välja

aruande esimeses osas?

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes

+ Majanduslikku ja poliitilisse liitu hüppamise pooldajad ütlevad, et see on ainuke kestlik viis toime tulla kolme peamise Euroopa ees seisva sotsiaalmajandusliku probleemiga: ohud ühiskondlikule rahule; suurenevad majanduslikud lõhed ELis; killunenud eurotsooni struktuursed puudujäägid ebatäieliku ja tasakaalustamata majandus- ja rahandusliidu tõttu. Majanduslik ja poliitiline liit on hädavajalik, kui Euroopa soovib jagu saada praegusest kriisist, täielikult taastada usu euro tulevikku ja vältida ajaloo kordumise riski tulevikus.

Nad väidavad:

- Euro pikaajalist tulevikku on võimalik tagada ainult siis, kui liikmesriigid lisaks kinnipidamisele reast ühise eelarvedistsipliini reeglitest liikmesriikide tasandil lähevad ühtlasi üle märkimisväärse suurusega tsentraalsele eelarvele, mida haldab Euroopa rahandusministeerium, mis suudab toetada raskustesse sattunud liikmesriike ning jagada ressursse ümber jõukamatelt ja konkurentsivõimelisematelt riikidelt nõrgematele ja konkurentsivõimetumatele, annavad suveräänsuse sellistes tähtsates valdkondades, nagu maksud, energeetika või töajõu- ja sotsiaalpoliitika, üle Euroopa tasandile, loovad täieliku pangandusliidu, mis on sõltumatu, usaldusväärne ja tugev, ning võimaldavad Euroopa tasandil anda iseseisvalt välja võlakirju ja hallata riigivõlgu.
- Ainult siis, kui need, kes suudavad ja tahavad astuda hädavajalikke samme ebatäieliku majandus- ja rahaliidu viimaste struktuursete puudujääkide lahendamiseks, saavad vabad käed, on Euroopa võimeline toime tulema lisaks kriisi tagajärgedele ka selle süvapäõhjustega.
- Kvalitatiivne hüpe täieliku majandusliku ja poliitilise liidu suunas tekitab Euroopa tasandil piisavalt tugevad ja sõltumatud toimijad, kes suudavad langetada ja ellu viia otsuseid, mis arvestavad pigem Euroopa kui eelkõige riiklike huvidega. Teisisõnu püüdleval sellised toimijad riigiüleste seisukohtade poole, mis tasakaalustaks ELi eri riikide huve, ja neil on selle teostamiseks ka vahendid.
- Eespool kirjeldatud meetmed vähendavad liikmesriikide valitsuste, parlamentide ja konstitutsioonikohtute võimet tõkestada Euroopa tasandi otsuseid ja samme, mis on kõigi liikmesriikide huvides: ainult tugevad ja sõltumatud Euroopa institutsioonid suudavad luua kompromisse ja tasakaalustada riiklike erinevusi ja ootusi Euroopa ühiseid huve järgides.

- Selle valiku vastased kinnitavad, et katsed sooritada võimas hüpe täieliku majandusliku ja poliitilise liidu suunas juhiks Euroopa väärale rajale, mis toob kaasa väga suuri riske.

Nad väidavad:

- Liikumine „majandusliku föderalismi” suunas Euroopa tasandil ei suurendaks, vaid hoopis kahjustaks Euroopa majanduslikke väljavaateid ja üleilmset konkurentsivõimet, nõrgestades riiklikul tasandil püüdeid naasta või jätkata mõistliku eelarve teel ja ellu viia hädasti vajalikke struktuursete reforme, samuti kahjustaks see liikmesriikide „tervisliku” konkurentsi positiivset mõju.
- Ajaloost võib leida mitu näidet ümberjagava „ülekanделиidu” (milles tugevamad riigid subsideerivad nõrgemaid) negatiivsete tagajärgede kohta, mis enamasti ei ole kaasa toonud mitte majanduskasvu ja üksteisele lähenemist, vaid püsivad, ilma mõistliku positiivse tulemuseta subtsiidiumid.
- Liikmesriigid, kes soovivad ja suudavad liikuda majandusliku ja poliitilise liidu suunas, ei peaks seda tegema ilma nendeta, kes seda ei soovi või ei suuda, sest nõndanimetatud

Tuumik- ehk kahekihilise Euroopa tekkimine võib anda löögi otse Euroopa majandusliku lõimimise tuumale ehk ühisturule. Kui nad on valmis lausa looma eraldi lepingu alusel uusi paralleelseid institutsioone, tähendaks see sisuliselt uut liitu, millega kaasneb risk jagada Euroopa kahte lahus leeri: uue moodustise riigid ja väljajäänud riigid, kes võivad otsida paremat uut tulevikku mõnes muus majanduslikus ja (geo)poliitilises koosluses.

- Liiga julge ja kiirustav katse luua mingilaadne Euroopa tasandi föderatsioon võib nurjuda ja sel moel põhjalikult nõrgestada usku eurosse ja ELi tervikuna. Suurte ootuste üleskütmine, mida isegi lõige lõimimismeelsemad liikmesriigid ei pruugi suuta täita, võib anda tagasilöögi, õõnestades usku Euroopa võimesse tulla toime paljude probleemidega, mis liidu ees niikuinii seisavad.
- Isegi kui oletada, et riigid, mis soovivad luua tõelist majanduslikku ja poliitilist liitu, suudavad seda teha, kulub selleks palju aastaid, mistõttu see ei aita kuidagi neid, kes kannatavad just praegu tõsiste majanduslike raskuste käes ning seisavad silmitsi suurte ühiskondlike ja poliitiliste ohtudega.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmes

+ Majanduslikku ja poliitilisse liitu hüppamise toetajad väidavad, et kaugele minevad poliitilis-institutsionaalsed reformid on kõige tõhusam viis toime tulla kolme peamise selles mõõtmes Euroopa ees seisva probleemiga: rahva ebapiisav toetus ELile, juhtimiskriis nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil, süvenevad probleemid poliitilise esindatuse traditsioonilise kontseptsiooniga.

Nad väidavad:

- Poliitiliselt erakondliku Euroopa täitevvõimu (valitsuse) valimine, millel oleks ulatuslik võim ja õigus koguda makse, parlamendile täielike seadusloome, eelarveliste ja ametisse määramise õiguste andmine, üleeuroopaliste nimekirjade kehtestamine ning selgema pildi saamine, kes mille eest eri valitsemistasanditel vastutab, aitab paremini jagu saada tänapäeva demokraatiadefitsiidi peamistest põhjustest ja seeläbi suurendada märgatavalt rahva toetust ELile.
- Tõhusa poliitika ja tulemuste pakkumine on tähtis, kuid Euroopa kodanike ja Brüsseli/Strasbourg'i lõhe kaob ainult siis, kui Euroopa poliitika kujundamine „personaliseeritakse”. „parlamentiseeritakse” ja „politiseeritakse”: need elava demokraatia peamised koostisosad tuleb juurutada ka Euroopa tasandil, et tõsta inimeste huvi Euroopa valimiste ja poliitika kujundamise vastu.
- Täieliku majandusliku ja poliitilise liidu loomine aitab eurooplastel tõhusamalt toime tulla paljude keeruliste sisemiste ja väliste probleemidega, mida ei ole võimalik tõhusalt lahendada riiklikul tasandil. Võimas hüpe tulevikku tugevdaks Euroopa probleemide lahendamise suutlikkust ning aitaks seeläbi taastada usu otsuselangetajate võimesse pakkuda pakilistele probleemidele adekvaatseid lahendusi.

- Selle seisukoha vastased kinnitavad, et püüd rakendada riikide demokraatiamudeleid Euroopa tasandil ei anna tulemusi, vaid võib kaasa tuua tagasilööke.

Nad väidavad:

- Valdav enamus riikide poliitilisest eliidist ja enamik Euroopa kodanikke nii eurotsooni kui ka selles välja jäävates riikides suhtub äärmise tõrksusega mõttesse suurendada riigiüleste institutsioonide võimu, andes riikliku suveräänsuse tuumikkomponente Euroopa tasandi pädevusse. See ei ole midagi uut, kuid pikaajaline kriis on veelgi enam vähendanud inimeste soovi loovutada riiklikke eesõigusi, seda nii tugevates kui ka nõrkades ELi riikides ja sõltumata sellest, kas nad kuuluvad eurotsooni või mitte.

- Leidub rohkelt märke, et liikmesriigid otsivad võimalust laiendada koostööd Euroopa tasandil ilma jõudude tasakaalu komisjoni või Euroopa Parlamendi kasuks nihutamata. Seda võib täheldada alates eurokriisile reageerimise võtmeelementidest kuni eurotsooni tippkohtumiste algatamiseni. Samuti levib soov kaaluda uuesti lõimimise praegust taset ja isegi mõelda mõningate poliitika kujundamise valdkondade andmisele taas liikmesriikide kätte.
- Riiklike demokraatlike struktuuride ülekandmist Euroopa tasandile takistab Euroopa avaliku ruumi, Euroopa „rahva” ja Euroopa ühiskeelee (*lingua franca*) puudumine, mis annaks riigiülesele poliitilisele debatile kindla platvormi. Euroopa üle võidakse küll juba praegugi senisest rohkem arutada, aga need arutelud on valdavalt negatiivse tooniga ja piiratud riikliku poliitikaareeniga. Kodanikud ja poliitikud tunnevad end jätkuvalt seotuna riikliku, piirkondliku või kohaliku, mitte aga Euroopa identiteediga.
- Isegi kui riiklike demokraatiadele saab Euroopa tasandile üle kanda, ei pruugi see olla mõistlik. Riikide demokraatlikud mudelid pole täiuslikud ja neil on nõrkusi, mis võivad üle kanduda ka Euroopa tasandile, näiteks valitavate valitsuste kalduvus vältida raskete otsuste langetamist kartuse tõttu valijaid eemale peletada. Sellest vaatenurgast tuleks niisugust tehnokraatlikumat institutsiooni nagu EL, mida valdavalt ei mõjuta valimissurve, pidada pigem väärtuseks.

Ühiskondlikus mõõtmes

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et täieliku majandusliku ja poliitilise liidu loomine annaks Euroopa-projektile uue ergastava suuna ja aitaks seda taaselavdada uuelaadse strateegilise eesmärgi seadmisega, mille aluseks oleks selge ja kokku lepitud arusaam, kuhu Euroopa suundub. Sel moel suudaks see toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate ühiskondlike probleemidega: ühise arusaama ja visiooni puudumine Euroopa lõimimise suhtes; süvenevad lõhed liikmesriikide vahel; teadmiste puudumine ELi kohta ja lihtsustatud arusaam riiklikust suveräniteedist üleilmastumise tingimustes.

Nad väidavad:

- Tänapäeval küsivad paljud kodanikud (ja aina rohkem poliitilise, majandusliku ja vaimse eliidi liikmeid), millist lisaväärtust annab EL. Euroopa lõimimise suured eesmärgid (rahu, vabadus, stabiilsus, solidaarsus ja õitseng) kehtivad praegugi, kuid mõningaid mineviku konkreetseid saavutusi (näiteks rahu, ühisturg, inimeste vaba liikumine) peetakse nüüd iseenesest mõistetavaks, teised aga (näiteks euro) on sattunud kriisi tõttu kahtluse alla. Seepärast valitseb ebakindlus lõimimise tulevase sisu ja suuna asjus.
- Nende kollektiivne otsus, kes suudavad ja soovivad liikuda otsustavalt majandusliku ja poliitilise liidu suunas, suurendaks teadlikkust Euroopa tulevase võimalikust lisaväärtusest ning annaks kodanikele ja poliitilisele eliidile selgema pildi, millises suunas Euroopa lõimimine liigub. See aitaks üle saada praegustest kõhklastest, mis õieti ühendab eurooplasi, ning tekitada passiivse nõusoleku asemel aktiivset toetust senisest suuremale lõimimisele.
- ELi ainulaadse mitmetasandilise valitsemissüsteemi keerukus, mida ei suuda täielikult mõista isegi asjatundjad, on muutnud Euroopa poliitika ja selle kujundamise mõistmise rahvale peaaegu võimatuks. Valitsemissüsteemi tasandite selgepiirilise eristamine ja neile vastava poliitilise süsteemi loomine aitaks eurooplastel hõlpsamalt mõista, kuidas Euroopa toimib.

- Selle valiku vastased esitavad vähemalt kolm vastuargumenti:

- On äärmiselt kaheldav, kas liikmesriigid, isegi täielikku majanduslikku ja poliitilist liitu soovivad riigid, suudavad üle saada erimeelsustest ning jõuda üksmeelele selle liidu peamistes omadustes ja üksikasjades. Liikmesriikide vahel on suuri erinevusi sõltumata sellest, kas nad on või (veel) ei ole üle läinud eurole, ning võimsa hüppe ettevõtmine võib tõenäoliselt paljastada põhimõttelisi lõhesid nii liikmesriikide vahel kui ka nende sees.
- Liikmesriikide erinevused ei pruugi kõigest tõkestada püüdeid määratleda ühine strateegiline eesmärk ja luua ühtne suunatunne, vaid võivad ka tekitada uusi lõhesid ning tuua kaasa veel tõsisemad pinged ELi 28 liikmesriigi vahel.
- Isegi kui oletada, et rühm riike suudab saavutada kompromissi, ei tähenda see veel automaatselt, et tulevane majanduslik ja poliitiline liit oleks vähem keerukas kui praegune EL. Euroopa lõimimise ajalugu kubiseb Euroopa tasandil saavutatud kompromissidest, mis on pidanud lepitama konkreetseid rahvuslikke tunnusjooni, erinevaid ootusi ja traditsioone ning eri valitsemistasandeid, aga mis ometi ei ole suutnud tagada lihtsaid ja arusaadavaid lahendusi.

Välises-globaalses mõõtmes

+ Kvalitatiivse hüppe pooldajad majandusliku ja poliitilise liidu suunas väidavad, et see on ainuke viis tõhusalt toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate väliste-globaalsete probleemidega: järkjärgulise marginaliseerumise oht, piirkondliku ja globaalse külgetõmbe ja usaldusväärsuse kaotamine, surve kohandada ülemaailmse valitsemiskorralduse paljupooluselist süsteemi rahvusvaheliste suhete uue reaalsusega, mis nõrgestaks ELi osakaalu.

Nad väidavad:

- Euroopa suudab ainult siis üle saada oma struktuursetest puudujääkidest rahvusvahelise toimijana, kui liikmesriikide valitsused on valmis loovutama suveräänsust Euroopa tasandile. Kui liikmesriigid selles suunas ei liigu, jääb Vana Maailma võime etendada maailmaareenil oma potentsiaalile vastavat osa jätkuvalt piiratuks erinevate välispoliitiliste traditsioonide ja kultuuride ning lahknevate, eelkõige riiklikus kontekstis määratletud huvide tõttu.
- Euroopa suudab ainult siis kõnelda ja tegutseda ühel häälel, kui liikmesriigid loobuvad oma vetoõigusest ja võimaldavad Euroopa valitsusel, mida esindab Euroopa välisminister, ajada tõeliselt ühist välis- ja julgeolekupoliitikat.
- Need, kes on valmis liituma majandusliku ja poliitilise liiduga, peaksid ühtlasi looma lõimitud tsiviil- ja militaarvõime, mis täiendaks Euroopa pehmet jõudu kõvaga ja lähendaks liikmesriike. See suurendaks märkimisväärselt osalevate liikmesriikide omavahelist sõltuvust ning annaks sel moel ajendi üle saada riiklikest lahkkelidest välispoliitikas ning strateegilise mõtte kesisusest Euroopa tasandil, mis on ühtlasi otse hädavajalik ühtse Euroopa esindaja loomiseks rahvusvahelistes organisatsioonides.
- Kõigi nende reformidega tugevdaks Euroopa oma rahvusvahelist positsiooni ja mõju ning oleks palju paremas olukorras mõjutama üleilmse valitsemissüsteemi ümberkujundamist oma huve ja väärtusi arvestavalt. Ühel häälel kõnelemine aitaks Euroopal vormida globaalseid reegleid ja reformida rahvusvahelisi organisatsioone.

- Selle seisukoha vastased väidavad, et see on lihtsalt ebarealistlik. Liikmesriigid ei loobu kunagi oma suveräänsusest, kui asi puudutab valdkondi, mis on elulise tähtsusega riiklike huvide kaitsmisel, eriti kui tegu on nõndanimetatud elu ja surma küsimustega.

Nad väidavad:

- Välispoliitika, eriti aga julgeoleku- ja kaitseküsimused on ja jäävad alati riikliku

suveräänsuse keskmesse. Ühtegi tsiviilisikut või sõjaväelast ei saa kunagi kuhugi saata ilma riigi valitsuse ja parlamendi otsuseta.

- Euroopa välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika „föderaliseerimine” on poliitiline miraaž, mis ei saa tegelikult kunagi teoks. Selle peamine põhjus seisab selles, et EL vajab oma rahvusvahelise usaldusväärsuse ja tegutsemisvõime huvides kõigi Euroopa tähtsamate välis- ja julgeolekupoliitika toimijate aktiivset osalemist, kellest mõned (näiteks Ühendkuningriik) ei lepi kunagi nende valdkondade ühistamisega, sest see piiraks märkimisväärselt riigi valitsuse mänguruumi piirkondlikul ja globaalsel areenil.
- Mõned väidavad lisaks, et Euroopa ühtse esindaja läkitamine rahvusvahelistesse finantsasutustesse ja/või ÜRO julgeolekunõukogusse ei tugevdaks, vaid hoopis vähendaks Euroopa osakaalu ja mänguruumi, sest nii väheneks Euroopast pärit esindajate arv neis organisatsioonides.

„Rohkem/vähem Euroopat” loogika muutmine

(põhimõtteline mõttelaadi vahetus)

Peamine põhjendus

See strateegiline valik lähtub eeldusest, et Euroopa lõimimise traditsiooniline käsitlus põhimõttel vähem või rohkem Euroopat on oma aja ära elanud. Liidu olukord ning praeguste ja tulevaste probleemide keerukus nõuavad palju põhimõttelisemat Euroopa koostöö ümbermõtestamist ning pikaajalist perspektiivi, mis muudaks ELi poliitika kujundamise senisest vastutavamaks ja kaasavamaks.

Valiku toetajad väidavad, et nende eesmärkide saavutamiseks tuleb laiendada ELi praegust kontrollimehhanismide süsteemi ning suurendada osalust poliitika kujundamises, astudes tunduvalt kaugemale lihtsameelsetest ja ebarealistlikest püüetest rakendada riikide poliitika- ja demokraatiakontseptsioone Euroopa tasandil.

Nad väidavad, et eelmiste strateegiliste valikute taga seisev argument, nagu peaks EL taotlema suuremat demokratiseerimist ja politiseerimist liikmesriikide mudelite eeskujul, on olemuselt ekslik. Põhjus ei ole ainult selles, et riikide eliit ja kodanikud ei paista sugugi toetavat lõimimise võimsat arengut, mis nõuaks ELi pädevuse tunduvalt suurendamist, vaid ka selles, et nii alahinnatakse takistusi, mida kujutab Euroopa püsiv killustatus: isegi kuus aastakümnet kestnud lõimimise järel puudub endiselt Euroopa „rahvas”, Euroopa avalik ruum ja ühine keel (*lingua franca*), mis tagaks platvormi elavale Euroopa riigiülesele poliitilisele debatile. Pealegi eiratakse sellisel juhul probleeme, millega seisavad silmitsi riikide demokraatlikud poliitilised süsteemid, ning tõika, et paljud Euroopa tasandil lahendatavad küsimused on äärmiselt keerulised ja tehnilised, väärides seetõttu pikemale ajale mõeldud poliitilist reageerimist, mille puhul ei saa jääda tavapärase poliitilise parem-vasakjõududeks jaotuse juurde.

Katsete asemel demokratiseerida ja politiseerida ELi tavapärasest tähenduses ning eirata tõendeid, et samalaadsed üritused ei ole varem häid vilju kandnud, tuleb hoopis rahvas kaasa haarata ning panna otsima uusi viise vähendada lõhet Euroopa ja kodanike vahel, kelle umbusk nii Brüsseli kui ka oma riigi valitsuse vastu on tunduvalt kasvanud.

Selle sihi saavutamiseks peab Euroopa olema võimeline:

- 1) suurendama ELi Euroopa, riikliku ja kohaliku tasandi valitsemissüsteemi vastutavust avalike tagasisidet ja ettepanekuid võimaldavate lisakanalite pakkumisega („sotsiaalne vastutavus”);
- 2) lihtsustama üksikkodanikel ja organiseerunud kodanikuühiskonnal mõjutada Euroopa poliitika kujundamist ja selles aktiivselt kaasa lüüa palju enamal moel kui vaid korra iga viie aasta tagant Euroopa valimistel osaledes („pidevdemokraatia”);
- 3) pakkuma pikaajalisi poliitilisi lahendusi Euroopa ees seisvatele probleemidele, sealhulgas üleminekule kestlikumale majanduskasvu mudelile;
- 4) parandama liidu suutlikkust tegutseda poliitiliste standardite ning põhiõiguste- ja -vabaduste

„valvekoera” ja edendajana;

5) tugevdama ELi „hoolitsusmõõdet”, millega tagatakse kodanike põhilised sotsiaalsed õigused ja toetamine eriti neis liikmesriikides, mis on sattunud ränga majandusliku ja ühiskondliku surve alla.

Peamised võimalikud meetmed

Võimalikud poliitilised meetmed selle valiku korral oleksid järgmised:

- Euroopa poliitika kujundamise tõhususe, reageerimisvõime, läbipaistvuse ja kvaliteedi täiustamine **ELi kulutuste planeerimise, jälgimise, hindamise, auditeerimise ja kontrollimise parandamisega**. Ühes subsidiaarsuspõhimõttega annaks see piirkondlikule ja kohalikule tasandile suurema iseseisvuse määrata kulutuste prioriteete. Samuti võiks kaaluda Euroopa prokuröri ameti sisseseadmist, mis uuriks ja võtaks vastutusele neid, kes panevad toime liidu finantshuve kahjustavaid kriminaalkuritegusid.
- **Olemasolevate mehhanismide tugevdamine, mis aitavad inimestel mõjutada ja kujundada Euroopa poliitikat** (nt Euroopa kodanikualgatus), ja **uute loomine** rahva huvi suurendamiseks ELi vastu, kodanike julgustamiseks aktiivselt osalema ning Euroopa ja liikmesriikide poliitikute sundimiseks rohkem arvestama inimeste muredega. See võib näiteks tähendada kohalike rahvahääletuste korraldamist selgitamaks, kuidas kodanike meelest tuleks kulutada ELi eelarvest piirkondlikule või kohalikule tasandile jagatavaid summasid.
- **Põhjalikumate majandus- ja inimarengu liitindikaatorite kasutusele võtmine ja rakendamine poliitiliste valikute suunamiseks ja kujundamiseks osana laiemast püüdest ümber mõtestada Euroopa majanduskasvu mudelit nii, et see ei arvestaks ainult lihtsakoeliselt SKTga**. Need indikaatorid hõlmaksid majanduskasvu, sissetuleku jagunemise, sotsiaalse kaasatuse ja mobiilsuse, keskkonnakestlikkuse, heaolu ja teiste elukvaliteedi näitajate mõõtmisandmeid. Samuti peaksid need senisest rohkem arvestama tulevaste põlvkondade vajadustega, mitte olema seotud ainult lühiajalise kasu taotlemisega. Esimene samm selles suunas võiks olla tagasipöördumine Euroopa säästva arengu strateegia ja selle indikaatorite juurde, mida tuleks kooskõlastada Euroopa semestri ja riigipõhiste soovitustega.
- **Uue eraldi institutsiooni** („kolmanda koja”) loomine, mis ühendaks teadlaste, huvirühmade, kodanikuühiskonna esindajate, vabaühenduste, Euroopa ja liikmesriikide poliitikute võrgustike ning piirkondlike ja kohalike institutsioonide esindajaid, kelle **ülesanne oleks paika panna pikaajaline poliitiline orientatsioon, prioriteedid ja keeruliste probleemide lahendused** asjakohaste uuringute baasil, et anda sel moel taustateavet ELi tasandi otsustajatele. Uude kotta võiksid kuuluda rühmad, mis tegelevad konkreetse teemaga, näiteks migratsioon ja ränne („ränne kõrge kogu”, millesse kuuluksid migrantide, parlamentide, kohalike võimude ja teadlaste esindajad), või majandusega („Euroopa majandusekspertide nõukogu”); samuti võiks see kasutada muid mehhanisme huvirühmade ja asjatundjate kaasamiseks konkreetse valdkonna küsimuste lahendamisel (näiteks Euroopa innovatsioonipartnerluse laiendamise kaudu).
- Liidu suutlikkuse tugevdamine **kodanike põhiõiguste ja -vabaduste tagamisel**, kui neid seatakse ohtu liikmesriigi tasandil, andes ELile poliitilise ja/või juriidilise õiguse reageerida liidu ühiste väärtuste (inimõiguste ja -väärikuse, vabaduse, demokraatia, võrdsuse ja õigusriigi austamine) tõsisele rikkumisele.
- ELile õiguse andmine tagada kodanike **minimaalsed sotsiaalsed õigused** piisavate heaolustandarditega, mis suudaksid kindlustada põhiõiguse väärrikale elule. See võib tähendada garanteeritud hariduse omandamise ja tervishoiuteenuste kasutamise

kehtestamist, Euroopa migratsioonifondi, mis toetaks eriti neid kohalikke kogukondi, keda on kõige enam mõjutanud ränne, või rahalist sihtabi reformide elluviimisele neis ELi riikides, mis on sattunud eriti tõsise surve alla.

- Tõsisem pingutamine **avalikkuse teavitamisel, mida tähendab olla Euroopa Liidu kodanik** nii individuaalsete kui ka kollektiivsete õiguste ja kohustuste põhjalikuma selgitamisega. Kodanike õigused, mis praegu on laiali pillutatud ELi lepingutesse ja põhiõiguste hartasse, tuleks ühendatult kokku võtta Euroopa kodaniku hartas.

See valik ei taotle (vähemalt mitte lähiajal) ELi süsteemi märkimisväärselt suuremat parlamentiseerimist ja politiseerimist, samuti ei nähta ette Euroopa Parlamendi õiguste laiendamist ega erakondlikuma Euroopa täitevvõimu kehtestamist.

Peamised plussid ja miinused

Kui tõhus võiks see valik olla Euroopa ees seisvate probleemide lahendamisel, mis toodi välja aruande esimeses osas?

Sotsiaalmajanduslikus mõõtmes

+ Selle valiku poolehoidjad ütlevad, et põhimõtteline mõttelaadi muutus ja pikaajalise poliitika väljatöötamine aitaksid toime tulla selle mõõtmisega kolme peamise probleemiga: ohud ühiskondlikule rahule; suurenevad majanduslikud lõhed ELis; killunenud eurosooni struktuursed puudujäägid ebatäieliku ja tasakaalustamata majandus- ja rahandusliidu tõttu.

Nad väidavad:

- Suurem horisontaalne sotsiaalne vastutavus asjakohaste huvirühmade, kes on teadlikud kohalikest vajadustest ja iseärasustest, kaasamisega ELi kulutuste planeerimisse, kontrollimisse ja hindamisse aitaks kaasa ennetavatele sammudele, parandaks saadaoleva Euroopa raha kasutamist, vähendaks pettusi, annaks mõningase omanikutunde ning tagaks aluse ELi rahastatud projektide kiiremaks ja vahetumaks jälgimiseks.
- Liitindikaatorite kasutamine heaolu erinevate aspektide mõõtmiseks ja tavapärase üheülbalise SKT kasvu mõõtmise vältimine aitaks innustada poliitikate väljatöötamist, mis seavad sihiks suurema sotsiaalmajandusliku ühtlustumise ning marginaalseks muutuvate üksikisikute ja kogukondade olukorra parandamise.
- Heaolu põhistandardite kindlustamine näiteks garanteeritud hariduse ja tervishoiuteenuste kasutamise või eriti ränga surve alla sattunud ELi riikide sihtotstarbelise abistamisega aitaks leevendada ühiskondlikke pingeid riikides, mis ajutiselt ei suuda tagada oma kodanikele piisavat sotsiaalset kaitset.
- Sotsiaalkindlustuse toetamine aitaks kriisist kõige rängemalt räsitud riikidel investeerida oma piiratud avalikke ressursse majanduskasvu soodustavatesse meetmetesse ning liikmesriikide konkurentsivõime suurendamiseks mõeldud sihtotstarbeline finantsabi võimaldaks toetada majanduslikku taastumist ja peatada ELi majanduslike lõhede laienemise.

- Selle seisukoha vastased kinnitavad, et võimalikud meetmed, mida selle valiku puhul välja pakutakse, ei ole piisavalt julged või lähenevad valesti praeguste ja tulevaste sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamisele.

Nad väidavad:

- Selle valiku puhul pakutavad meetmed on kena täiendus, aga neist ei piisa eurokriisi süvapõhjuste ja peamiste sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks. Valitseb oht,

et neist võib kujuneda viigileht ja kõrvalekalle, mis nõrgestab püüdeid liikuda tõelise majandus- ja rahandusliidu suunas. ELi „hoolitsusmõõtmel“ tugevdamine nõuaks ühtlasi pädevuse üleandmist liidule ja ELi eelarve märkimisväärset suurendamist, sest lihtsalt liidu kui „valvekoera“ tähenduse tõstmisest ei piisa.

- Täiendavate keeruliste vastutusnõuete kehtestamine võib anda tagasilöögi, nõrgestades lahenduste leidmist lisakontrollide loomise kaudu, mis võivad takistada ELi poliitika elluviimist.
- Täiustatud indikaatorite kasutamine säästva ja kestliku poliitika suunamiseks võib varjutada tõsiasja, et SKT kasv on endiselt äärmiselt oluline, kui Euroopa tahab säilitada senise kõrge elatustaseme ja heaolumudeli üha süveneva üleilmse konkurentsi tingimustes.
- Need, kes pooldavad „vähem Euroopat“ (eelistades niisiis esimest strateegilist valikut), väidavad lisaks, et käesoleva valiku võimalikud meetmed juhiks Euroopa väärle tulevikurajale.

Poliitilis-institutsionaalses mõõtmel

+ Selle valiku pooldajad väidavad, et sellest oleks ELile abi toimetulemisel mõõtmel peamiste probleemidega: rahva ebapiisav toetus ELile, juhtimiskriis nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil, süvenevad probleemid poliitilise esindatuse traditsioonilise kontseptsiooniga.

Nad väidavad:

- Rahva toetus ELile ja selle institutsioonidele suureneb, kui kodanikud tunnevad, et neil on vahetum võimalus mõjutada Euroopa poliitika kujundamist, liit suudab pakkuda pikaajalisi poliitilisi lahendusi, mis on töötatud välja asjatundjate ja huvirühmade suuremal osavõtul, ELi ja liikmesriikide institutsioone saab paremini jälgida ja leida selgemalt poliitika nurjumise eest vastutaja ning kodanikud tunnevad paremini oma õigusi ja võivad olla kindlad, et EL kaitseb neid õigusi Euroopa ja riiklikul tasandil.
- Liit peab püüdma uudsel viisil kodanikke kaasa tõmmata, sest parlamentiseerimine ja politiseerimine liikmesriikide demokraatiadele järgides ei tugevda, vaid pigem nõrgestab Euroopa Komisjoni võimet tegutseda poliitiliselt neutraalse ja objektiivse Euroopa lepingute varda ja ausa vahendajana. Politiseerituma komisjoni osa Euroopa väärtuste järgimise uurimisel ja Euroopa otsuste elluviimisel riiklikul tasandil nõrgeneb, sest kriitikud saavad väita, et Brüsseli täitevvõim ei ole sõltumatu ja erapooletu, vaid juhindub poliitilistest kaalutlustest. Käesolev valik aga säilitab Euroopa asjatundliku ja erapooletu tehnokraatia eelised, tasakaalustades seda ELi kodanikele suuremate võimaluste andmisega poliitikat mõjutada ja uurida.

- Selle valiku vastased väidavad, et see ei aita toime tulla Euroopa ees seisvate poliitilis-institutsionaalsete probleemidega, eriti kui aina rohkem kodanike elu puudutavaid otsuseid võetakse vastu Euroopa tasandil.

Vastuväited on mitmekülgsed:

- Ühed väidavad, et selle valiku puhul rakendatavad meetmed on küll väärtuslikud, aga ei suuda tugevdada liidu demokraatlikku legitiimsust, mis nõuab ELi institutsionaalse ülesehituse palju põhjalikumat reformi, mis tooks kaasa tunduvalt suurema parlamentiseerimise ja politiseerimise.
- Teised kinnitavad, et Euroopa kodanike õiguste suurendamiseks mõeldud ettepanekud on vigased, sest lähtuvad lihtsustatud eeldusest, et praegune EL on ebademokraatlik. EL ei pruugi olla demokraatlik tavapärase rahvusriiklikus mõttes, aga see reageerib Euroopa kodanike, organiseerunud kodanikuühiskonna ja huvirühmade muredele ning sisaldab juba

praegu mitmekesiseid kontrollimehhanisme. Samuti pole kaugeltki kindel, et kodanikud soovivad üldse aktiivsemalt osaleda liidu poliitika kujundamisel, isegi kui liit pakub selleks paremaid võimalusi.

- Kolmandad hoiatavad ohu eest, et püüded anda kodanikele suuremaid õigusi ja tugevdada ELi suutlikkust kindlustada põhiõigused ja garanteerida minimaalse sotsiaalse kaitse õigused võivad anda tagasilöögi, kui liit ja selle institutsioonid ei saa oma lubadusi täita, sest neil puuduvad vajalik võim, rahalised vahendid ja legitiimsus. Minevikus on ette võetud rohkelt katseid suurendada kodanike (kodanikualgatused), organiseerunud kodanikuühiskonna (Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee) ja piirkondlike esinduste (Regioonide Komitee) osa, aga need on enamasti jäänud pelgalt dekoratsiooniks.
- Neljandad kriitikud kinnitavad, et püüdlus tugevdada Euroopa koostööd on juba põhimõtteliselt väär: legitiimsuse põhiallikad on liikmesriikide valitsused ja parlamendid ning Euroopa poliitika kujundamisel tuleb tugevdada just nende, mitte Brüsseli institutsioonide rolli.

Ühiskondlikus mõõtmes

+ Selle valiku toetajad väidavad, et nii on võimalik toime tulla mõõtmisega kolme probleemiga: ühise arusaama ja visiooni puudumine Euroopa lõimimise suhtes; süvenevad lõhed liikmesriikide vahel; teadmiste puudumine ELi kohta ja lihtsustatud arusaam riiklikust suveräniteedist üleilmastumise tingimustes.

Nad väidavad:

- Parandades liidu võimet pakkuda pikaajalisi poliitilisi lahendusi ja kindlustada põhiõiguste järgimine ning tugevdades liidu „hoolitsusmöödet“, mõistavad kodanikud paremini ELi lisaväärtust, mis omakorda tekitab selgema arusaama ELi olemusest.
- Euroopa kodanike õiguste laiem teadvustamine ja rahva aktiivsema osalemise soodustamine Euroopa poliitika kujundamisel tekitab tugevama ühtekuuluvustunde ning aitab jagu saada teadmiste puudumisest liidu ja selle üksikute institutsioonide toimimise, pädevuse ja piirangute kohta.

- Selle seisukoha vastased ütlevad, et on äärmiselt küsitav, kas see aitab toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate ühiskondlike probleemidega.

Nad väidavad:

- Käesoleva valikuga kaasnevatest meetmetest ei piisa arusaama tekitamiseks Euroopa lõimimise uuest suunast. Meetmed on muidugi teretulnud, aga neist ei aita, et anda kodanikele ja eliidile selgemat pilti, kuhu Euroopa suundub.
- See valik ei aita jagu saada liidu ainulaadse mitmetasandilise süsteemi keerukusest, mida isegi asjatundjad ei suuda täielikult mõista ja mis ei luba rahval peaaegu üldse aru saada Euroopa poliitikast ja selle kujundamisest. Et kodanikud paremini mõistaksid, kuidas Euroopa toimib, on vaja selgemalt piiritleda eri valitsemistasandite pädevus ning kujundada poliitiline süsteem liikmesriikide demokraatiamudeli sarnaseks (mida käesolev valik ette ei näe).
- Ka siin väidavad need, kes pooldavad liikumist tagasi põhialuste juurde (vt esimest strateegilist valikut), et käesoleva valiku poolehoidjad ei suuda mõista, et viimaste aastate sündmused on igati tõestanud, et Euroopa lõimimine on juba praegu läinud liiga kaugemale. Asjatute katsete asemel parandada parandamatut ja jahtida soovimatut (st „rohkem Euroopat“) peaksid EL ja selle liikmesriigid loobuma liikumisest „üha tihedama liidu“ suunas ning keskenduma mineviku eksimuste parandamisele, mis aitaks ära hoida liikmesriikide

erinevuste süvenemise.

Välises-globaalses mõõtmes

+ Selle valiku pooldajad ütlevad, et see aitab toime tulla peamiste Euroopa ees seisvate välise-globaalsete probleemidega: järkjärgulise marginaliseerumise oht, piirkondliku ja globaalse külgetõmbe ja usaldusväärsuse kaotamine, surve kohandada ülemaailmse valitsemiskorralduse paljupooluseliste süsteemi rahvusvaheliste suhete uue reaalsusega, mis nõrgestaks ELi osakaalu.

Nad väidavad:

- Lisaks ELi sisemisele tugevdamisele aitab see Euroopal taas saada külgetõmbavaks piirkondliku ja ülemaailmse valitsemissüsteemi eeskuju ja suunanäitajana, kui liit suudab pakkuda näide süsteemist, milles on ühendatud ühtsus ja mitmekesisus ning kindlustatud kodanike aktiivse osalemise võimalus.
- Rõhutades pikaajalisi poliitilisi lahendusi, mis ulatuvad kaugemale lühiajalisest perspektiivist ja kitsast keskendumisest SKT kasvule, toonitab EL oma osatähtsust pehme jõuna, mis seab poliitika kujundamisel nurgakivideks säästva arengu, keskkonnastandardid, sissetulekute jagunemise ning sotsiaalse kaasamise ja mobiilsuse.
- Kodanike rollile keskendudes suudab liit ühtlasi parandada kodanikuühiskonna toimijate kaasamist liidu välispoliitika väljatöötamisse ja teostamisse ning seada ELi väljapoole suunatud sammude keskmesse kodanike vajadused ja individuaalsed õigused ja vabadused.

- Vastased ütlevad, et see ei suuda lahendada põhjust, miks Euroopat valitseb oht tasapisi rahvusvahelisel areenil marginaliseeruda.

Nad väidavad:

- Sellest ei piisa Vana Maailma marginaliseerumise vältimiseks, sest ei toonitata välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika sügavama lõimimise vajadust. Euroopa suudab tulevaste väliste probleemidega toime tulla ainult siis, kui valitsused ei suhtu neisse valdkondadesse enam kui ainuüksi liikmesriikide eesõigusse.
- Võimetus kodanikele ja pikaajalisele kestlikule poliitika kujundamisele ei avalda negatiivset mõju ELi välispoliitikale märkimisväärset mõju, sest rahvusvahelistes suhetes näitavad tooni riikide konkreetset ja vahetud poliitilised ja majanduslikud huvid, mitte aga kodanike õigused ja vabadused ning pikaajalised poliitilised eesmärgid, kui üllad need ka jäävad.
- Lõpuks võib aga püüda tugevdada ELi sotsiaalset vastutavust ja kaasata kodanikke anda täiendava tõuke Euroopa poliitikakujundajate kalduvusele tegelda ainult iseendaga ja mitte pöörata erilist tähelepanu globaalsetele probleemidele, millega Euroopa tegelikult silmitsi seisab.